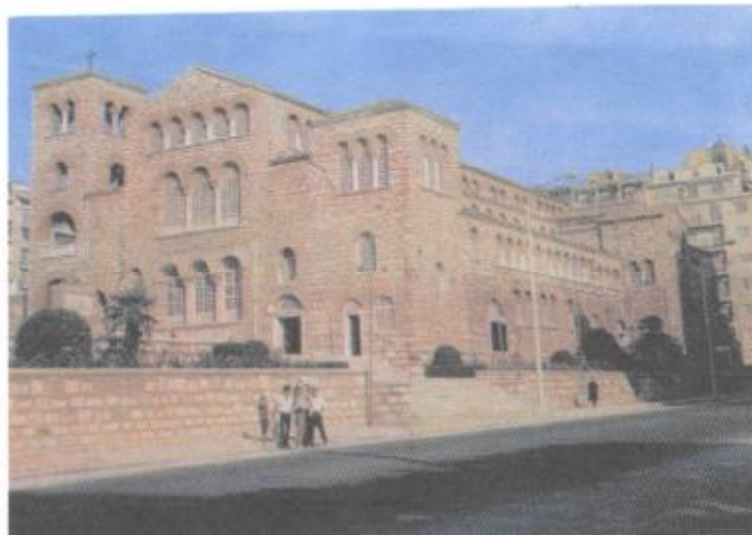

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

Η θέση της γυναίκας στην θρησκεία Μουσουλμανισμός - Χριστιανισμός

Μετέχουσες Σπουδάστριες
Πρίνου Ελένη
Τσαβαλιά Ιωάννα

Υπεύθυνη Καθηγήτρια
Γεωργίου Κωνσταντίνα

Πτυχιακή Εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.

Πάτρα - Σεπτέμβριος 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ.....	5
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.....	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	7
ΣΚΟΠΟΣ – ΣΤΟΧΟΙ – ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. Ορισμός Θρησκείας.....	12
B. Πηγές Θρησκείας.....	13
Γ. Είδη Θρησκείας.....	13
Δ. Άνθρωπος και Θρησκεία.....	14

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

A. Αρχαίοι Χρόνοι.....	18
B. Ρωμαϊκοί Χρόνοι.....	22
Γ. Παλαιά Διαθήκη.....	23
Δ. Κοράνιο.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

<u>1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΥ.....</u>	29
--	-----------

2. Ο ΙΣΛΑΜΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ...36

A. Η δημιουργία της γυναίκας σύμφωνα με την ισλαμική διδασκαλία...36	36
B. Η αναγκαιότητα του γάμου σύμφωνα με το Ισλαμικό Δίκαιο.....40	40
Γ. Προϋποθέσεις για τη σύναψη γάμου.41	41
Δ. Θρησκευτικός – Πολιτικός Γάμος46	46
Ε. Πολυγαμία.....48	48
ΣΤ. Διαζύγιο.....50	50

**3. ΓΕΝΕΤΗΣΙΕΣ ΕΠΑΦΕΣ-ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑ
ΤΟΚΕΤΟΣ- ΚΛΕΙΤΟΡΙΔΕΚΤΟΜΗ57**

A. Γενικά.....57	57
B. Γενετήσιες Επαφές- Τεκνογονία.....57	57
Γ. Τοκετός.....61	61
Δ. Κλειτοριδεκτομή.....62	62

4. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.....63

A. Τα θρησκευτικά καθήκοντα της γυναίκας.....63	63
---	----

5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.....67

A. Η θέση της γυναίκας στην Ισλαμική κοινωνία.....67	67
B. Ενδυμασία- κάλυμμα κεφαλής.....72	72
Γ. Οι κρυφές όψεις του φερετζέ.....79	79
Γ1. Η δυτική μάχη του φερετζέ.....79	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.....82

2. ΘΕΟΤΟΚΟΣ: Η ΜΕΓΑΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.....86

3. Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ.....91

A. Η στάση του Ιησού Χριστού.....91

B. Η στάση του Απ. Παύλου.....92

Γ. Η στάση των άλλων Πατέρων της Εκκλησίας και ονόματα γυναικών που έμειναν στην ιστορία.....97

4. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.....103

A. Η σχέση της γυναίκας με την Εκκλησία..... 103

B. Το Άβατο του Αγίου Όρους και η θέση της γυναίκας..... 106

Γ. Γάμος και γυναίκα..... 108

Δ. Διαζύγιο και γυναίκα..... 111

E. Το ζήτημα της χειροτονίας..... 111

5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.....117

A. Η θέση της γυναίκας στη Χριστιανική κοινωνία..... 117

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ.....123

2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	128
3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	134
4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	136

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ
ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
(απόσπασμα)

(διατυπωμένα το 1791 από την Olympe de Gouges)

Άντρα, είσαι ικανός να φανείς δίκαιος; Σε ρωτάει μια γυναίκα. Ελπίζω ότι δεν θα της στερήσεις και τούτο το δικαίωμα. Για πες μου: Ποιος σου έδωσε την ηγεμονική εξουσία να καταπιέζεις το φύλο μου; Η δύναμη σου; Οι αρετές σου; Παρατήρησα τον Δημιουργό μέσα σ' όλη του τη σοφία. Κοίταξε ολόγυρα το μεγαλείο της φύσης, του οποίου φιλοδοξείς να φανείς αντάξιος και βρες μου, αν τολμάς, ένα παράδειγμα τούτης της τυραννικής εξουσίας.

Πρόσβλεψε στα ζώα, μελέτησε τα φυτά, παρατήρησε τα στοιχεία της φύσης, τέλος στρέψε το βλέμμα σου στις μεταλλαγές της οργανικής ύλης και άνοιξε τα μάτια σου αφού σου δείχνω τον τρόπο, ψάξε, ερεύνησε και παρατήρησε αν μπορείς τη θέση των φύλων μέσα στην οργάνωση της φύσης. Παντού θα τα βρεις ανακατεμένα, παντού συνεργάζονται με αρμονία μέσα σ' αυτό το αθάνατο αριστούργημα.

Ο άντρας είναι ο μόνος που έχει μετατρέψει σε χονδροειδή αρχή την εξαίρεση σε τούτο τον κανόνα. Φαντασιόπληκτος, τυφλωμένος, παραγεμισμένος με γνώσεις και εκφυλισμένος σ' αυτή την εποχή των φώτων και της σοφίας, πλέει μέσα στην πιο ρυπαρή άγνοια και θέλει να κυβερνά σαν δεσπότης ένα φύλο που διαθέτει όλες τις πνευματικές αρετές.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι Πατρών για τη λήψη του πτυχίου. Η καταγραφή αυτής της μελέτης δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την συμβολή κάποιων ανθρώπων, που μας βοήθησαν ο καθένας με τον δικό του τρόπο για την αποπεράτωση της.

Θα θέλαμε, λοιπόν, να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσους συνέβαλαν με απόψεις και ιδέες για την ολοκλήρωση της πτυχιακής, ξεκινώντας από την επόπτρια-καθηγήτρια κυρία Κωνσταντίνα Γεωργίου, οι κατευθύνσεις της οποίας υπήρξαν πολύτιμες για την τελική διαμόρφωση της εργασίας.

Επίσης, αισθανόμαστε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε από καρδιάς τον κύριο Χρήστο Γκιώνη για την εύρεση και παραχώρηση φωτογραφικού υλικού, την κυρία Ευγενία Κωστοπούλου και τον κύριο Κωνσταντίνο Τσαβαλιά για τη ψυχολογική τους στήριξη και την βοήθεια τους για την τελική μορφοποίηση του κειμένου.

Τέλος ευχαριστούμε τις οικογένειες μας που όλα τα χρόνια των σπουδών μας στήριξαν και μας συμπαραστάθηκαν ηθικά και υλικά.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η εργασία αυτή είναι μια βιβλιογραφική μελέτη που σκοπό έχει να εξετάσει τη θέση της γυναίκας στην ισλαμική και χριστιανική κοινωνία και τον βαθμό εξάρτησής της από τους θρησκευτικούς και ηθικούς κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν τις εκδηλώσεις της στην ατομική και κοινωνική ζωή. Οι θρησκευτικοί αυτοί κανόνες απορρέουν από τα ιερά τους βιβλία, το Κοράνιο, την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη, καθώς και από τις παραδόσεις τους.

Αναφορικά με τις πηγές του Ισλαμισμού και του Χριστιανισμού στηριχθήκαμε στις μελέτες συγγραμμάτων Ελλήνων και ξένων μελετητών που πραγματεύονται τα σχετικά με το θέμα μας ζητήματα. Από τις μεταφράσεις φροντίσαμε να επιλέξουμε τις πιο ενδεδειγμένες και έγκυρες. Μεγάλη σημασία δώσαμε στα βιβλία εκείνα που αναφέρονται στη μουσουλμανική και χριστιανική παράδοση, γιατί αυτά διαμόρφωσαν την ισλαμική και χριστιανική κοινωνία αντίστοιχα. Με βάση αυτά μπορούμε να αποκτήσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα των ηθών και εθίμων, αλλά και των ιδιαιτεροτήτων που παρατηρούνται στην ελληνική και τουρκική κοινωνία, σχετικά με το θέμα της γυναίκας. Η συσσώρευση πολλών και αντιφατικών απόψεων που κατά καιρούς διατυπώθηκαν σχετικά με τη θέση της γυναίκας δυσχέραιναν το έργο μας καθώς κληθήκαμε να τις συγκεντρώσουμε, να τις κατατάξουμε, να τις κρίνουμε και να οδηγηθούμε σε άσφαλα συμπεράσματα.

Ειδικότερα τα επιμέρους κεφάλαια της εργασίας αυτής περιλαμβάνουν τα εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται η περίληψη μελέτης, ο σκοπός, οι επιμέρους στόχοι και η μεθοδολογία της μελέτης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, ύστερα από ανασκόπηση μελετών και συγγραμμάτων παρουσιάζονται η εισαγωγή, η οποία περιλαμβάνει τον ορισμό, τις πηγές και τα είδη των θρησκειών. Στη συνέχεια γίνεται μια ιστορική αναδρομή σχετικά με τη θέση της γυναίκας στις θρησκείες, ξεκινώντας από τους Αρχαίους και Ρωμαϊκούς χρόνους έως την Π.Διαθήκη και το Κοράνιο.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται τα γενικά χαρακτηριστικά του Ισλαμισμού, ο ισλαμικός γάμος στη σύγχρονη τουρκική κοινωνία και η θέση που κατέχει η γυναίκα σ' αυτόν. Στο επόμενο τμήμα του κεφαλαίου γίνεται λόγος για τις γενετήσιες επαφές, την τεκνογονία καθώς και την διαδικασία της κλειτοριδεκτομής και του τοκετού. Στο ίδιο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη θρησκευτική και κοινωνική θέση της γυναίκας, το οποίο ολοκληρώνεται με την ισχύουσα κατάσταση που επικρατεί σε ορισμένες μουσουλμανικές χώρες σχετικά με το σοβαρό και πολύπλοκο θέμα του "φερετζέ".

Στο τέταρτο μέρος της εργασίας αναφέρεται ο ορισμός και τα γενικά χαρακτηριστικά του Χριστιανισμού. Γίνεται λόγος για τη πρώτη και μεγάλη γυναίκα του Χριστιανισμού, την Θεοτόκο. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η στάση του Χριστού απέναντι στη γυναίκα και παραθέτονται απόψεις για τη θέση της από άλλους πατέρες της Εκκλησίας. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε ονόματα γυναικών που έμειναν στην ιστορία για το κοινωνικό και φιλανθρωπικό τους έργο. Στην τελευταία ενότητα του ίδιου κεφαλαίου εξετάζεται η θρησκευτική και κοινωνική θέση της γυναίκας και συγκεκριμένα στο

μυστήριο του γάμου, στο διαζύγιο και στο ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αναφέρονται η συγκριτική μελέτη, τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την συστηματική ενασχόληση αυτού του θέματος και οι προτάσεις.

ΣΚΟΠΟΣ: Η εργασία αυτή αποσκοπεί να παρουσιάσει μέσα από την συγκριτική μελέτη, όψεις του θέματος της βιολογικής διαίρεσης του ανθρώπου σε φύλα και της διαίρεσης με συμβολικό και θρησκευτικό περιεχόμενο. Επίσης να παρουσιάσει και όψεις των αντίστοιχων κοινωνικών ρόλων που επέβαλαν αυτές οι συμβολικές και θρησκευτικές επενδύσεις.

ΣΤΟΧΟΙ:

α) Η αντικειμενική και πολύπλευρη διερεύνηση της θέσης της γυναίκας στο Μουσουλμανισμό και στον Χριστιανισμό και του ρόλου που της αποδίδει η θρησκεία.

β) Η σύγκριση της θέσης της γυναίκας και η μελέτη του βαθμού εξάρτησης από τους θρησκευτικούς και ηθικούς κανόνες.

γ) Η μελέτη και η καταγραφή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από την τήρηση των θρησκευτικών τους κανόνων.

δ) Η μελέτη της θέσης και του ρόλου της γυναίκας σε συγκεκριμένους τομείς:

- è ως προς την οικογένεια.
- è ως προς την κοινωνία.
- è ως προς τη θρησκεία.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι βιβλιογραφική. Για την συγγραφή της χρησιμοποιήθηκε ελληνική, ξένη-μεταφρασμένη, και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, εγκυκλοπαιδικό υλικό και διαδίκτυο. Καθώς επίσης υπήρξε συνεργασία με την κα

Κορκαλά-Ζορμπά Κατερίνα, πρόεδρος των Χριστιανών γυναικών της Ευρώπης και τον κόν Νίκο Βαραλή, συνεργάτη-καθηγητή της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος στο Βόλο, οι οποίοι έδωσαν κάποιες συμβουλές και συνέστησαν την αγορά βιβλίων, χρήσιμων για την ολοκλήρωση της εργασίας.

Το πρώτο στάδιο της μελέτης περιλάμβανε τη κατασκευή ενός σχεδιαγράμματος όπου βασίστηκε η δομή της πτυχιακής, αλλά και η αναζήτηση του υλικού. Η συγκέντρωση του υλικού γύρω από το θέμα έγινε κυρίως από βιβλιοθήκες της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Πάτρας, της Κορίνθου και του Πύργου.

Πιο συγκεκριμένα η συλλογή βιβλιογραφικού υλικού έγινε από τις παρακάτω βιβλιοθήκες:

- § Εθνική Βιβλιοθήκη Αθήνας.
- § Βιβλιοθήκη Θεολογικής Σχολής Αθήνας.
- § Κεντρική Βιβλιοθήκη (μέγαρο ΧΑΝΘ) Θεσ/νίκη.
- § Βιβλιοθήκη Θεολογικής Σχολής Θεσ/νίκης.
- § Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πάτρας.
- § Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών.
- § Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών.
- § Κεντρική Βιβλιοθήκη Κορίνθου.
- § Εκκλησιαστική Βιβλιοθήκη Κορίνθου.
- § Κεντρική Βιβλιοθήκη Πύργου.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τίτλος της εργασίας απαιτεί να ασχοληθούμε με το μεγάλο και σημαντικό θέμα «θρησκεία». Θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε την έννοια, τις πηγές, τα είδη και τη θέση της γυναίκας στις θρησκείες και συγκεκριμένα στον Μουσουλμανισμό και στον Χριστιανισμό. Παρά το γεγονός ότι ο Ισλαμισμός και ο Χριστιανισμός ως θρησκείες περιλαμβάνουν εκατομμύρια πιστούς σε πολλές χώρες επιλέχθηκαν να μελετηθούν η Τουρκία και η Ελλάδα. Η πρώτη λόγω γεινίασης και λόγω της ύπαρξης μειονοτήτων Τούρκων ισλαμιστών στην ευρύτερη περιοχή της Κομοτηνής και της Ξάνθης και η δεύτερη γιατί ως Ελληνίδες είναι αυτονόητο ότι αντικείμενο μελέτης θα αποτελούσε ο Ελληνικός Ορθόδοξος Χριστιανισμός.

A. Ορισμός θρησκείας

Ένας ορισμός της θρησκείας γενικά αποδεκτός δεν είναι δυνατό να δοθεί, γιατί κάθε ειδικός τη βλέπει από τη δική του επιστημονική σκοπιά. Κατά καιρούς δόθηκαν κάποιοι ορισμοί, από τους οποίους πληρέστερος και ακριβέστερος θεωρείται ο ακόλουθος: Θρησκεία είναι η πίστη για την ύπαρξη του Θεού, καθώς και το σύνολο των δοξασιών που συνδέονται με την πίστη. Οι ερευνητές και οι φιλόσοφοι διαφωνούν ως προς τη γέννηση της. Άλλοι θεωρούν τη θρησκευτική πίστη σαν κάτι φυσικό, που πηγάζει από το μεταφυσικό ένστικτο του ανθρώπου. Άλλοι τη θεωρούν σαν αποκάλυψη και επιφοίτηση, σε τρόπο που η ίδια η θρησκευτική έξαρση να ξεπερνά τη νόηση και το λόγο. Μερικοί πάλι (υλιστές) τη

θεωρούν παράγωγο της συναισθηματικής λειτουργίας και άλλοι γέννημα του φόβου και της εκστάσεως που ένιωθε ο πρωτόγονος άνθρωπος μπροστά στις φυσικές δυνάμεις, που δεν μπορούσε να συλλάβει την πηγή τους και τις σχέσεις τους. (Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002)

B. Πηγές θρησκείας

Η βασική πηγή και αρχική αιτία γένεσης της θρησκείας είναι η έμφυτη ορμή και τάση του ανθρώπου προς το απόλυτο, το άγιο. Πηγάζει από την ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνεί με το μεγάλο συγγενή του, το Θεό, ο οποίος εμφύτεψε στην ψυχή του ανθρώπου την ανάγκη της αναζήτησης του. Μερικοί από τους ειδικούς ερευνητές του θέματος θεώρησαν ότι δεύτερη βασική πηγή της θρησκείας είναι η άγνοια των ανθρώπων, οι οποίοι θεοποίησαν και προσκύνησαν ως θεότητες όσα δεν μπορούσαν να γνωρίσουν. Άλλοι διακήρυξαν ότι ο φόβος ενώπιον του αγνώστου οδήγησαν τους ανθρώπους στη δημιουργία της θρησκείας. (Δρίσα-Μόσχου-Παπαλεξανδροπούλου, 1998)

Γ. Είδη θρησκείας

Ταξινομούμε τις θρησκείες της ανθρωπότητας σε τέσσερις μεγάλες ομάδες:

Οι πολυθεϊστικές. Εκεί όπου λατρεύεται το θείο στην πληθυντική εκδοχή του (θεοί, θεές, θεότητες, πάνθεο, δωδεκάθεο, κ.λ.π), κάνουμε λόγο για πολυθεϊσμό εντάσσοντάς ποικίλες παραδόσεις, όπως είναι η ελληνορωμαϊκή θρησκεία, τα ινδικά

θρησκείματα (ινδουϊσμός, βουδισμός, κ.λ.π) και οι παραδόσεις της Άπω Ανατολής (τάο, ζέν, σίντο, κ.α).

Οι μονοθεϊστικές. Εκεί όπου το θείο εκλαμβάνεται σε ενικό αριθμό ως ο Θεός, Ένας και Μοναδικός, εκεί πια μιλάμε για μονοθεϊσμό κι εννοούμε τρεις συγκεκριμένες παραδόσεις της Μέσης Ανατολής: ιουδαϊσμός, χριστιανισμός, μουσουλμανισμός.

Οι πανθεϊστικές. Είναι η ταύτιση θεού και κόσμου ή φύσης. Σ αυτήν την περίπτωση ο κόσμος ή η φύση είναι ένα ζωντανό ον που θεωρείται θεός είτε στο σύνολο του είτε αναφορικά μόνο με τη γη. Εξαιτίας αυτής της ταύτισης, στις θρησκείες αυτές η λειτουργία του κόσμου που εξασφαλίζει τη συνέχιση της ζωής, δηλαδή η συνεχής, περιοδική αναπαραγωγή της φύσης, θεωρείται λειτουργία του θεού, π.χ αφρικανικά θρησκείματα.

Οι ενοθεϊστικές. Ο Θεός είναι μια άπειρη πραγματικότητα που τείνει να θεωρείται ως απρόσωπη και αποτελεί τη βάση και τη πηγή του σύμπαντος. Ως άπειρη αυτή πραγματικότητα συλλαμβάνεται κατά κανόνα, ως ενότητα ή ολότητα. Ο χωρισμός του σύμπαντος σε ενότητα-πολλότητα ή ολότητα-μερικότητα καθώς και το σχήμα του κόσμου που δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο αποτελεί επίσης βάση πολλών θρησκειών, π.χ Ινδουισμός. (Δρίτσα-Μόσχου-Παπαλεξανδροπούλου 1998)

Δ. Άνθρωπος και θρησκεία

Ο άνθρωπος είναι ον θρησκευτικό(homo religious). Το θρησκευτικό φαινόμενο είναι το πολυπλοκότερο φαινόμενο που αναβλύζει από τα εσωτερικά βάθη της ανθρώπινης ψυχής. Η θρησκεία ως πανανθρώπινο φαινόμενο, διαδραματίζει σπουδαίο

ρόλο στη πνευματική ζωή, αλλά συγχρόνως επηρεάζει βαθιά την ουσία και τις εκφάνσεις του πολιτισμού των λαών. Το θρησκευτικό βίωμα, ως συνολική έκφραση της ανθρώπινης υπόστασης, χαρακτηρίζεται από το βάθος και την ένταση. Σ'αυτό συμμετέχει όλος ο ψυχισμός του ανθρώπου ως νόηση, συναίσθημα και βούληση.

Η ιστορία της θρησκείας αρχίζει μαζί με την ιστορία του ανθρώπου, γιατί εκφράζει μια βαθιά ψυχική αναγκαιότητα και μια μορφή ιδιαίτερης προσωπικής σχέσης ανθρώπου και Θεού ή θεών με ποικιλία εκδηλώσεων. Ιστορικοί, εθνολόγοι, γλωσσολόγοι και ιεραπόστολοι επισημαίνουν την παρουσία της θρησκευτικότητας στη ζωή και τον πολιτισμό όλων των λαών στη διαδρομή της παγκόσμιας ιστορίας. Χαρακτηριστικά ο Πλούταρχος γράφει :

« Στα ταξίδια σου μπορείς να συναντήσεις πόλεις δίχως τείχη, δίχως σχολεία και βασιλιάδες, πόλεις που μπορεί να μην ξέρουν τη χρήση του νομίσματος, χωρίς θέατρα και γυμναστήρια. Όμως, πόλη χωρίς ναούς και Θεό, χωρίς προσευχές και όρκους και θυσίες, ούτε ποτέ είδε κανένας ούτε και στο μέλλον πρόκειται να συναντήσει».

Το θρησκευτικό συναίσθημα έχει ως αφετηρία του το φόβο απέναντι στο άγνωστο και το απρόβλεπτο. Ο φόβος αυτός φέρνει τον ένα άνθρωπο κοντά στον άλλον, καθιστάμενος έτσι μία από τις βασικές διαστάσεις της κοινωνικοποίησης του ανθρώπου. Βέβαια, πέρα από το θρησκευτικό συναίσθημα που στηρίζεται στο φόβο, υπάρχει και το θρησκευτικό συναίσθημα που στηρίζεται στο

θαυμασμό και στο δοξασμό της ζωής, αλλά και στην ανάγκη του ανθρώπου να πιστεύει κάπου.

Στην βάση αυτών των αιτιών αναπτύχθηκαν οι θρησκείες. Προς χάριν, λοιπόν, ή τιμήν του αγνώστου δημιουργήθηκαν ναοί, τέχνη και λατρευτικές τελετές οι οποίες, προσδιόρισαν και το ρόλο του κλήρου. Από τη στιγμή όμως που θεμελιώθηκε κοινωνικά η θρησκεία άρχισε και η σύναψή της με την κοινωνική εξουσία και το κράτος.

Η ανάπτυξη της δημοκρατίας και η πνευματική προαγωγή του ανθρώπου επαναπροσδιόρισαν το περιεχόμενο της θρησκείας. Πολλές αρχαίες θρησκείες, που δεν ανταποκρίνονταν στο ανθρωπιστικό ιδεώδες, έσβησαν, ενώ άλλες γεννήθηκαν. Με την Αναγέννηση, το Διαφωτισμό και την εγκαθίδρυση στην Ευρώπη του κοινοβουλευτισμού τα πράγματα άλλαξαν. Η θρησκεία άρχισε να περιορίζεται στον πνευματικό και λατρευτικό της ρόλο, χωρίς βέβαια ποτέ να πάψει να παρεμβαίνει διακριτικά στην κοινωνικο-πολιτική ζωή αλλά κυρίως χωρίς να πάψει να χρησιμοποιείται από την εκάστοτε πολιτική εξουσία. ([http:// alex. duth. gr. philocosmia.\ 21.htm](http://alex.duth.gr/philocosmia/21.htm). 17-5-2005)

Στις χώρες βέβαια που δεν αναπτύχθηκαν οι δημοκρατικοί θεσμοί, οι θρησκείες δεν ενσωμάτωσαν στο πνευματικό τους σώμα τις ανθρωπιστικές αξίες. Παρέμειναν θεοκρατικές (τυφλές στις ανθρωπιστικές εξελίξεις και προσηλωμένες τυφλά στο δόγμα) και ταυτισμένες με το κράτος.

Το πρώτο λοιπόν ζήτημα για οτιδήποτε είναι η καθιέρωση και ουσιαστική εμβάθυνση των δημοκρατικών θεσμών σε κάθε χώρα και

ο κοινωνικός έλεγχος του πολιτικού συστήματος. Η ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών θα βοηθήσει κάθε θρησκεία να ανανεώσει το περιεχόμενο της, να διευρύνει την επικοινωνία της με άλλες θρησκείες και να καταστεί πράγματι υπηρέτης των πνευματικών και ηθικών αναγκών του ανθρώπου επί της γης. (<http://clubs.patfinder.gr/saints/346384> 14/4/2005)

Το θρησκευτικό συναίσθημα θα πρέπει να αποτελεί καθαρά προσωπική υπόθεση καθενός και δεν θα πρέπει να παραβιάζεται, να επηρεάζεται και να διαμορφώνεται από κανέναν, παρά από τον ίδιο τον άνθρωπο. Γεννημένος ελεύθερος, να μεγαλώσει ελεύθερος και όταν αρχίζει να νιώθει τα πρώτα σκιρτήματα του θρησκευτικού συναισθήματος να αφήσει τη φαντασία του ελεύθερη, χωρίς προκαταλήψεις, να επιλέξει, να πιστέψει αυτό που πραγματικά επιθυμεί και τον αντιπροσωπεύει.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

A. Αρχαίοι Χρόνοι

Η πατριαρχική κοινωνική οργάνωση, που επικρατούσε στη χαραυγή του πολιτισμού, αντιμαχόταν τα συμφέροντα της γυναίκας, και καθόρισε την κατώτερη θέση της στη μελλοντική κοινωνική δομή. Η κοινωνία οργανώθηκε με βασικό πυρήνα της την οικογένεια και την αδιάσπαστη από αρρενογονία συγγένεια, όπου η ιδιοκτησία κληρονομείτο από τη γραμμή των αρρένων και καθιερωνόταν η κυριαρχία του άνδρα πάνω στη γυναίκα. Υπόβαθρο σ' αυτούς τους εθιμικούς παράγοντες, αποφασιστικούς για την κοινωνική θέση της γυναίκας, ήταν οι μικρότερες, σε σχέση με τον άνδρα, δυνάμεις της, εξ' αιτίας της φυσικής κατασκευής της. Οι βιολογικοί αυτοί παράγοντες είχαν λιγότερη ή περισσότερη επίδραση από τόπο σε τόπο, ανάλογα με την οικονομική, κοινωνική και θρησκευτική οργάνωση, καθώς και με την ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνής.

Στην αρχαία σινική θρησκεία η γυναίκα βρισκόταν κάτω από την τέλεια υποταγή του άνδρα, του οποίου θεωρούνταν δούλη και ιδιοκτησία. Ιστορικές πηγές από τον 7ο αιώνα π.Χ. μαρτυρούν για το έθιμο της εκούσιας ή ακούσιας συνταφής των γυναικών με τον αποθνήσκοντα σύζυγό τους. Αυτό το βάρβαρο και απάνθρωπο έθιμο καταργήθηκε μόλις κατά το 15ο αιώνα μ.Χ.

Στην Ινδία άκμαζε η πολυγαμία. Σύμφωνα με τον Στράβωνα, ο πατέρας της κόρης και ο μνηστήρας έκαναν ανταλλαγή, ο ένας πρόσφερε την κόρη του, ο άλλος σε αντάλλαγμα ένα ζεύγος βόδια.

Στη Βαβυλώνα, η πατριαρχική εξουσία μετριάζονταν από ορισμένες διατάξεις σχετικές με την προστασία και τη διατροφή της συζύγου. Η γυναίκα μπορούσε να ασχοληθεί με ορισμένες επιχειρήσεις και σε μερικές περιπτώσεις να εκτελέσει νομικές πράξεις σχετικές με την κυριότητα.

Στην Αίγυπτο, η γυναίκα μπορούσε να εργάζεται και έξω από το σπίτι της σε διάφορα επαγγέλματα και σε χειρωνακτικές δουλειές. Οι Αιγύπτειες, όσες ανήκαν στις τάξεις των εμπόρων και των ιδιοκτητών, ασκούσαν πλήρη εμπράγματα και κληρονομικά δικαιώματα και μπορούσαν με προγαμιαία συμβόλαια να προστατεύουν τα δικαιώματα τους από κάθε τυχόν συζυγική αυθαιρεσία σε περίπτωση διαζυγίου.

Η θέση της γυναίκας στην Αραβία ήταν παρόμοια με τη θέση των γυναικών των υπόλοιπων σημερινών χωρών. Η γυναίκα θεωρούνταν δούλη του άνδρα, στερούνταν κάθε κληρονομικού δικαιώματος, απεριόριστη πολυγαμία επικρατούσε παντού, ενώ οι γάμοι με προθεσμία δεν ήταν σπάνιοι. (Μπαλάνου 1910)

Σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην Αρχαία Ελλάδα, ο φιλόσοφος Ποσειδίππος έγραψε τα εξής: « το αγόρι το μεγαλώνουν και το διαπαιδαγωγούν πάντα, κι αν ακόμα οι γονείς του είναι φτωχοί, το κορίτσι το εγκαταλείπουν κι αν ακόμα είναι πλούσιοι». Στις φτωχές οικογένειες η γέννηση ενός κοριτσιού θεωρούνταν συμφορά. Στις περιπτώσεις αυτές το παιδί το βάζανε σ' ένα μεγάλο πήλινο δοχείο και το αφήνανε στην πύλη ενός ναού ή σ' ένα άλλο δημόσιο χώρο. Στη λαϊκή γλώσσα η πρακτική αυτή λεγόταν αγγειοθέτηση του παιδιού. Φυσικά, συχνά το βρέφος πέθαινε.

Ο Αθηναίος δεν κρατούσε τη γυναίκα του κλειδωμένη στο σπίτι, αλλά ολόκληρο το σύστημα της αθηναϊκής ζωής έδειχνε στη σύζυγο ότι η θέση της είναι στο σπίτι και ότι ο χώρος, όπου θα περνούσε τη ζωή της, τελείωνε μπροστά στην εξώθυρα.

Η γυναίκα βρισκόταν σε κατάσταση κατωτερότητας. Σε μια κωμωδία του Αριστοφάνη κάποια σύζυγος λέει: «Όταν ρώτησα τον άνδρα τι αποφάσισε η Εκκλησία του Δήμου, αυτός μου απάντησε: «τι σ' ενδιαφέρει; κλείσε το στόμα σου». Και πρόσθεσε: «Σώπασα».

Τον κόσμο της Αθηναίας στην Αρχαία Ελλάδα τον αποτελούσαν τα παιδιά, η εργασία στο νοικοκυριό, λίγη μουσική, καθώς και οι δούλες, οι οποίες από την άποψη της διανοητικής ανάπτυξης δεν διέφεραν παρά πολύ από αυτήν.

«Πάντοτε λέτε ότι είμαστε ένα αμάρτημα. Αφού είμαστε αμάρτημα, γιατί παντρεύεστε με μας; και γιατί μας απαγορεύετε να βγούμε από το σπίτι ή να φλυαρούμε, κοιτάζοντας από το παράθυρο;» λέγει ο χορός των γυναικών στον Αριστοφάνη. (Κολομπόβα-Οζερετσαϊκά 1998.)

Ανισότητα, διακρίνουμε ακόμα και στο Δωδεκάθεο. Παίρνοντας αφορμή από την απεικόνιση σε ζεύγη των Δώδεκα Θεών στο βάθρο του μεγάλου αγάλματος του Δία, που φιλοτέχνησε ο Φειδίας στην Ολυμπία, ο Jean- Pierre Vernant διερευνά την εκ πρώτης όψεως ανεξήγητη σύνδεση της θεάς Εστίας με το θεό Ερμή. Η ανάλυση που πραγματοποιεί τον οδηγεί στην ανακάλυψη μιας ιδιαίτερης δομής που αφορά στην παράσταση του χώρου και της κίνησης στη θρησκευτική σφαίρα, αλλά και στις κοινωνικές πρακτικές που απορρέουν και νομιμοποιούνται από τις θρησκευτικές παραστάσεις.

Η διαίρεση των φύλων σε αρσενικό και θηλυκό, τόσο στο θεολογικό όσο και στο κοινωνικό επίπεδο, αποτελεί σημαίνοντα παράγοντα στη δομή αυτή. Η Εστία αποτελεί « το κέντρο του οικιακού χώρου, είναι σύμβολο κι εχέγγυο στερεότητας, σταθερότητας και μονιμότητας», ενώ αντίθετα ο Ερμής, μολονότι κι αυτός δεμένος με τη διαμονή των ανθρώπων και τη γήινη έκταση, φανερώνεται «ως αγγελιαφόρος, ως περαστικός ταξιδιώτης. Δεν έχει τίποτα το πάγιο, το σταθερό, το μόνιμο, το περιχαρακωμένο, το κλειστό, αντιπροσωπεύει την κίνηση, το πέρασμα, την αλλαγή μιας κατάστασης, τις μεταβάσεις, τις επαφές ανάμεσα σε ξένα στοιχεία».

Στα παραπάνω, λοιπόν γίνεται σαφής αναφορά, στη διαίρεση των φύλων, στη θέση και το ρόλο του αρσενικού και του θηλυκού. Ο οικιακός χώρος, ένας χώρος κλειστός, προστατευμένος από μια στέγη, υποδηλώνει κάτι θηλυκό. Ο έξω χώρος, το υπαίθρο, υποδηλώνει κάτι το αρσενικό. Σωματικά και ψυχικά, ο άντρας είναι καμωμένος για υπαίθρια έργα, τα έξω έργα, ενώ η γυναίκα είναι καμωμένη για τα μέσα έργα.

Επιπλέον, το στοιχείο που κυριαρχεί στα «ηθικά» χωρία της Παλαιάς Διαθήκης, και εμφανίζεται και στους Θεούς, είναι η συχνή αναφορά στη γυναικεία παρθενία. Έτσι, στην Αρχαία Ελλάδα, προς τιμήν της παρθενίας της Αθηνάς χτίζεται ο Παρθενώνας. Η Άρτεμης, από μικρή, παρακαλεί τον πατέρα της Δία να της χαρίσει αιώνια παρθενία. Η Εστία παίρνει όρκο να μείνει δια βίου παρθένα. Η Ήρα γεννάει τον Ήφαιστο ως παρθένα. Ο Περσέας, ιδρυτής των Μυκηνών, γεννιέται από την παρθένα Δανάη. (Κολομπόβα-Οζερετσαϊκά 1998.)

B. Ρωμαϊκοί Χρόνοι

Στην αρχαία Ρώμη, η κόρη, ήταν κάτω από την πατρική εξουσία, ενώ η σύζυγος κάτω από τη συζυγική εξουσία. Ενώ όμως ο πατέρας είχε πάνω στη θυγατέρα του το απόλυτο δικαίωμα ζωής και θανάτου, ο σύζυγος δεν είχε αυτό το δικαίωμα, αλλά αν δίκαιζε τη σύζυγο του, όφειλε πρώτα να συγκαλέσει συγγενικό συμβούλιο.

Όταν συντάχθηκε ο Δωδεκάδελτος, η γυναίκα με το γάμο της έμπαινε στην οικογένεια, αλλά και στην εξουσία του συζύγου της και δεν είχε κανένα μέσο για να χειραφετηθεί από τη συζυγική εξουσία. Αλλά με την εξέλιξη του θεσμού του γάμου επικράτησε η συνήθεια να μένει θεωρητικά η σύζυγος κάτω από την πατρική προστασία και να μην αποτελεί, από νομική άποψη, μέλος της οικογένειας του συζύγου, με αποτέλεσμα να διατηρεί αμείωτα τα δικαιώματα της πάνω στην περιουσία της. Αλλά και οι διατάξεις που μείωναν τη νομική ικανότητα της ανύπαντρης και υποταγμένης στην ανδρική κηδεμονία γυναίκας ατόνησαν με τον καιρό. Η συγκατάθεση της γυναίκας έγινε σιγά-σιγά απαραίτητη για τη σύναξη του γάμου, απέκτησε μάλιστα κι αυτή το δικαίωμα να ζητά ελεύθερα και να παίρνει διαζύγιο. Αν και στην περίοδο της αυτοκρατορίας μεγάλωσαν οι περιορισμοί, η ρωμαία διατήρησε μεγαλύτερη νομική ανεξαρτησία και περισσότερες κοινωνικές ελευθερίες από τις παντρεμένες κάθε κοινωνίας στις κατοπινές εποχές, μέχρι το πρόσφατο παρελθόν. Τα σατιρικά αποσπάσματα του Τάκιτου και του Γιουβενάλη, τα σχετικά με τη γυναικεία ανηθικότητα, θα πρέπει να θεωρηθούν ως χαρακτηριστικές, αλλά συγχρόνως και ως

υπερβολικές περιγραφές της συμπεριφοράς ορισμένων γυναικών των ανώτερων τάξεων.

Στα χρόνια του Χριστού, η ηθική κατάπτωση της γυναίκας στη Ρώμη ήταν τέτοια, ώστε ο Σενέκας να γράφει «η διαφθορά δεν ήταν πλέον ελαττωματική αλλά τερατώδες».

Οι πρώτοι Πατέρες της Εκκλησίας καταδίκασαν με βίαιες επιθέσεις την ελευθερία της ρωμαίας γυναίκας. Η στάση της απέναντι στο σεξουαλικό ζήτημα χαρακτηρίστηκε παθολογική.

Αυτονόητο είναι, ότι με τις συνθήκες που επικρατούσαν την εποχή εκείνη στη Ρώμη, έλειπε παντελώς ο σεβασμός των ανδρών για το πρόσωπο της γυναίκας.

Γ. Παλαιά Διαθήκη

Το βιβλικό κείμενο της Γένεσης παρουσιάζει τη δημιουργία του ανθρώπου σε δύο φύλα με δύο ξεχωριστές διηγήσεις : τη γιαχβική(2, 4β-3, 24) και την ιερατική (1,26 ε). Σύμφωνα και με τις δύο παραδόσεις, πρώτα εμφανίζεται η γενική κατηγορία άνθρωπος και ακολουθεί η παρουσίαση των φύλων.

Η δημιουργία του ανθρώπου στη γιαχβική παράδοση παρουσιάζεται να συντελείται σε δύο στάδια. Αρχικά περιγράφεται η χοϊκή του προέλευση με την πλάση του από τη γη και τη δημιουργική ενέργεια του Θεού και έπειτα η πνευματική του υπόσταση, που χορηγείται με τη ζωτική πνοή του ίδιου του Θεού.

Η δεύτερη γιαχβική ενότητα παρουσιάζει τη δημιουργία των δύο φύλων αρχίζοντας με τη διαπίστωση του Θεού: «ου καλόν είναι

τον άνθρωπο μόνο ποιήσωμεν αυτό βοηθόν κατ' αυτόν». Ιδιαίτερη σημασία έχουν για το θέμα μας οι στίχοι 21-22 που αναφέρονται στη δημιουργία της γυναίκας: «και επέβαλεν ο Θεός έκστασιν επί τον Αδάμ και ύπνωσεν και έλαβε μίαν των πλευρών αυτού και αναπλήρωσε σάρκα αντ' αυτής ». Πήρε λοιπόν ο Θεός μια από τις πλευρές του Αδάμ «και ωκοδόμησεν Κύριος ο Θεός την πλευρά, ην έλαβε από τον Αδάμ, εις γυναίκα ». Οι Πατέρες της Εκκλησίας δεν κατανόησαν τη δημιουργία της γυναίκας από την πλευρά του πρώτου ανθρώπου σαν υποτίμησή της, αλλά σαν αναγνώριση της ισότητάς της με τον άνδρα. Η διατάραξη στις σχέσεις των φύλων και η εμφάνιση του στοιχείου της κυριαρχικής εξουσίας, έρχονται ως συνέπειες της πτώσης. Χαρακτηριστική αναφορά του κειμένου για την κυριαρχική θέση του άνδρα και την εξαρτημένη της γυναίκας είναι ο στίχος 3, 16 «προς τον άνδρα σου η αποστροφή σου και αυτός σου κυριεύσει».

Στην ιερατική παράδοση, η αξία του ανθρώπου εκφράζεται με την απόφαση του Θεού και την επίσημη ανακοίνωση της «ποιήσωμεν άνθρωπο κατ' εικόνα ημετέραν και καθ' ομοίωσιν». Και δημιούργησε ο Θεός τον άνθρωπο «κατ' εικόνα αυτού εποίησε αυτόν άρσεν και θήλυ εποίησεν αυτούς ». Ο Θεός δημιουργεί τον άνθρωπο κατά την εικόνα του, τόσο τον άνδρα, όσο και τη γυναίκα. Σε σχέση λοιπόν με τον Θεό τα δύο φύλα βρίσκονται σε ισότητα.

(Αλαμπζόγλου 1989.)

Στην κοινωνική και θρησκευτική ζωή του περιούσιου λαού, σύμφωνα με την Παλαιά Διαθήκη, η θέση της γυναίκας διαφέρει αισθητά από τη θέση των ομοφύλων της στους άλλους λαούς.

Γυναίκες σαν τη Σάρα, τη Ρεβέκκα και τη Ραχήλ, παρουσιάζονται σαν συζυγικές μορφές, οι οποίες, χωρίς να αίρουν την πραγματικότητα της υπολήψεως της γυναίκας σαν κτήματος από τον άνδρα, έχουν έντονο το στοιχείο της σεβαστής συντρόφου από μέρους του συζύγου. Επίσης, για την καλύτερη θέση της γυναίκας σ' αυτό το έθνος μαρτυρεί και το ότι το ιδεώδες της μονογαμίας επαινείται από τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, που έχουν το υψηλότερο κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο. Παρά το ότι η πολυγαμία δεν θεωρούνταν παράνομη, γενικά επικρατούσε η μονογαμία. Για την ανύψωση της υπόληψης, τόσο της γυναίκας καθαυτής, όσο και του προορισμού της στο γάμο, συνέβαλε ιδιαίτερα η αποστολή της σαν μητέρα. Τα παιδιά, σύμφωνα με την Έντολή, καλούνται να αποδίδουν ίση τιμή προς τον πατέρα και τη μητέρα, ενώ η ευχή της μητέρας, όπως και του πατέρα, θεωρούνταν αυτή που στήριζε το σπίτι. Η μητέρα επίσης είχε ανάλογες με τον πατέρα ευθύνες στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, όπως και γνώμη σχετικά με το γάμο τους.

Η γυναίκα δεν συμμετέχει επίσημα στη θρησκεία. Αν και μπορεί και εκείνη να διασκεδάζει δημόσια στην περίοδο των εορτών, δεν μπορεί όμως να ασκήσει ιερατικό λειτουργήμα: μόνο οι άνδρες είναι υποχρεωμένοι να πηγαίνουν στα προσκυνήματα. Ο άνδρας πρέπει να τη σέβεται στο «ρυθμό» της ύπαρξης της. Απαιτεί από αυτή να είναι ένα ιδεώδες πιστότητας μέσα στο γάμο, κάτι που δεν επιβάλλει ο ίδιος στον εαυτό του.

Στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχουν και οι ηρωίδες, ενώ τους έχει απαγορευτεί η συμμετοχή στη λατρεία, το πνεύμα του Γιαχβέ

κατακλύζει μερικές, μεταμορφώνοντας τις όπως και τους άνδρες σε προφήτισσες, δείχνοντας ότι το φύλο τους δεν αποτελεί εμπόδιο στην εισροή του Πνεύματος. Παραδείγματα αποτελούν η Μαριάμ, η Δεββώρα και η Ιαήλ.

Δ. Κοράνιο

Η προϊσλαμική θρησκεία που επικρατούσε στην χερσόνησο της Αραβίας πριν την εμφάνιση του Ισλάμ ήταν ένας συνδυασμός ανιμισμού(η πίστη ότι όλα τα όντα, φαινόμενα είναι εμψυχωμένα με κάποιο πνεύμα που τα κατοικεί) και πολυθεϊσμού. Πλατιά διαδεδομένη ήταν η λατρεία πνευμάτων που κατοικούσαν στα δέντρα και στις πηγές των οάσεων. Ανώτερος μεταξύ των θεοτήτων ήταν ο Αλλάχ, ο δημιουργός του κόσμου. Επίσης, διαδεδομένη ήταν η λατρεία ιερών λίθων, για τους οποίους πίστευαν ότι περιέχουν κάποια δύναμη που μπορούσε να μεταδοθεί στο πιστό μέσω επαφής. Σημαντικό ιερό στο οποίο γίνονταν ετήσια προσκυνήματα ήταν η Καάμπα στη Μέκκα, ένα μεγάλο οικοδόμημα κυβικού σχήματος, χτισμένο πάνω σε έναν από τους ιερούς λίθους, το οποίο στέγαζε αγάλματα πολλών από τις θεότητες.

Σύμφωνα με την ισλαμική παράδοση, η γυναίκα είναι δημιούργημα του Θεού. Δημιουργήθηκε από τα πλευρά του άντρα, έχει όμοια χαρακτηριστικά με του Αδάμ όσον αφορά το χρώμα και το ύψος αλλά υπήρχαν και διαφορές στο δέρμα, στη φωνή, στα μάτια και στα μαλλιά. Αρχικά η συμβίωσή τους μέσα στον παράδεισο ήταν αρμονική και ισότιμη. Στην συνέχεια, όμως, εξαιτίας της παρακοής της Εύας από τον Εωσφόρο η ζωή των πρωτοπλάστων άλλαξε. Η

Εύα θεωρήθηκε υπεύθυνη για την αποπομπή τους από τον Παράδεισο, με αποτέλεσμα να κριθεί αυστηρότερα από το Θεό και να δεχθεί περισσότερους περιορισμούς. Τα προηγούμενα συντέλεσαν στην υποβάθμιση της θέσης της γυναίκας.

Όσες προσπάθειες κι αν έγιναν ώστε να εκσυγχρονιστεί και να βελτιωθεί η θέση της από το επίσημο κράτος, κυρίως με τις μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ Ατατούρκ, οι οποίες επέφεραν προσωρινές αλλαγές στη δομή της ισλαμικής τουρκικής κοινωνίας απέβησαν άκαρπες, καθώς η γυναίκα δεν κατόρθωσε να απαλλαχθεί από τους άτεγκτους κανόνες της ισλαμικής παράδοσης. Αυτό συνέβη, γιατί το επίσημο κράτος από τη μια μεριά παρουσιάζεται αποστασιοποιημένο από το Ισλάμ, θεωρώντας την πίστη του ως υπόθεση ιδιωτική, ενώ από την άλλη η τουρκική κοινωνία παραμένει βασικά ισλαμική, εμμένοντας προσκολλημένη στα παλιά ιδεώδη. Όλα αυτά συμβάλλουν στη συνεχή υποτίμηση της γυναίκας και τη διαρκή εξάρτηση της από τον άντρα, δηλαδή την διαιώνιση της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων. (Ζιάκα 1981)

Η υπεροχή και ανωτερότητα των ανδρών είναι εμφανή και από το ακόλουθο απόσπασμα του Κορανίου:

«Οι άντρες εξουσιάζουν τις γυναίκες επειδή ο Αλλάχ τους έκανε ανώτερους από τις γυναίκες και επειδή ξοδεύουν τα αγαθά τους για να τις συντηρήσουν. Οι καλές γυναίκες είναι υπάκουες. Κρύβουν τα απόκρυφα μέρη τους επειδή ο Αλλάχ τα έχει κρύψει. Αυτές δε που φοβάστε πως είναι ανυπάκουες, να τις συμβουλευέτε, να τις στέλνετε σε χωριστά κρεβάτια και να τις χτυπάτε. Έπειτα αν σας υπακούσουν, να μην κάνετε καμία άλλη πράξη εναντίον τους. Ο Αλλάχ είναι ανώτερος, υπέρτατος».

Κοράνιο 2, 236.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

A. Γενικά χαρακτηριστικά.

Ο όρος Ισλάμ σημαίνει «υποταγή» στο Θεό. Είναι η θρησκεία (Ισλαμισμός) της υποταγής στο θέλημα του Θεού, όπως αυτό αποκαλύφθηκε και υπαγορεύθηκε στο προφήτη Μωάμεθ από τον Αλλάχ, μέσω του αρχάγγελου Γαβριήλ. Για το λόγο αυτό ονομάζεται και Μωαμεθανισμός. Λέγεται επίσης και Μουσουλμανισμός από το «μουσλίμ» που σημαίνει «παραδομένος στο θεό». Το Ισλάμ αποτελεί μια θρησκεία, αλλά ταυτόχρονα μία πολιτική, πολιτισμική, κοινωνική και ηθική πραγματικότητα. Αριθμεί πάνω από 700.000.000 πιστούς που ζουν οι περισσότεροι στο Πακιστάν, την Ινδία, το Μπαγκλαντές, την Αφρική, την Τουρκία, το Ιράν, το Αφγανιστάν, τη Ρωσία, τα Βαλκάνια κ.α.

Σύμφωνα με τη μουσουλμανική πίστη ο Αβραάμ, ο Μωϋσής, και ο Ιησούς ήταν αληθινοί μουσουλμάνοι, αλλά οι πιστοί τους διαστρέβλωσαν τα λεγόμενα τους και παραποίησαν τις αλήθειες τους. Για το λόγο αυτόν, ο Θεός(Allah) έστειλε το Προφήτη Μωάμεθ στους ανθρώπους δίνοντας τους έτσι μια τελευταία ευκαιρία να επιστρέψουν σ' αυτόν και να ακολουθήσουν πιστά το θέλημα του, όπως αυτό αποκαλύπτεται στο Κοράνι, τον αυτούσιο λόγο του Θεού.

Το Κοράνι είναι ιερό βιβλίο το οποίο αντανακλά την ιστορία όλου του Ισλαμικού κόσμου. Το περιεχόμενό του θεωρείται θείο και αλάθητο. Το πνεύμα του αυστηρού κορανικού μηνύματος είναι

γνωστό: η μοναδικότητα του Θεού (Allah) και η ευσπλαχνία του, ενώ η υποταγή στον Κύριο του Σύμπαντος και η καθαρότητα της συνείδησης βρίσκονται στη βάση της σωτηρίας. Αποτελείται από συλλογές λόγων του Μωάμεθ και είναι χωρισμένο σε 114 κεφάλαια που ονομάζονται «σούρες», δηλαδή αποκαλύψεις.

Χονδρικά, το Κοράνι, περιλαμβάνει:

- ü Διακρίνει το επέκεινα σε παράδεισο και κόλαση, όπως ο χριστιανισμός.
- ü Εμπεριέχει τον Κατακλυσμό και την ιστορία του Νώε, τον Μέγα Αλέξανδρο, τον Μωϋσή, τον Ααρών, τις Δέκα Εντολές, τον Σολομώντα, τη βασίλισσα του Σαβά, την ιστορία του Λώτ, την καταστροφή των Σοδόμων και Γομμόρων, τον Ιώβ, τον Ιωνά, τον Ιωσήφ και την περιπέτειά του στην Αίγυπτο και πολλά άλλα.
- ü Τονίζει ότι οι ειδωλολάτρες θα καούν στη φωτιά της κόλασης, ενώ αυτοί που φοβούνται τον θεό θα ανταμειφθούν.
- ü Παραδέχεται την ύπαρξη του σατανά, κυριάρχου φοβικού στοιχείου στις μονοθεϊστικές θρησκείες.
- ü Επικαλείται την ημέρα της Ανάστασης.
- ü Καταδικάζει το ψέμα, την υποκρισία, τον φόνο, την κλοπή, την αχαριστία, την αλαζονεία.
- ü Συγχωρεί τους συγχωρούντες.
- ü Ονομάζει υπηρέτες τους πιστούς.
- ü Τάζει στους πιστούς ότι ο παράδεισος που τους περιμένει στη μετά θάνατον ζωή θα είναι γεμάτος με γάργαρα νερά, με ποταμούς

από μέλι και γάλα, ενώ θα τους συντροφεύουν ωραίες παρθένες, τα ουρί.

ü Παραδέχεται τον Χριστό. Δεν του δίνει θεϊκή ιδιότητα, αλλά τον δέχεται ως προφήτη.

ü Διαφέρει από την Π. Διαθήκη στο ότι, ενώ η τελευταία εμφανίζει τον θεό να καταστρέφει συλλήβδην όλους τους κατοίκους των Σοδόμων-Γομόρρων, το Κοράνι υποστηρίζει ότι ο θεός φρόντισε να γλιτώσουν οι καλοί και οι ηθικοί. (Αργυρίου 1992)

Μεταξύ των πολλών οδηγιών, εντολών και απαγορεύσεων, υπάρχουν επτά θανάσιμα αμαρτήματα: Ο πολυθεισμός, η μαγεία, η κλοπή της περιουσίας ορφανών, ο φόνος, ο δανεισμός με τόκο, η δειλία, η φυγή στη μάχη και η κατηγορία για μοιχεία παντρεμένων γυναικών χωρίς απόδειξη. Υπάρχουν επίσης πολλές απαγορεύσεις που αναφέρονται στην διατροφή, την κοινωνική συμπεριφορά και την ηθική.

Η Sharia αποτελεί το «γενικό θρησκευτικό νόμο» του Ισλάμ, ο οποίος περιλαμβάνει το σύνολο του θρησκευτικού και πολιτικού βίου και βέβαια νόμους δίκαιου που ρυθμίζουν όλα τα ζητήματα της καθημερινής ζωής. Θεωρητικά τουλάχιστον αποτελεί νόμο παγκόσμιας ισχύος σε πλαίσιο απόλυτης ισονομίας. Δεν αναγνωρίζει εθνικές, κοινωνικές ή φυλετικές διαφορές.

«Πέντε στύλοι» ονομάζονται τα πέντε υποχρεωτικά θρησκευτικά καθήκοντα του μουσουλμάνου πιστού. Αυτά είναι:

α) η ομολογία της πίστης σε ένα Θεό και στον Προφήτη του, Μωάμεθ.

Sayfa: 351 NUR SURESİ Sûre: 24-Cûz: 18

24. SURE
NUR SURESİ
(Medine'de inmiştir, altmış dört ayettir.)
Bismillahirrahmanirrahim.

1- Bu, indirdiğimiz ve hükümlerinin tatbikini farz kıldığımız bir sûredir. İçinde apaçık ayetler (deliller) indirdik. Olur ki lüce belle yip lbret ahırsınız.

2- (Bekar olup da zina eden kadını, zina eden erkeğin her birine yüzer sopa vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, bunlara, Allah'ın dinini tatbik hususunda acımayın. Müminlerden bir gurup ta bunların cezalandırılmalarına şahit olsun.

3- Zina eden erkek, ancak zina eden veya Allah'a eş koşan bir kadını evlenebilir. Zina eden kadını da, zina eden veya Allah'a eş koşan bir erkekten başkası nikahlı olmaz. Bu (şekilde evlenmek) müminlere haram kılınmıştır.

4- Namuslu kadınlara zina iftirasında bulunup, sonra iç pat için de dört şahit getirenlerin her birine sek sener sopa vurun. Onların ebediyyen şahitliklerini kabul etmeyin. Onlar faak (yoldan çıkmış) kimselerdir.

5- Ama sonra tevbe eder, düzeltilirse, şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.

6- Karılarına zina ishad edip kendilerinden başka şahitleri bulunmayan kimselere gelince: onlardan her birinin yapacağı şahitlik, kendisinin gerçekten doğru söyleyenlerden olduklarına dair Allah'a yemin ederek (şahit tutarak) dört defa ifade edip tekrarlayacağı şahitliktir.

7- Beşinci defada, eğer yalancılardan ise Allah'ın lânetinin muhakkak kendisinin üstüne olmasını söyler.

8, 9- Kadının, kocasının yalancılardan olduğunu Allah'ı dört defa şahit tutmasıyle beşinci de de eğer kocası doğru söylüyorsa muhakkak Allah'ın gazabı kendi üzerine olmasını söylemesi, ondan cezayı kaldır.

10- Eğer Allah'ın size lutfu ve rahmeti olmasaydı ve Allah tövbeleri kabul eden hikmet sahibi olmasaydı, rezil ve perişan olurdunuz. (hemen azaba uğrardınız.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سورة أنزلناها وقرضناها وانزلنا فيها آيات بينات لعلكم تتقون
الزانية والزاني فاجلدوا كل واحد منهما مائة جلدة ولا تأخذكم
بيمارا فة في دين الله إن كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر وليشهد
عذابهما طائفة من المؤمنين الزاني لا يتكلم إلا زانية أو مشركا
والزانية لا يتكلم إلا ذاك أو مشركا وحسنة ذلك عمل المؤمنين
والذين يرمون المحصنات ثم لم يأتوا بأربعة شهداء فاجلدوهم
ثمانين جلدة ولا تقبلوا لهم شهادة أبدا وأولئك هم الفاسقون
إلا الذين تابوا من بعد ذلك وأصلحوا فإن الله غفور رحيم
والذين يرمون أزواجهم ولم يكن لهم شهادة إلا أنفسهم
فشهدوا أضع شهدايت بالله أنه لمن الصادقين
والخائسة أن لتنت الله عليهن إن كان من الكاذبين وقد روي
عنها العذاب أن شهد أربع شهدايت بالله أنه لمن الكاذبين
والخائسة أن غضب الله عليها إن كان من الصادقين ولولا
فضل الله عليكم ورحمته وأنا لله تواب حكيم

Εικ 1: Αποσπάσμα από την Sharia

β) η προσευχή στο Θεό πέντε φορές την ημέρα και δύο ή τέσσερις γονυκλισίες και μετάνοιες προς την κατεύθυνση της Μέκκας. Η σημαντικότερη από όλες τις προσευχές είναι η μεσημβρινή προσευχή της Παρασκευής που ακολουθείται από κήρυγμα στο κεντρικό τζαμί της περιοχής,

γ) η νηστεία το μήνα Ραμαζάν, όπου συνίσταται αποχή από κάθε είδους τροφή από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου, για να μπορέσει ύστερα ο πιστός, καθαρμένος να γιορτάσει την γιορτή του Μπαϊράμ. Την επέτειο δηλαδή κατά την οποία ο Θεός έστειλε στον Μωάμεθ την πρώτη Απαγγελία μέρος του Κορανίου,

δ) η ελεημοσύνη που παίρνει τη μορφή άμεσης ετήσιας φορολογίας για αγαθοεργούς σκοπούς.

ε) το προσκύνημα στη Μέκκα τουλάχιστον μία φορά στη διάρκεια της ζωής κάθε πιστού.

Για τους Ισλαμιστές οι πέντε στύλοι αποτελούν θεϊκά προστάγματα που πρέπει οι πιστοί να ακολουθούν στη καθημερινότητά τους. Πολλοί μουσουλμάνοι θεωρούν τον «ιερό πόλεμο» εναντίον των απίστων ως τον έκτο στύλο της πίστης. (Δρίτσα-Μόσχου-Παπαλεξανδροπούλου 1998)

Επειδή ο Ισλαμισμός δεν έχει επίσημη λατρευτική λειτουργία, δε θεωρούνται ιερείς ούτε ο ιμάμης, που απαγγέλει τη προσευχή, ούτε ο χαλίφης(θρησκευτικός αρχηγός) ούτε ο μουεζίνης(προϊστάμενος της προσευχής).

Στη Τουρκία οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποίησε ο Κεμάλ Ατατούρκ στα χρόνια 1923 μέχρι 1938 έφεραν το φιλελευθερισμό στη χώρα και άρχισε μία εξελικτική πορεία που οδήγησε στην

εξοικείωση της με τα ευρωπαϊκά ήθη. Στη πορεία, η έκρηξη της θρησκευτικής επανάστασης στα 1978 στο Ιράν είχε τις επιπτώσεις της και στη Τουρκία καθώς έγινε ορατή μια αναβίωση του Ισλάμ, η οποία εκφράστηκε από τον αρχηγό του κόμματος της Εθνικής Σωτηρίας Necmeddin Erbakan, για να απαντήσουν και πάλι οι μεταρρυθμιστές κάτω από την ηγεσία του στρατηγού Keman Evren με τις νεωτεριστικές Κεμαλικές θεωρίες. Τα προηγούμενα είχαν αντίκτυπο στη γυναίκα και την έφεραν στην επικαιρότητα.

Ως το 1923 η θέση της μουσουλμάνας γυναίκας στη Τουρκία καθορίζεται αποκλειστικά από τη θρησκεία και κινείται μέσα σε αυστηρά πλαίσια ηθικής συνδεδεμένης αναπόσπαστα με τους θρησκευτικούς κανόνες. Μετά το χρονικό αυτό όριο και την αναμόρφωση της μουσουλμανικής ζωής ορισμένοι θεσμοί και κανόνες που ρύθμιζαν το ρόλο της γυναίκας στο Ισλάμ έχουν εκλείψει, ενώ κάνουν την εμφάνισή τους παράλληλα με τα παραδοσιακά και νέα στοιχεία περισσότερο προοδευτικά, που δεν παύουν όμως να είναι ελάχιστα.

Ο ρόλος της γυναίκας μέσα στην ισλαμική κοινωνία είναι αυστηρά καθορισμένος, ένας ρόλος που δεν της αφήνει πολλά περιθώρια να αναπτύξει ελεύθερα την προσωπικότητα της ενώ στον αντίποδα βρίσκεται ισχυρός και κεφαλή της οικογένειας ο άνδρας. (Εγκυκλοπαίδεια της γυναίκας 1977)

«Οι άνδρες είναι ανώτεροι από τις γυναίκες, γιατί ο Θεός έδωσε την υπεροχή πάνω τους και πρέπει να τις προικίζουν από τις περιουσίες τους. Οι γυναίκες πρέπει να υπακούουν και να αποσιωπούν τα μυστικά των συζύγων τους, μια που ο ουρανός τους εμπιστεύτηκε τη φύλαξη τους. Οι σύζυγοι που ενδεχομένως θα υποφέρουν απ' την απείθειά τους μπορούν να τις τιμωρούν, να τις αφήνουν μόνες στα κρεβάτια τους κι ακόμα να τις χτυπούν. Η υποταγή των γυναικών θα τις προστατεύει από κάθε κακομεταχείριση. Ο Θεός είναι μεγάλος και ύψιστος».

Κοράνιο, 4, 38.

2. Ο ΙΣΛΑΜΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A. Η δημιουργία της γυναίκας σύμφωνα με την ισλαμική διδασκαλία.

Σύμφωνα με την ισλαμική παράδοση ο Αδάμ(Adem) πλάστηκε από χώμα. Βλέποντας ο Θεός (Allah) το δημιούργημά του σκέφτηκε να συνεχίσει το έργο του φτιάχνοντας «από Αυτόν» το ανθρώπινο γένος. Ο Θεός βέβαια γνώριζε ότι πολλοί από τους ανθρώπους θα υπάκουαν στις εντολές του και θα κέρδιζαν τον παράδεισο, ενώ άλλοι θα ήταν απειθείς και θα ακολουθούσε η τιμωρία τους στην κόλαση.

Το χώμα το οποίο συγκέντρωσε ο Αρχάγγελος Γαβριήλ ήταν ποικιλόχρωμο κι'αυτός είναι ο λόγος που οι άνθρωποι έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και ιδιοσυγκρασία. Αφού λοιπόν ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο, εμφύσησε σ'αυτόν την ψυχή (ruh ή can) για να κατοικήσει στο σώμα που έφτιαξε.

Το πρώτο δημιούργημα του Θεού, ο Αδάμ, εγκαταστάθηκε στον παράδεισο, όπου απολάμβανε πλουσιοπάροχα τα υλικά αγαθά και όλη την ομορφιά του. Αυτά όμως τα φυσικά αγαθά που είχε στη διάθεση του δεν ήταν αρκετά για να εξαλείψουν το πικρό συναίσθημα της μοναξιάς που τον διακατείχε. Γι' αυτό το λόγο ο Πανάγαθος Θεός αποσπώντας ένα κομμάτι από την αριστερή του πλευρά, δημιούργησε την Εύα(Havva). (Ζωγράφου-Μεραναίου 1958)

Ο Θεός ευλόγησε το γάμο τους. Ο Εωσφόρος όμως φθόνησε την αρμονική αυτή συμβίωση μέσα στον παράδεισο και την ευτυχία των πρωτοπλάστων και θέλησε να τη γκρεμίσει. Έτσι προσπάθησε να τους εξαπατήσει προσφέροντας τους τον απαγορευμένο απ' το Θεό καρπό. Η Εύα έπεσε θύμα των παραπλανητικών λόγων του και έφαγε από το καρπό.

Στη συνέχεια πρόσφερε το καρπό στον Αδάμ, ο οποίος αρχικά δίστασε να δοκιμάσει, αφού ο ίδιος ο Δημιουργός του, του τον είχε απαγορεύσει. Τότε η Εύα, αφού τον πότισε με «δροσιστικό ποτό» και τον αποκοίμισε, του επέβαλε να δοκιμάσει το καρπό χωρίς εκείνος να γνωρίζει τι συνέβαινε. Ύστερα από τη παράβαση της θείας εντολής, αφαιρέθηκε ξαφνικά από τους πρωτόπλαστους το άφθαρτο ένδυμα του παραδείσου, το οποίο αποτελούσε γι' αυτούς ευλογία του Θεού και στη συνέχεια ο Γαβριήλ ακολουθώντας την εντολή του Θεού ανάλαβε να τους εκδιώξει από το παράδεισο.

Οι επιπτώσεις της παρακοής τους ήταν οι ακόλουθες για τον Αδάμ:

- Να δεχθεί τον αυστηρό έλεγχο του Θεού για την πράξη του.
- Να του αφαιρεθεί το άφθαρτο ένδυμα του παραδείσου.
- Να σκληρύνουν τα χαρακτηριστικά του προσώπου του.
- Να ζήσει διακόσια χρόνια μακριά από τη σύντροφό του Έβα.
- Να χαθεί η επικοινωνία του με το Θεό.
- Να αποκτήσει αιώνιο και αδίστακτο εχθρό του το Σατανά.

- ü Να επωμισθεί την αμαρτία σε όλη την υπόλοιπη ζωή του. Να διωχθεί απ' τον παράδεισο και να τυραννιέται από το κρύο, τη ζέστη και τις αρρώστιες και
- ü Να υποχρεωθεί να εργάζεται σκληρά για να μπορέσει να επιβιώσει μέσα σε δυσμενείς συνθήκες .

Για την Έυα όρισε:

- ü Να επιβαρυνθεί με το αίμα της έμμηνης ρύσης.
- ü Να φέρνει για εννέα μήνες το έμβρυο στα σπλάχνα της και να είναι λεχούσα για σαράντα ημέρες μετά το τοκετό.
- ü Να αισθάνεται το πόνο του θανάτου.
- ü Να θεωρείται αιχμάλωτη του συζύγου της.
- ü Να μην έχει δικαίωμα να ζητήσει διαζύγιο από το σύζυγο της, όποιες και αν είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει στο γάμο της.
- ü Να έχει ελάχιστο μερίδιο σε υποθέσεις κληρονομιάς.
- ü Να μην αρκεί η παρουσία της ως μάρτυρας στο δικαστήριο, αλλά να είναι απαραίτητη ως συνοδός της μία άλλη γυναίκα.
- ü Να βασανίζεται από θλίψεις και αγωνίες στη ζωή της.
- ü Να μην έχει πλήρη γνώση των θρησκευτικών θεμάτων, αλλά να επιβάλλεται η καθοδήγηση της από τον άνδρα της.
- ü Να μην έχει δικαίωμα να έρχεται σε επαφή με άνδρες που μπορεί να συναντήσει στη κοινωνική της ζωή .
- ü Να μην θεωρείται απαραίτητη η συμμετοχή της στην «κοινή προσευχή» της Παρασκευής και στις συνάξεις που γίνονται κατά τη διάρκεια των εορτών στο τέμενος.

ü Δεν έχει ακόμα τη δυνατότητα να αναλάβει το ρόλο του Προφήτη.

ü Το μυαλό της να μην έχει την αρτιότητα που απαιτείται για να λειτουργεί σωστά, με αποτέλεσμα οι σκέψεις της να μην είναι ολοκληρωμένες.

ü Δεν μπορεί να διεκδικεί κυριαρχικά δικαιώματα και βέβαια ούτε να αναρριχηθεί σε ηγετικές θέσεις.

ü Τέλος δεν έχει το δικαίωμα να πάρει μέρος στον «ιερό πόλεμο» εναντίον των απίστων και να ταξιδέψει χωρίς τη συνοδεία κάποιου προσώπου, συγγενικού ή του συζύγου της.

Η Έυα δέχθηκε περισσότερα πλήγματα και περιορισμούς από το Θεό, επειδή αυτή θεωρήθηκε υπεύθυνη για τη πρόκληση της πτώσης του Αδάμ και αιτία καταστροφής της ανθρωπότητας. (Πεντάκης-Καριώτογλου 1994)

Ωστόσο, οι Τούρκοι και οι Άραβες δεν έπαψαν ποτέ να εκφράζουν το σεβασμό και την αγάπη τους προς τον Αδάμ και την Εύα, δεδομένου ότι σύμφωνα με το Κοράνιο οι πρωτόπλαστοι μετανόησαν και ο Θεός τους συγχώρησε. Ο Αδάμ μάλιστα είναι κατά τη μουσουλμανική παράδοση προφήτης. Τα συναισθήματά τους αυτά προς τους πρωτόπλαστους φαίνονται από τα ονόματα Αδάμ και Εύα (Adem και Hanna) που δίνουν στα παιδιά τους.

B. Η αναγκαιότητα του γάμου σύμφωνα με το ισλαμικό δίκαιο.

Για να καταλάβουμε την αντίληψη που επικρατεί σήμερα στον τουρκικό λαό σχετικά με το γάμο, πρέπει να έχουμε υπόψη μας τις γενικές θέσεις του Ισλάμ στο θέμα αυτό.

Στην ισλαμική κοινωνία ο γάμος μεταξύ δύο ανθρώπων αποβλέπει: α) στη δημιουργία οικογένειας, β) στην ανατροφή των παιδιών για να τηρηθεί η εντολή του Θεού σχετικά με το πολλαπλασιασμό του ανθρώπινου γένους και γ) στην επίτευξη της ηδονής μέσα στα πλαίσια του γάμου, ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο της αναζήτησης της μέσα από την αμαρτωλή οδό της μοιχείας ή της πορνείας. (Ζιάκας 1981)

Στην ισλαμική θεολογία ο υποψήφιος σύζυγος ονομάζεται *agus* ή *aris*, η υποψήφια σύζυγος *aguse*. Λέγεται ότι ο γάμος είναι μια μορφή προσευχής των συζύγων προς το Θεό. Η προσευχή της έγγαμης γυναίκας έχει μεγαλύτερη αξία από ογδόντα δύο προσευχές μιας άγαμης. Έτσι αποδεικνύεται και η μεγάλη σημασία που αποκτά ο έγγαμος βίος. Ο Μωάμεθ τονίζει τη σπουδαιότητα του γάμου και παροτρύνει τους πιστούς να νυμφευθούν γιατί μόνο έτσι θα γίνουν κοινωνοί της θρησκείας και θα συμβάλλουν στη δαιώνιση του έθνους του. Η αγαμία θεωρείται αμαρτία από το Ισλάμ. Ο έγγαμος βίος είναι υποχρεωτικό καθήκον για κάθε μουσουλμάνο. Ο άγαμος άνθρωπος και ο μοναχός θεωρούνται ασθενείς. (Ζωγράφου-Μεραναίου, 1958)

Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι ο Ισλαμισμός απαγορεύει τις ερωτικές σχέσεις που βρίσκονται εκτός των ορίων του γάμου. Το

Κοράνι το λέει καθαρά: Σχέση έξω από το γάμο σημαίνει μοιχεία, ανωμαλία, κόλαση. Η κόλαση χρησιμοποιείται ως έσχατος «μπαμπούλας» ώστε οι άνθρωποι να πορεύονται σύμφωνα με τις συνταγές των ιερωμένων.

Γ. Προϋποθέσεις για τη σύναψη γάμου.

Ο πρώτος που επελέγη ως εκπρόσωπος του Αλλάχ πάνω στη γη είναι ο πατέρας. Ο πατέρας είναι ο άνθρωπος που νομιμοποιεί με τη παρουσία του τις πράξεις του θηλυκού του παιδιού, κυρίως όσον αφορά το κρίσιμο ζήτημα του γάμου, όπου ουσιαστικοποιείται ο ρόλος του στην επιλογή του υποψηφίου γαμπρού.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύναψη του γάμου είναι οι κοπέλες να είναι αγνές μέχρι τη τέλεση του μυστηρίου, ειδάλλως θα μένουν ανύπαντρες. Έτσι ο ρομαντισμός, το αίσθημα, η στιγμιαία επιθυμία, ο έρωτας, η φυσιολογική ανθρώπινη επαφή επισύρουν την τρομερή οργή του πανεπόπτη Αλλάχ, άρα τη καταδίκη στη μοναξιά, τον κοινωνικό αποκλεισμό και συνακόλουθα τις φλόγες της κολάσεως.

Σε περίπτωση που η κοπέλα είναι αγνή, ο γάμος μπορεί να τελεσθεί και χωρίς τη συγκατάθεση της, με απαραίτητη όμως την έγκριση του πατέρα της. Σε ορισμένες περιπτώσεις η κοπέλα έχει τη δυνατότητα, εφόσον ο πατέρας κρίνει ότι είναι αρκετά ώριμη, να διαλέξει τον άντρα που της ταιριάζει. Ο ίδιος ανά πάσα στιγμή έχει το δικαίωμα να εκτίμα εάν ο γάμος της θυγατέρας του με τον εκλεκτό της καρδιάς της μπορεί να αποβεί επιζήμιος ή όχι. Καθίσταται δηλαδή ο ίδιος τελικός κριτής για το ποιος γαμπρός είναι κατάλληλος

για τη κόρη του και ποιος όχι. Η άδεια του αφέντη-προστάτη για το γάμο μιας κοπέλας παραπέμπει κατευθείαν σε μεσαιωνικές πρακτικές οι οποίες εφαρμόζονται ακόμη ευρέως σε πολλές ισλαμικές χώρες. Στις χώρες αυτές θεωρείται θανάσιμο αμάρτημα η σύναψη γάμου χωρίς να έχει δώσει τη συγκατάθεσή του ο αφέντης-πατέρας. Η απαγόρευση έχει εισαχθεί σε πολλές κρατικές νομοθεσίες, με αποτέλεσμα πολλά νιόπαντρα ζευγάρια να οδηγούνται στα δικαστήρια επειδή διέπραξαν την «απρέπεια» να ενώσουν τις ζωές τους χωρίς να ρωτήσουν κανέναν.

Στις 29 Ιανουαρίου 2002, οι ελληνικές εφημερίδες δημοσίευσαν μιαν ανταπόκριση των διεθνών πρακτορείων από τη Σουηδία, που έλεγε ότι ο Τούρκος μετανάστης Ραχμί Σαχιντάλ σκότωσε με πιστόλι την 26χρονη κόρη του Φατιμέ, στην Ουσάλα, αφού προηγουμένως την είχαν αποκηρύξει επειδή η κοπέλα ερωτεύτηκε ένα Σουηδό και αρνιόταν να παντρευτεί το γαμπρό, με τον οποίο ο πατέρας της είχε υπογράψει προσύμφωνα γάμου. (Γιαχανατζής 2002)

Εκείνο που προκαλεί μεγάλη εντύπωση είναι το γεγονός ότι η έγγαμη μοιχαλίδα γυναίκα θεωρείται λιγότερο αμαρτωλή από μιαν ανύπαντρη κοπέλα που συνάπτει σχέση με έναν άνδρα. Το πιο τραγικό στην περίπτωση αυτή είναι ότι η ελεύθερη κοπέλα, που σχετίζεται με άνδρα, θεωρείται μοιχαλίδα πριν από το γάμο της, με όλες τις ποινές που αυτό συνεπάγεται.

Το φλερτ, κάτι συνηθισμένο μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, είναι απαγορευμένο στον Ισλαμισμό για πολλούς λόγους. Κυρίως γιατί στις συναντήσεις αυτές ανταλλάσσονται λάγνες ματιές, αλλά

υπάρχει και φυσική επαφή μεταξύ τους, χάδια κλπ. Όλα αυτά είναι ρητώς απαγορευμένα από τη θρησκεία, η οποία είναι αντίθετη στις «άκοσμες προσεγγίσεις». Εξυπακούεται ότι οι νέοι στις ισλαμικές χώρες κάνουν το παν για ν' αποτινάξουν τις ανόητες αυτές δεσμεύσεις.

Στις πιο πολλές περιοχές ο γάμος γίνεται με συνοικέσιο, δηλαδή με συμφωνίες που συνάπτονται από τους πατεράδες και του μελλοντικού συμπέθερου ή γαμπρούς. Το κορίτσι δέχεται αδιαμαρτύρητα τη συμφωνία η οποία θα προκύψει, που σημαίνει ότι περνάει από τα χέρια του ενός αρσενικού στα χέρια ενός άλλου αρσενικού. Εξυπακούεται ότι ελλείπει παντελώς το στοιχείο του ρομαντισμού και του έρωτα. Αυτά δεν είναι απλώς πολυτέλειες, είναι τρομερά αμαρτήματα.

Ο γαμπρός πληρώνει για να πάρει τη νύφη. Δηλαδή συμφωνεί ότι μπορεί να διαθέσει τόσα όσα χρειάζονται για να περνάει καλά η γυναίκα που θα πάρει. Η άτυχη νύφη θεωρείται εμπορεύσιμο είδος. Οι ίδιοι οι μουσουλμάνοι ισχυρίζονται ότι δεν πρόκειται για εμπόριο, αλλά για ένδειξη σεβασμού. Αλλά το χρήμα, χρήμα. Στην ουσία, εκείνος που ωφελείται είναι ο πατέρας της νύφης, αφού παίρνει δώρα και χρήματα.

Ως κατάλληλη ηλικία γάμου θεωρείται το 12ο ή το 13ο έτος, ενώ για τον άντρα το 15ο. Παλαιότερα όμως μπορούσαν και μικρότερα κορίτσια να παντρευτούν στην ηλικία των εννιά ή δέκα ετών. Βέβαια σήμερα, όχι μόνο στη Τουρκία, αλλά και στις περισσότερες μουσουλμανικές χώρες τα έθιμα αυτά βελτιώθηκαν, χωρίς όμως να πάψουν να επιβιώνουν στις πιο απλές και

απομονωμένες επαρχίες των μουσουλμανικών χωρών. Λέγεται μάλιστα ότι ο γάμος της γυναίκας σε νεαρή ηλικία προασπίζει τη γυναίκα και την προφυλάσσει από την ηθική κατάπτωση. (Ζιάκας 1981)

Πολύ συχνά οι ηλικίες των «γαμικώς» συμβαλλομένων είναι ασύμβατες. Ο γαμπρός μπορεί να είναι 50 ετών (ή και περισσότερο) και η νύφη μόλις 15. Ευεξήγητο φαινόμενο. Ο γάμος έχει ως βάση το χρήμα. Ο γαμπρός πληρώνει για να πάρει τη νύφη. Κατά κανόνα, ο νέος άνδρας δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να εξασφαλίσει δώρα για τη νύφη και το μέλλοντα πεθερό του. Ο ηλικιωμένος όμως την έχει. Εξ' ου και η διαφορά στις ηλικίες.

Ένα άλλο σημείο του Κορανίου που πρέπει να προσεχθεί είναι αυτό που αναφέρεται στην καταγωγή της υποψηφίας συζύγου, καταγωγή που στο συγκεκριμένο σημείο δεν αφορά τη κοινωνική τάξη, η οποία και αυτή είναι απαραίτητη, αλλά την ταυτότητα των προγόνων της, εισάγοντας την αρχή ενός ιδιότυπου ρατσισμού: «Πρέπει να προέρχεται από τους ανθρώπους στους οποίους δόθηκαν οι δέκα εντολές», παραγγέλνει και αφήνει τον άνδρα να ψάξει δημιουργώντας ταυτόχρονα πρόσθετα προβλήματα στις κοπέλες. Οι υποψήφιοι σύζυγοι πρέπει να αποδέχονται την ίδια πίστη, να είναι ευσεβείς και να έχουν κοινή καταγωγή. Αν μια κόρη ευσεβούς μουσουλμάνου συζευχθεί ακόλαστο και αμαρτωλό άνδρα, οι γονείς της έχουν το δικαίωμα να μην αναγνωρίσουν αυτό το γάμο και να τον απορρίψουν.

Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η μη στειρότητα της γυναίκας. Το Ισλάμ καταδικάζει τη στειρότητα της γυναίκας και

θεωρείται θετική οποιαδήποτε διαβεβαίωση από το περιβάλλον της γυναίκας ή το προηγούμενο σύζυγο της ότι δεν διατρέχει το κίνδυνο να μην τεκνοποιήσει. Στο Κοράνιο αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «άσχημη στην όψη γυναίκα που μπορεί να γεννήσει είναι πιο όμορφη από μία ωραία γυναίκα που όμως δεν μπορεί να αποκτήσει παιδιά». (Ζωγράφου- Μεραναίου 1958)

Οι προϋποθέσεις που αναφερθήκαν είναι απαραίτητες για τη σύναψη ενός γάμου, όπως επίσης απαραίτητες αλλά λιγότερο αυστηρές είναι και οι ακόλουθες:

- α) να είναι πιστή και να αποστρέφεται την αμαρτία.
- β) να έχει σωστές αρχές και ευγενικά συναισθήματα, για να είναι η ζωή της ευχάριστη.
- γ) να είναι χαρούμενη, γιατί η καλή της διάθεση ευνοεί τη συναναστροφή μαζί της.
- δ) το ανάστημα της γυναίκας δεν πρέπει να ξεπερνά αυτό του υποψηφίου άνδρα.
- ε) δεν πρέπει η γυναίκα να είναι πλουσιότερη από τον υποψήφιο σύζυγό της, κι αυτό για να μην υποτιμά τον άνδρα της και να μην το θεωρεί κατώτερό της.
- ζ) μέσα σε μία οικογένεια οι κόρες πρέπει να ακολουθούν στο γάμο τους μια σειρά ανάλογη με την ηλικία τους, αρχίζοντας από τη μεγαλύτερη και καταλήγοντας στη μικρότερη.

Υπάρχουν και άλλες τυπικού κυρίως χαρακτήρα:

- α) η ύπαρξη δύο μαρτύρων οι οποίοι πρέπει να γνωρίζουν καλά την οικογένεια της γυναίκας.

β) η φράση «δέχομαι να νυμφευθώ» της υποψηφίας συζύγου κατά το τελετουργικό μέρος της σύναψης του γάμου μπροστά στους μάρτυρες και στους γονείς της η οποία πρέπει να γίνεται μεγαλόφωνα.

γ) να είναι συνεπής στα θρησκευτικά και ηθικά καθήκοντά της.

δ) να μην έχει στενή συγγένεια με το σύζυγό της .

ε) οι υποψήφιοι σύζυγοι πριν νυμφευθούν, πρέπει να γνωρίζουν τι σημαίνει έμμηνος ρύση και τι λεχούσα γυναίκα καθώς και τις απαγορεύσεις που απορρέουν απ'αυτές τις καταστάσεις που αντιμετωπίζει η γυναίκα.

ζ) τέλος για να έχει το δικαίωμα ένας μουσουλμάνος να νυμφευθεί για τέταρτη φορά την ίδια γυναίκα που έχει στο παρελθόν χωρίσει τρεις φορές, πρέπει αυτή να κάνει γάμο προηγουμένως μ'έναν άλλο άνδρα και να έχει αποπεμφθεί από αυτόν, ώστε να αποδειχθεί ότι δεν της ταιριάζει άλλος άνδρας παρά ο πρώτος σύζυγός της. (Πεντάκης- Καριώτογλου 1994)

Όπως γίνεται αντιληπτό ο πλούτος, η σωστή συμπεριφορά, η οικογενειακή εντιμότητα και η προσήλωση της γυναίκας στη θρησκεία αποτελούν για το Μωάμεθ τα θέλητρα μιας γυναίκας που επιθυμεί να δημιουργήσει δική της οικογένεια.

Δ. Θρησκευτικός-πολιτικός γάμος.

Στο Ισλάμ, ο θρησκευτικός και πολιτικός γάμος δεν πρέπει να συγχέονται. Η σύναψη θρησκευτικού γάμου αποτελεί εντολή Θεού. Παρά ταύτα στη Τουρκία, όπως και σε άλλες μουσουλμανικές χώρες

έχει καθιερωθεί και ο πολιτικός γάμος, ο οποίος όμως για τους αυστηρούς πιστούς είναι νεωτερισμός σκανδαλώδης.

Στην Τουρκία ο πολιτικός γάμος καθιερώθηκε με τις μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ Ατατούρκ και σήμερα ισχύει παράλληλα με το θρησκευτικό, ο οποίος δεν είναι υποχρεωτικός από τους νόμους της πολιτείας. Αυτό όμως δε σημαίνει άρνηση του θρησκευτικού γάμου, ο οποίος τελείται αν υπάρχει επιθυμία των μελλονύμφων, αφού πάντως πραγματοποιηθεί ο πολιτικός γάμος. Οι μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ Ατατούρκ, που άρχισαν στα 1923 και προέβλεπαν την τέλεση του πολιτικού γάμου ως απαραίτητο συμπλήρωμα του θρησκευτικού, όπως αναφέραμε παραπάνω, δεν έγιναν αποδεκτές από το σύνολο του τουρκικού λαού. Το θέμα αυτό προβληματίζει την ηγεσία που θέλει να ακολουθεί τις μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ. Έτσι στα 1987 η σύζυγος του προέδρου της Τουρκίας Turgut Ozal, Semra, με την ιδιότητά της ως προέδρου των γυναικών της Τουρκίας μερίμνησε για το θέμα αυτό, και αφού συγκέντρωσε πλήθος τουρκικών ζευγαριών που είχαν συνάψει μόνο θρησκευτικό γάμο, επέβαλε σ'αυτούς την τέλεση του πολιτικού γάμου και πρόσφερε στο συγκεντρωμένο πλήθος δώρα. (Γιαννουλάτου 1983)

Τα παιδιά που προέρχονται από θρησκευτικό γάμο δεν είναι εγγεγραμμένα στα δημοτολόγια της χώρας και έτσι συναντούν προβλήματα κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, αφού δεν μπορούν να πάρουν ούτε απολυτήριο δημοτικού σχολείου και παρακωλύεται ακόμα και η στρατιωτική τους θητεία. Αιτία συχνά είναι η αγραμματοσύνη των γονέων, που δεν δείχνουν την απαιτούμενη μέριμνα γι'αυτά.

Το τυπικό της τελετής του πολιτικού γάμου προβλέπει να είναι παρόντες εκτός από τους μελλόνυμφους, ο υπάλληλος του δήμου, που θα διεκπεραιώσει τη διαδικασία, και δύο μάρτυρες. Η διαδικασία τελειώνει υπογράφοντας ο καθένας από αυτούς τη ληξιαρχική πράξη γάμου.

Παρόλα αυτά στα βάθη της Τουρκίας, οι άνθρωποι συχνά εμμένουν στον ισλαμικό περί γάμου νόμο και παραμελούν να συνάψουν πολιτικό, όπως ορίζει το σύνταγμα της πολιτείας. Γι' αυτό παρατηρείται το φαινόμενο να υπάρχουν πολλά παιδιά που από το νόμο χαρακτηρίζονται ως μη νόμιμα, ωστόσο δεν θεωρούνται νόθα.

Ε. Πολυγαμία.

Στην παλιά ισλαμική παράδοση και κοινωνία της Τουρκίας η υπεροχή που αναγνωρίζεται στον άντρα είναι χαρακτηριστική και διαφαίνεται σε όλα τα πλεονεκτήματα και τα δικαιώματα που του παρέχονται. Μέσα στο ευρύ φάσμα των δυνατοτήτων του είναι και η πολυγαμία, αφού δεν περιορίζεται σε μία σύζυγο αλλά μπορεί να νυμφευθεί μέχρι τέσσερις γυναίκες.

Η γυναίκα αντίθετα δεν έχει κανένα δικαίωμα, καμιά αξία, δεν διαφέρει καθόλου από ένα κτήμα και είναι απόλυτα εξαρτημένη από τον άνδρα της, ο οποίος την εξουσιάζει.

Στη σύγχρονη εποχή, το τεράστιο αυτό χάσμα, ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα γεφυρώνεται σταδιακά και γίνονται προσπάθειες να αποδοθεί στη γυναίκα η θέση που της αρμόζει, δίπλα στο σύζυγό της που είναι πια μονογαμικός. Οι μεταρρυθμίσεις

του Κεμάλ επέβαλαν τη μονογαμία και αυτή είναι η αναγνωρισμένη μορφή γάμου από το σημερινό σύνταγμα.

Ωστόσο στα βάθη της Ανατολής απαντά το φαινόμενο της πολυγαμίας, σε περιορισμένη βέβαια κλίμακα, γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχουν ακόμα νοσταλγοί αυτού του τρόπου ζωής. Οι γυναίκες σύζυγοι εκτός από τη νόμιμη φέρουν την χαρακτηριστική ονομασία *kyma*(σύνευνος), ή *yenge* (παρανύμφη). Δεν παύει όμως να θεωρείται παρατυπία, και να καταδικάζεται αυτή η πρακτική από τους κύκλους των μορφωμένων Τούρκων, των δημοσιογράφων των καθηγητών των θεολογικών σχολών, καθώς και από τους συγγραφείς που συχνά εκφράζουν την αντίθεση τους προς τις καταστάσεις αυτές. (Ζωγράφου- Μερναίου 1958)

Ωστόσο υπέρμαχοι της πολυγαμίας στηρίζονται στο Κοράνιο, όπου ο Μωάμεθ συμβουλεύει και παροτρύνει τους άντρες να νυμφεύονται δύο, τρεις ή τέσσερις γυναίκες με την προϋπόθεση όμως να συμπεριφέρονται σ' αυτές με δικαιοσύνη και συναίνεση. Αν δεν είναι ικανοί να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, οι σύζυγοι πολλών γυναικών, οφείλουν να νυμφεύονται μόνο μία. Ορισμένοι υπέρμαχοι της πολυγαμίας δέχονται ότι η πολυγαμία αποτελεί οδό απαραίτητη και υπαγορεύεται από πολλές σκοπιμότητες γιατί μπορεί να λύνει πολλά προβλήματα. Έτσι για παράδειγμα, αν ένας άνδρας νυμφευθεί γυναίκα που είναι στείρα ή πάσχει από κάποια σοβαρή ασθένεια, είναι προτιμότερο και εντιμότερο να νυμφευθεί και δεύτερη παρά να αποπέμψει τη πρώτη(Πάτση 1972-1975).

Πιο σκληρή με τη γυναίκα είναι η παλαιότερη ισλαμική παράδοση, που υποστηρίζει πως ο άνδρας πρέπει να νυμφεύεται δύο, τρεις ή τέσσερις γυναίκες για να του προσφέρουν τις υπηρεσίες τους «συν τοις άλλοις» και στη καλλιέργεια του χωραφιού του . Έτσι υποβιβάζεται η σύζυγος στο επίπεδο της δούλας.

ΣΤ. Διαζύγιο.

Το επίσημο τουρκικό κράτος αναγνωρίζει μόνο το διαζύγιο που εκδίδουν τα δικαστήρια. Παρά ταύτα, το διαζύγιο θεωρείται καταρχήν από το Ισλάμ πράξη αποτρόπαια και ως τέτοια ο Θεός την αποστρέφεται. Ο Μωάμεθ δε θεωρεί συνεπή μουσουλμάνο όποιον παρακινεί κάποιον να ζητήσει διαζύγιο από τη γυναίκα του.

Η παλαιά Ισλαμική παράδοση συνιστά στον άνδρα να προσπαθεί να εξαντλήσει όλα τα περιθώρια που του παρέχονται πριν φτάσει στο σημείο να αποπέμψει τη στείρα γυναίκα του κι ένας συνηθισμένος τρόπος ν'αποφευχθεί η αποπομπή είναι να νυμφευθεί μια άλλη γυναίκα. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις συμβαίνει να αποτελεί η στειρότητα αιτία διαζυγίου.

Παρά τις κείμενες διατάξεις της σύγχρονης τουρκικής νομοθεσίας και τις προσπάθειες της πολιτείας να ρυθμισθούν τα διαζύγια κατά σύγχρονο τρόπο οι μουσουλμάνοι Τούρκοι συγγραφείς εμμένουν στις απόψεις της παραδοσιακής ισλαμικής νομοθεσίας. Θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε συνοπτικά τις κυριότερες αιτίες διαζυγίου, στη σύγχρονη μουσουλμανική κοινωνία: Ο θάνατος βέβαια ενός εκ των δύο συζύγων είναι αιτία λύσεως του γάμου εκ μέρους του επιζώντος συζύγου, ώστε να συνάψει νέο

γάμο. Αλλά και η φυλάκιση ενός από τους συζύγους είναι αιτία διαζυγίου. Το μίσος επίσης ή η απέχθεια που μπορεί να καλλιεργηθεί στη σχέση τους είναι φυσικό να δημιουργήσει τεράστια προβλήματα συμβίωσης και να οδηγήσει στη λύση του γάμου. Μια σοβαρή ανίατη ασθένεια ενός από τους συζύγους, που διαταράσσει τη γαλήνη της οικογενειακής ζωής και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί, προσανατολίζει το ζευγάρι προς το χωρισμό. Η ροπή του ενός από τους συζύγους προς τη διαφθορά, μοιραία έχει σαν συνέπεια τη μη αρμονική λειτουργία της οικογένειας και την αποδοχή της λήξης του γάμου ως σωτήριοις λύσης. Η έλλειψη διάθεσης της γυναίκας να τελέσει με συνέπεια τα θρησκευτικά της καθήκοντα δικαιολογεί την επιθυμία του συζύγου της να τη διαζευχθεί. Αν κάποιος από τους συζύγους επιλέξει να ακολουθήσει μια άλλη θρησκεία, δεν είναι δυνατό να συνεχίσουν να συνυπάρχουν μέσα στην κοινωνία του γάμου τους. Η άρνηση της ισλαμικής πίστης είναι ταυτόσημη με τη μοιχεία μπροστά στο Θεό. Η πορνεία και η μοιχεία, πράξεις που χαρακτηρίζονται ως κολάσιμες από το Κοράνιο, δεν μπορούν να γίνουν ανεκτές μέσα στην οικογενειακή εστία και αποτελούν αιτία διαζυγίου. Η μοιχεία και η πορνεία αντιμετωπίστηκαν από τα πρώτα κιόλας βήματα του Ισλαμισμού με αυστηρότητα και είχαν ως συνέπεια βαριές ποινές που έφθαναν ως την ποινή του θανάτου. (Στεφανίδης 1994)

Συγκεκριμένα ένα από τα πιο βαριά ηθικά παραπτώματα είναι η ατιμία της γυναίκας. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι η «άτιμη» γυναίκα κτιζόταν ζωντανή. Το Κοράνιο ορίζει ότι η κατηγορία μιας γυναίκας για ατιμία πρέπει να στηρίζεται σε τέσσερις μάρτυρες. Αν η κατηγορία αποδειχθεί αληθινή, η γυναίκα πρέπει να κλειστεί στο

σπίτι της ως το θάνατό της. Η παράδοση διασώζει ποινές που ίσχυαν στην περίπτωση της αποπομπής· για παράδειγμα η ποινή της μαστίγωσης, η εξορία στην έρημο για ένα χρόνο και η ποινή του λιθοβολισμού στη μοιχαλίδα ενώπιον του λαού που καλείται να παρακολουθήσει το ...θεάρεστο θέαμα. Η ίδια οδηγείται σε ανοιχτό μέρος με δεμένα τα μάτια. Είναι υποχρεωτικό να βρίσκονται κοντά της τα μέλη της πατρομητρικής οικογένειάς της. Το πιο τραγικό είναι ότι τη πρώτη πέτρα τη ρίχνει ένας οικείος της γυναίκας.

Ο άνδρας σε αντίθεση με τη γυναίκα τιμωρείται αορίστως και μάλιστα αν δηλώσει ότι μετανιώνει αφήνεται ελεύθερος. Η τιμωρία για τη γυναίκα είναι επαχθέστερη του ανδρός, γιατί θεωρείται ότι η γυναίκα από τη φύση της είναι πιο επιρρεπής σ'αυτήν την αμαρτία.

Η πιο βαριά πράξη μοιχείας, θεωρείται η αιμομιξία και γι'αυτό το Ισλάμ είναι ιδιαίτερα αυστηρό στο σημείο αυτό και προβλέπει τη ποινή του θανάτου του άντρα.

Αυτό όμως που αφήνει άφωνο/νη τον /την αναγνώστη/στρια είναι το γεγονός ότι κατηγορούνται για μοιχεία, με όλες τις προβλεπόμενες από το νόμο ποινές, οι γυναίκες που έπεσαν θύματα βιασμού.

Επειδή η κατηγορία για μοιχεία είναι πολύ σοβαρή, το Κοράνιο ορίζει ότι όποιος κατηγορήσει άδικα μια ενάρετη γυναίκα τιμωρείται με ογδόντα μαστιγώσεις, χαρακτηρίζεται άτιμος και δεν γίνεται πια δεκτός ως μάρτυρας στα δικαστήρια. (Ζωγράφου- Μεραναίου 1958)

Η αστυνομία σήμερα παίρνει μέτρα για να προλάβει την εκδήλωση της μοιχείας και να την αποτρέψει με τη δημιουργία του τμήματος ηθών. Η γυναίκα μοιχός αντιμετωπίζει τη ποινή της

φυλάκισης. Παρά ταύτα με άδεια της Πολιτείας λειτουργούν οίκοι ανοχής, όπου τηρούνται οι κανόνες υγιεινής και είναι νομότυποι σε όλα.

Η μοναδική αναγνώριση της διαζευγμένης γυναίκας ως αυθύπαρκτης οντότητας από τον ισλαμικό νόμο εκφράζεται με την απόδοση σ'αυτήν της ευθύνης για τα μικρά παιδιά, που όταν είναι αγόρια, παραμένουν μαζί της μέχρι την ηλικία των επτά χρονών. Αν είναι κορίτσια μένουν με τη μητέρα τους μέχρι την εμφάνιση της έμμηνης ρύσης τους και στη συνέχεια τα αναλαμβάνει ο πατέρας, στον οποίο και ανήκουν. Αν όμως αυτός νυμφευθεί ξανά, έχει δικαίωμα να τα πάρει κοντά του νωρίτερα απ' αυτή την καθορισμένη χρονική περίοδο. (Wadud 1999)

Αξίζει να προσέξουμε μια λεπτομέρεια που σχετίζεται με τα λόγια που συνοδεύουν την αποπομπή της γυναίκας από τον άνδρα της και αποτελούν μέρος μιας συγκεκριμένης τυπικής διαδικασίας. Ο άνδρας επαναλαμβάνει τρεις φορές τη λέξη «σε χωρίζω» με μεγάλη προσοχή, γιατί αν εκφωνήσει τα λόγια περισσότερες από τρεις φορές τότε στη περίπτωση που θα θελήσει να τη ξανανυμφευθεί, θα πρέπει πριν γίνει αυτό, η γυναίκα του να παντρευτεί κάποιον άλλο άνδρα, τον οποίο στη συνέχεια θα χωρίσει για να παντρευτεί το πρώτο.

Αν αποφασίσει κάποιος να διαζευχθεί τη γυναίκα του, η πράξη αυτή θα πρέπει να γίνει με την απαιτούμενη σοβαρότητα για να είναι αποδεκτή από το Θεό .

Η πρωτοβουλία για την έκδοση διαζυγίου ανήκει στον άνδρα. Η στέρηση αυτής της δυνατότητας από τη γυναίκα, όταν αυτή

επιθυμεί να διαζευχθεί το σύζυγό της αποτελεί μια από τις δεκαπέντε οδυνηρές συνέπειες της παρακοής της προς το Θεό. Μέσα σ' αυτό το απαράδεκτο καθεστώς, πολλές γυναίκες το σκάνε. Δεν αντέχουν. Δραπετεύουν προς ένα αβέβαιο μέλλον, δεδομένου ότι η φευγάτη από τον άνδρα της γυναίκα, μη διαζευγμένη επισήμως, θεωρείται περίπου εκπρόσωπος του σατανά.

Το διαζύγιο πρέπει να περιορίζεται μόνο σε περιπτώσεις που καθίσταται αναπόφευκτο, γιατί η αποπομπή μιας γυναίκας δεν είναι αρεστή στο Θεό. Η διαζευγμένη γυναίκα δεν μπορεί να παντρευτεί ξανά αν δεν έχει συμπληρώσει τον καθορισμένο χρόνο που απαιτείται γ' αυτό και που καθορίζεται σε τρεις περιόδους της έμμηνης ρύσης της. Στην περίπτωση που ο άντρας της πεθάνει, ο χρόνος αυτός μειώνεται σε τέσσερις μήνες και δέκα μέρες. Αν ο άνδρας έχει αποπέμψει τη γυναίκα του ενώ είναι έγκυος, τότε αυτή μπορεί να παντρευτεί ξανά μόνο μετά τη γέννηση του παιδιού της. Σύμφωνα με το Κοράνιο, η αποπομπή μιας γυναίκας είναι δυνατή μόνο μετά την πάροδο τεσσάρων μηνών έγγαμου βίου. (Πεντάκης-Καριώτογλου 1994)

Για να είναι έγκυρο το διαζύγιο πρέπει ο άνδρας τη στιγμή που αποπέμπει τη γυναίκα του να μην είναι θυμωμένος, να βρίσκεται σε πλήρη διαύγεια και να επιβεβαιωθεί από δύο μάρτυρες πως δεν πάσχει από ψυχασθένεια.

Το διαζύγιο όταν επιβάλλεται για σοβαρούς λόγους, όπως είναι η αμέλεια της προσευχής από τη γυναίκα ή η αυθάδεια της ή η πρόκληση σοβαρών προβλημάτων στο σύζυγό της είναι νόμιμο και δεν θεωρείται αμαρτία. Είναι δυνατό να ζητηθεί διαζύγιο και με

κάποιο γράμμα, όταν ο άνδρας βρίσκεται μακριά από τη γυναίκα του, τρόπος που θεωρείται εξίσου νόμιμος. Από τη στιγμή που η γυναίκα θα το διαβάσει θεωρείται διαζευγμένη απ' αυτόν.

Η διαδικασία της αποπομπής της γυναίκας απ' τον άνδρα ολοκληρώνεται με συγκεκριμένες εκφράσεις που δείχνουν την αγανάκτηση και την οργή του για την αθέμιτη συμπεριφορά της:

1. **Talak-i sarih:** Είναι ο τρόπος κατά τον οποίο η αποπομπή της γυναίκας γίνεται με την επανάληψη των λέξεων «σε χωρίζω», τρεις φορές.
2. **Talak-i kinaye:** Σύμφωνα με αυτόν τον τρόπο, η αποπομπή της γυναίκας γίνεται με τα εξής λόγια: «Είσαι αθέμιτη για μένα, πήγαινε στο σπίτι του πατέρα σου».
3. **Talak-i sunni:** Είναι το διαζύγιο που δίνει ο άνδρας στη γυναίκα του χωρίς να προηγηθεί γενετήσια επαφή μαζί της.
4. **Talak-i rici:** Σημαίνει την αποπομπή της γυναίκας με τα λόγια «σε χωρίζω», χωρίς όμως να έλθει σε γενετήσια κοινωνία μαζί της.
5. **Talak-i bidi:** Ο τρόπος αυτός επιλέγεται από τον άνδρα, όταν η γυναίκα τη στιγμή της απόφασής του να τη χωρίσει βρίσκεται σε κατάσταση έμμηνης ρήσης ή σε κατάσταση εγκυμοσύνης.
6. **Talak-i bain:** Είναι το διαζύγιο που δίνεται από τον άνδρα, όταν τα λόγια «σε χωρίζω» επαναλαμβάνονται εννέα φορές, πράγμα που σημαίνει ότι, η απόφαση για αποπομπή είναι οριστική και αμετάκλητη. (Στεφανίδης 1994)

Στη σημερινή Τουρκία, το διαζύγιο δεν καταδικάζεται πια από τα αστικά στρώματα της κοινωνίας, όπως συνέβαινε παλαιότερα και

θεωρείται φυσική κατάληξη ενός αποτυχημένου γάμου. Σήμερα η πιο συνηθισμένη περίπτωση έκδοσης διαζυγίου οφείλεται στο αίτιο της πράξης της μοιχείας.

Στα βάθη της Ανατολής όμως, όπου ελάχιστες αλλαγές έχουν συντελεσθεί, σήμερα διαζύγιο δεν εκδίδεται ακόμα και στην περίπτωση που ο σύζυγος ασκεί βία απέναντι στη σύζυγο του υποβιβάζοντας την προσωπικότητα της και μειώνοντας την αξιοπρέπεια της με το χειρότερο τρόπο. Το ξέσπασμα αυτό της οργής του άνδρα θεωρείται φυσιολογική ενέργεια κι όταν ακόμα η αιτία είναι ασήμαντη και δεν μπορεί να απαιτήσουν τη διάλυση του γάμου, ούτε η σύζυγος, ούτε οι γονείς της.

3. ΓΕΝΕΤΗΣΙΕΣ ΕΠΑΦΕΣ-ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑ

ΤΟΚΕΤΟΣ- ΚΛΕΙΤΟΡΙΔΕΚΤΟΜΗ

A. Γενικά:

Στην ισλαμική θρησκεία πολύ νωρίς εκτιμήθηκε ο ρόλος της οικογένειας στη διατήρηση και συνέχεια του έθνους και της αποδόθηκε η θέση που της αρμόζει σαν το πιο ζωτικό κύτταρο της κοινωνίας.

Τη μικρή αυτή κοινότητα απαρτίζουν ο άνδρας, η γυναίκα, οι γονείς τους, τα παιδιά τους και οι στενοί συγγενείς τους. Ο θεμέλιος λίθος της οικογένειας και ο συνδετικός τους κρίκος είναι η πίστη τους στο Ισλάμ. Η οικογένεια διδάσκει στα μικρότερα μέλη της τις αρχές του σεβασμού και της αγάπης που εξασφαλίζουν τη σωστή συμπεριφορά τους μέσα στη κοινότητα.

B. Γενετήσιες επαφές- τεκνογονία.

Όπως στο γενικό ισλαμισμό, έτσι και στην Τουρκία οι πιστοί μένουν στα παλιά ισλαμικά ιδεώδη.

Η γυναίκα για να είναι ελκυστική πρέπει να φοράει ωραία αρώματα και να υπακούει στο κάλεσμα του άνδρα της για γενετήσια κοινωνία, ακόμα και όταν είναι απασχολημένη με τις δουλειές του σπιτιού, όπως για παράδειγμα με το μαγείρεμα, γιατί η ανυπακοή τιμωρείται. Αν η γυναίκα αρνηθεί να επιτελέσει τα συζυγικά της καθήκοντα, τότε ο ξυλοδαρμός της από τον άνδρα της είναι ένας τρόπος επιβολής. Η στάση της αυτή όμως έχει αντίκτυπο και στην

προσευχή της, η οποία δεν γίνεται αποδεκτή από το Θεό. Από την άλλη, η ίδια δεν έχει το δικαίωμα να εκφράσει κάποια ανάλογη διάθεση, γιατί δεν της επιτρέπεται καμιά πρωτοβουλία που να εκφράζει τη δική της επιθυμία για επαφή με τον άντρα της.

Οι γενετήσιες σχέσεις ακολουθούν τις απαγορεύσεις του Κορανίου, όταν η γυναίκα είναι λεχώνα ή σε κατάσταση έμμηνης ρύσης και στην περίπτωση που δεν συμβιβαστεί ο άνδρας με τις απαγορεύσεις αυτές, για να εξιλεωθεί, οφείλει να ζητήσει συγγνώμη ή να δώσει ελεημοσύνη σ'ένα φτωχό. Κατά τη περίοδο της έμμηνης ρύσης και της λοχίας η γυναίκα θεωρείται «ακάθαρτη» και πρέπει να απέχει από ορισμένα θρησκευτικά καθήκοντα όπως, δεν έχει το δικαίωμα να προσεύχεται, να νηστεύει, να διαβάζει το Κοράνιο ή να το αγγίζει, να εισέρχεται στο τέμενος και να έρχεται σε γενετήσια κοινωνία με το σύζυγό της. Μεγάλο αμάρτημα για τη γυναίκα θεωρείται η εγκατάλειψη του άνδρα της ενώ βρίσκεται σε γενετήσια κοινωνία. (Καριώτογλου1994)

Οι σύζυγοι πριν τη γενετήσια επαφή πρέπει να προσεύχονται στο Θεό για να ευλογήσει αυτή την ένωση, κατά τη διάρκεια της οποίας ο άνδρας πρέπει να ικανοποιήσει τη γυναίκα του και να μην ενδιαφερθεί μόνο για τη δική του απόλαυση.

Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Ισλάμ σ'όλη τη διάρκεια του χρόνου δεν υπάρχουν περιορισμοί στις γενετήσιες σχέσεις, απαγορεύεται όμως η συνεύρεση των συζύγων την ημέρα της Παρασκευής και τη νύχτα της εορτής του Αβραάμ. Η ένωση αυτή απαγορεύεται ακόμα κατά τον ιερό μήνα της νηστείας του

ραμαζανιού κατά τη διάρκεια της νύχτας. Συγκεκριμένα ο Μωάμεθ αναφέρει:

«.....Φάτε, πιείτε, μέχρι να ξεχωρίσετε τη λευκή γραμμή της αυγής από τη μαύρη της νύχτας. Ύστερα τηρήστε πάλι αυστηρά τη νηστεία σας μέχρι την επόμενη νύχτα και μην πλησιάζετε τις γυναίκες.....»(Πεντάκης- Καριώτογλου 1994)

Είναι άξιο περιέργειας γιατί τη νύχτα μπορούν να γίνουν και τα δύο. Δεν αναφέρεται ακριβώς ο λόγος αλλά το υπονοούμενο το οποίο αφήνει το κείμενο είναι ότι ίσως το βράδυ δεν τους βλέπει ο Θεός.

Σύμφωνα με τις εντολές του Μωάμεθ, η γενετήσια κοινωνία των συζύγων πρέπει να αποσκοπεί στη τεκνογονία για τη διαίωνιση του είδους και το πολλαπλασιασμό του έθνους του. Γι' αυτό το λόγο τόσο στη Τουρκία όσο και στις άλλες ισλαμικές χώρες παρατηρείται μεγάλη πολυτεκνία.

Η εγκυμοσύνη της γυναίκας γίνεται δεκτή με σεβασμό από την οικογένεια και την κοινωνία που φροντίζουν να τη καταστήσουν ανώδυνα απαλλάσσοντας την από καθήκοντα, όπως να σηκώνει βάρος ή να κάνει κουραστικές δουλειές, να τεντώσει το σώμα της, να κάνει μακρινά ταξίδια κι ακόμη να φροντίζουν να μην αγχώνεται. Η ενδυμασία της πρέπει να είναι φαρδιά και άνετη για να μην αισθάνεται άβολα. Στις γενετήσιες επαφές με τον άνδρα της πρέπει να είναι πολύ προσεκτική και να τις αποφεύγει τις τελευταίες έξι εβδομάδες πριν το τοκετό. Κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της πρέπει να μένει μέσα στο σπίτι. Απαγορεύεται να απομακρυνθεί από τον άνδρα της. Στα περισσότερα ισλαμικά κράτη, και κυρίως

αυτά του Τρίτου Κόσμου, η επίσκεψη της εγκύου σε γιατρό γυναικολόγο είναι άγνωστη, το ίδιο και η επίσκεψη του γιατρού στο σπίτι της γυναίκας, για να εξετάσει την πορεία της εγκυμοσύνης της. Για τη μουσουλμανική κοινωνία είναι αδιανόητα και απαγορεύονται δια ροπάλου τα ξένα βλέμματα στη φουσκωμένη κοιλιά της εγκύου γυναίκας.

Εικ.1: Μικρή μουσουλμάνα που προσεύχεται σύμφωνα με το ισλαμικό τυπικό.
Μουσουλμάνα.....δεομένη.

Γ. Τοκετός.

Ο τοκετός αποτελεί μίαν επιπλέον δοκιμασία για τη γυναίκα. Δεν παρευρίσκεται γιατρός. Την επίτοκο φροντίζουν ηλικιωμένες γυναίκες του σπιτικού περιβάλλοντος. Η έναρξη των πόνων σηματοδοτεί και την έναρξη των προσευχών εκ μέρους των αυτοδίδακτων μαιών. Το ξεγέννημα εκτυλίσσεται, ενώ οι γριές παραφυλάνε με τα ξυράφια στο χέρι. Εκτός από τη κοπή του ομφάλιου λώρου, το ξυράφι θα χρειαστεί για την περιτομή εάν γεννηθεί αγόρι και την κλειτοριδεκτομή αν πρόκειται για κορίτσι. Η λεχώνα δεν μπορεί να βγει από το σπίτι επί σαράντα ημέρες μετά τον τοκετό.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ένα έθιμο το οποίο αποτελούσε τεράστια αδικία και ανηθικότητα. Πριν την έλευση του Μωάμεθ, οι γηγενείς πληθυσμοί, θεωρούσαν τη γέννηση θηλυκού παιδιού δυσάρεστο συμβάν ή προμήνυμα, γι' αυτό και -ενώ η γέννηση αγοριού γιορταζόταν με γλέντια και χαρές- η έλευση κοριτσιού γέμιζε τον πατέρα με θλίψη και σε πολλά μέρη συνοδευόταν με σφάξιμο του νεογνού.

Σε άλλα πάλι μέρη τα νεογέννητα κοριτσάκια τα έθαβαν ζωντανά. Ο Μωάμεθ βρήκε αυτό το ...έθιμο να κυριαρχεί σε πολλές αραβικές φυλές και προσπάθησε να βάλει τέλος στη βαρβαρότητα. Βάζει στο Κοράνι ειδική εντολή: «Δεν θα σκοτώνετε τα παιδιά σας» λέει στο Σουράτ Ελ Αναάμ ενώ σε άλλα Σουράτ προσπαθεί να νουθετήσει τους γονείς αναφορικά με τη παιδοκτονία : «Χαμένοι είναι, όσοι από άγνοια, άπονα έσφαξαν τα παιδιά τους. Η πράξη δεν τον δικαίωσε απολύτως». Το βάρβαρο έθιμο να σφάζονται τα

νεογέννητα κοριτσάκια επέζησε πολλά χρόνια μετά το θάνατο του προφήτη, έως ότου εξέλιπε. (Γιαννουλάτου 1983)

Δ. Κλειτοριδεκτομή.

Η κλειτοριδεκτομή που χρησιμοποιείται εν εκτάσει σε ισλαμικές χώρες οι οποίες βρίσκονται μακριά από τον έλεγχο διεθνών οργανισμών ή γυναικείων οργανώσεων –αποτελεί ένα θρησκευτικής εμπνεύσεως επαίσχυντο μέσο, που αποσκοπεί στο να στερήσει από τη γυναίκα την ευχαρίστηση του σεξ. Ο ισλαμικός μονοθεϊσμός είναι αμείλικτος. Εφόσον η γυναίκα θεωρείται παρακατιανό πλάσμα από τον Αλλάχ και τον προφήτη, πρέπει να επινοηθούν τρόποι δέσμευσης ή κατάργησης των μέσων που διαθέτει για να απολαμβάνει την οποιαδήποτε ευχαρίστηση. Όσο είναι λοιπόν σε μικρή ηλικία, κόψτε της την κλειτορίδα! Η κλειτορίδα είναι ευχαρίστηση του σατανά και πηγή αμαρτίας, και ως τέτοια πρέπει να εκλείψει! Σε πολλά μέρη γίνεται κατά το τοκετό, ενώ σε άλλα μέρη πραγματοποιείται αφού το κορίτσι φθάνει σε ηλικία 6-9 ετών. Θεωρείται ντροπή για ένα κορίτσι να μην έχει υποστεί κλειτοριδεκτομή στα 10 χρόνια του. Η κλειτοριδεκτομή θεωρείται περίπου προαπόδειξη για την μετέπειτα καλή διαγωγή της γυναίκας. Έχουμε δηλαδή και σ' αυτό το σημείο την ηθική διαβίωση με το ζόρι.

4. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A. Τα θρησκευτικά καθήκοντα της γυναίκας.

Αν λάβει κανείς υπόψη του ότι θεωρητικά το σύγχρονο τουρκικό σύνταγμα θεωρεί τη θρησκεία ως υπόθεση ιδιωτικού δικαίου, αντιλαμβάνεται ότι ο νόμος της πολιτείας δεν υπεισέρχεται στον καθορισμό των θρησκευτικών καθηκόντων. Το έργο της διδασχής των καθηκόντων αυτών βρίσκεται στη δικαιοδοσία των ταγών της μουσουλμανικής θρησκείας, η οποία δεν έπαυσε να έχει επιρροή στον τουρκικό λαό.

Όπως λοιπόν παντού στη μουσουλμανική επικράτεια, έτσι και στην Τουρκία ένα από τα καθήκοντα της μουσουλμάνας είναι η προσευχή. Η προσευχή, λένε οι ταγοί του Ισλάμ, είναι ασφάλεια κάθε ανθρώπινης ψυχής και σ'αυτήν βρίσκει ο άνθρωπος παρηγοριά και καταφύγιο όταν βασανίζεται από τις θλίψεις και τα προβλήματα της ζωής του. Ωστόσο μία από τις συνέπειες της προπατορικής παρακοής της γυναίκας ήταν να μην έχει πλήρη γνώση των θρησκευτικών θεμάτων, αλλά να δέχεται συμβουλές από τον άνδρα της. Ακόμα συνέπεια της παρακοής της Εύας στη θεία εντολή ήταν να μην συμμετέχει η γυναίκα στην «κοινή προσευχή» της Παρασκευής και στις συνάξεις που γίνονται κατά τη διάρκεια των εορτών στο τέμενος. Παρά ταύτα η μουσουλμάνα γυναίκα οφείλει να διαβάζει και να υπακούει τις εντολές του Κορανίου. Η προσευχή της γυναίκας αποσκοπεί στο δικό της συμφέρον και στην ευτυχία όλης της οικογένειάς της, γ'αυτό πρέπει να προσεύχεται συχνά και να θυμάται πως με τη προσευχή του Αδάμ συγχωρέθηκε η Εύα. Ο ίδιος

ο Προφήτης που γνώριζε καλά την αξία της προσευχής παρότρυνε συνεχώς τη κόρη του Fatima να προσεύχεται.

Η μουσουλμάννα δεν πρέπει να προσεύχεται σ'άλλο Θεό εκτός από το Θεό του Ισλάμ(Allah), ούτε να αποβλέπει στον έπαινο γιατί η πράξη της αυτή θα ήταν μεγάλο αμάρτημα. Αμάρτημα θεωρείται και η απιστία στο Θεό του Ισλάμ, καθώς επίσης και η προσφυγή μουσουλμάνων γυναικών σε Χριστιανούς ιερείς, οι οποίοι όπως λέγεται τις ευλογούν με το σταυρό. Πράγματι πολλές μουσουλμάνες γυναίκες προσέφευγαν ενίοτε σε Χριστιανούς ιερείς -και όσον αφορά τη Τουρκία αυτό συνέβαινε σε παλαιότερες εποχές, όταν η χριστιανική πίστη ήταν ακόμα ακμαία- με την ελπίδα ότι η ευλογία τους θα τους απαλλάξει από προβλήματα που τις βασάνιζαν. Μια τέτοια πράξη θεωρείται καταδικαστέα από τη μουσουλμανική παράδοση.

Η γυναίκα που επιθυμεί να προσευχηθεί στο τέμενος μπορεί να πηγαίνει σ'αυτό το βράδυ και εφόσον έχει πάρει την άδεια του συζύγου της. Η εμφάνισή της στο τέμενος, δεν μπορεί παρά να είναι σεμνή και χωρίς περιττά αρώματα και στολίδια και να κάθεται στη θέση της δίπλα από τους άνδρες. Η γυναίκα προσεύχεται χαμηλόφωνα, κι αν συμβεί να ακουστεί δυνατότερα η φωνή της την ώρα της κοινής προσευχής, ακολουθεί η επίπληξη των ανδρών με την αναφώνηση: « Θεέ μου, ζητώ ευλογία και απαλλαγή αυτής από την αμαρτία», ενώ οι άλλες γυναίκες χτυπούν με το δεξί τους χέρι το αριστερό. Η γυναίκα δεν πρέπει να προσεύχεται δίπλα σ'έναν άνδρα, γιατί στη περίπτωση αυτή, η προσευχή της δεν εισακούεται στο Θεό και θεωρείται διεφθαρμένη, αλλά και ο άνδρας δεν έχει το δικαίωμα να προσεύχεται δίπλα σ'αυτήν. Εάν συμβεί, πράγμα

απίθανο, γυναίκες της ισλαμικής κοινότητας να προσεύχονται μπροστά στους άνδρες τους, τότε η προσευχή των ανδρών δεν γίνεται αποδεκτή από το Θεό και αυτές που παραβλάπτουν με τον τρόπο αυτό την προσευχή τους διαπράττουν μεγάλο αμάρτημα και θα υποστούν τη θεϊκή τιμωρία. Έτσι, η ιδανικότερη λύση για τη προσευχή της γυναίκας είναι να γίνεται μέσα στο σπίτι της για να είναι ευάρεστη και αποδέκτη από το Θεό. (Στεφανίδης 1994)

Η γυναίκα κατά τη διάρκεια της προσευχής στο σπίτι, ακολουθεί το τυπικό που εφαρμόζεται στο τέμενος, δηλαδή στρώνει το χαλί πάνω στο οποίο γονατίζει για να προσευχηθεί και αφού ανυψώσει με ταπείνωση τα χέρια ψηλά προς το Θεό απαγγέλει το Tekbir που σημαίνει ότι ο Θεός είναι μεγάλος. Στη συνέχεια πρέπει να φέρνει τα χέρια στο στήθος της, να κάνει μετάνοιες, δηλαδή υποκλίσεις και στη συνέχεια βάζοντας τα χέρια της επάνω στο χαλί να τοποθετεί το κεφάλι της πάνω σ'αυτό. Κατόπιν γονατίζει, βάζει τα χέρια στα γόνατά της και προσεύχεται. Αφού τελειώσει όλες τις ενέργειές στέκεται όρθια και σκουπίζει με τις παλάμες της, το πρόσωπό της, πράγμα που σημαίνει πως με αυτό τον τρόπο καθαίρεται από τις αμαρτίες της. Η προσευχή αυτή είναι κοινή για όλους τους μουσουλμάνους, άνδρες και γυναίκες, πρέπει να τελείται πέντε φορές την ημέρα, το πρωί, το μεσημέρι, το απόγευμα, το βράδυ και πριν από τον ύπνο. Επίσης η γυναίκα πριν από κάθε εργασία της στο σπίτι πρέπει να προσεύχεται στο Θεό, για να της δίνει δύναμη να επιτελεί σωστά το έργο της. (Ζιάκας 1981)

Εικ. 2 : « Το μόνο που μπορείς να αγαπήσεις είναι ο Θεός. Τους ανθρώπους τους αγαπάς για να τους πας ή να σε πάνε στο Θεό....»

Κωνσταντίνος Τσάτσος

5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A. Η θέση της γυναίκας στην ισλαμική κοινωνία.

Η δομή της ισλαμικής οικογένειας όπως παρουσιάζεται στο Κοράνιο, είναι πατριαρχική με αρχηγό και προστάτη της τον άνδρα. Τη δομή αυτή της ισλαμικής οικογένειας παρέλαβε ο προφήτης του Ισλάμ από την αρχαία αραβική παράδοση. Φρόντισε όμως να μειώσει τη μεγάλη αυθαιρεσία του άνδρα που ήταν φανερή στην κοινωνία της ειδωλολατρικής Αραβίας, να ελαφρύνει και να ανακουφίσει τη γυναίκα από τα πολλαπλά βάρη. Η γυναίκα βέβαια δεν απέκτησε πολλά δικαιώματα στο Ισλάμ. Σε σχέση όμως με τη προϊσλαμική εποχή που θεωρούσε τη γυναίκα κληρονομική περιουσία του άνδρα σημειώθηκε μεγάλη πρόοδος.

Αν και ο σύνδεσμος της γυναίκας με την κοινότητα είναι πολύ χαλαρός, ωστόσο η συμπεριφορά της μέσα σ'αυτήν πρέπει να είναι υποδειγματική. Ο Μωάμεθ στο Κοράνιο παραγγέλλει στις γυναίκες να μένουν μέσα στα σπίτια τους. Συγκεκριμένα «Να μένετε μέσα στα σπίτια σας και να μην στολίζεστε. Ο Αλλάχ δεν επιθυμεί παρά να διαφυλάξει την αγνότητά σας». (Ζωγράφου- Μερναίου 1958) Με τον τρόπο αυτό περιορίζει το ρόλο της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και απαγορεύει σ'αυτήν την έξοδο από το σπίτι και την περιφορά της μέσα στη κοινότητα.

Τα ενδιαφέροντα και οι ασχολίες της γυναίκας, περιορίζονται στο να διαβάζει διάφορα βιβλία θρησκευτικού περιεχομένου, κυρίως όμως το Κοράνιο, να ασχολείται με την ανατροφή των παιδιών, με τη καθαριότητα και γενικότερα τις δουλειές του σπιτιού. Ο άνδρας επιβλέπει. Στην ύπαιθρο, οι γυναίκες δεν μαθαίνουν τίποτα πέρα

από το μάθημα της υπακοής. Στις περισσότερες ισλαμικές χώρες, οι γυναίκες δεν ξέρουν να διαβάζουν, ούτε να γράφουν. Γνώση σημαίνει κρίση, και κρίση μπορεί να σημαίνει αμφισβήτηση. Πρέπει συνεπώς να προληφθεί η ανταρσία. Οι ιεροί κανόνες λοιπόν είναι η καλύτερη φυλακή. Η νεότερη ισλαμική παράδοση, επιτρέπει στη γυναίκα να κάνει μια φορά το μήνα επισκέψεις έξω από το σπίτι, συνήθως σε συγγενικά της πρόσωπα, με τον όρο όμως ότι θα αποβλέπουν σε συζητήσεις από τις οποίες θα αποκομίζει ηθικά οφέλη. Ο περιορισμός της γυναίκας στο σπίτι γίνεται με την αιτιολογία, ότι όταν βγαίνει συχνά έξω την ακολουθεί ο σατανάς. Η γυναίκα απαγορεύεται να συναναστρέφεται με άλλους άνδρες και να συνομιλεί μαζί τους, κι αυτό, γιατί η θέση της περιορίζεται μόνο μέσα στο σπίτι. Αλλά και όταν βγαίνει έξω θα πρέπει να έχει την έγκριση του συζύγου της, απαραίτητη ακόμα και όταν θέλει να επισκεφθεί έναν άρρωστο. Ακόμα και στην περίπτωση που θα αρρωστήσει ή έχει κάποιο γυναικολογικό πρόβλημα δεν έχει το δικαίωμα να εξετασθεί από άνδρα γιατρό και να δείξει σ'αυτόν το μέρος του σώματος της που ασθενεί, γιατί, αφού δεν επιτρέπεται από το Ισλάμ να δει το πρόσωπό της άλλος άνδρας, πολύ περισσότερο δεν της επιτρέπεται να δείξει το σώμα της.

Στο δρόμο, αν διασταυρωθούν τα βήματά της με έναν ξένο άνδρα, πρέπει να γυρίζει το βλέμμα της είτε προς τα κάτω είτε σε αντίθετη κατεύθυνση, κάνοντας πως δεν τον βλέπει. Η συνομιλία μεταξύ ενός άνδρα και μιας γυναίκας επιτρέπεται μόνο όταν υπάρχει αδήριτη ανάγκη. Στην περίπτωση αυτή η γυναίκα πρέπει να μιλάει με φωνή χαμηλή και σοβαρή και όχι με “γλύκες”, μελωδικά ή

γοητευτικά, πράγμα που θα μπορούσε να παρεξηγηθεί από έναν κακόπιστο άνδρα.

Φυσικά, δεν γίνεται λόγος για συμπεριφορές που προσιδιάζουν μόνο σε άνδρες, για παράδειγμα το κάπνισμα. Η χρήση καπνού ή οينوπνευματωδών δεν χαρακτηρίζει θετικά μια μουσουλμάννα.

Οι μουσουλμάνοι δάσκαλοι, βασιζόμενοι στις διδασκαλίες της ισλαμικής παραδόσεως αναφέρουν ότι μια από τις συνέπειες της παρακοής της Εύας ήταν η στέρηση από τη γυναίκα του δικαιώματος να χαιρετά τους άνδρες. Εκφάνσεις της είναι οι εξής: Δεν έχει δικαίωμα να παρευρίσκεται σε γιορταστικές εκδηλώσεις, όπως είναι ο γάμος και το πανηγύρι, ούτε να προβαίνει σε χειραψία γιατί η πράξη αυτή θεωρείται μοιχεία του χεριού και οδηγεί στη φωτιά της κόλασης. Βέβαια στην υψηλή τουρκική κοινωνία των μεγάλων πόλεων τα έθιμα αυτά έχουν ατονήσει, σώζονται όμως στα λαϊκά στρώματα των επαρχιών ή ακόμα και των πόλεων όπου παρατηρείται εμμονή στις αρχές του Ισλάμ.

Αν και η παλαιότερη ισλαμική παράδοση απαγορεύει στη γυναίκα να εργάζεται έξω από το σπίτι, η νεότερη τουρκική ισλαμική παράδοση δεν της απαγορεύει την εργασία όταν όμως αυτή γίνεται κάτω από κάποιες προϋποθέσεις, δηλαδή όταν η εργασία της είναι τίμια και ηθική και όταν η γυναίκα δεν ασχολείται με δραστηριότητες ανδρικές. Της απαγορεύει επίσης να ταξιδέψει σε μακρινή απόσταση αν δεν έχει συνοδό, συγγενή ή έμπιστο πρόσωπο για χρονικό διάστημα περισσότερο από τρεις ημέρες και η απαγόρευση αυτή

θεωρείται μια από τις ποινές που επιβλήθηκαν στη γυναίκα εξαιτίας της παρακοής της Εύας.

Μια άλλη συνέπεια της παρακοής της Εύας είναι η απαγόρευση της ανάληψης δικαστικών και διοικητικών καθηκόντων από τη γυναίκα, καθώς και η απαγόρευση της συμμετοχής της σε δίκες με την ιδιότητα του μάρτυρα, με εξαίρεση την περίπτωση που συνοδεύεται από άλλη γυναίκα, για να διορθώνει πιθανές ανακρίβειες ή να συμπληρώσει κάποιες παραλήψεις. Η νεότερη τουρκική ισλαμική παράδοση είναι πιο ελαστική στο σημείο αυτό, αφού επιτρέπει στη γυναίκα να είναι παρούσα σε δίκη και ακόμα χωρίς τη συγκατάθεση του συζύγου της ή την παρουσία κάποιου άλλου συγγενικού προσώπου.

Ο Ισλαμισμός δεν έχει πάρει μια συγκεκριμένη θέση για το αν επιτρέπεται η γυναίκα να παρευρίσκεται σε τελετή κηδείας ή στο κοιμητήριο, αν και θεωρεί το νεκρό ιερό πρόσωπο. Μεγάλοι νομοδιδάσκαλοι του Ισλάμ υποστηρίζουν ότι η γυναίκα μπορεί να πηγαίνει σε κηδεία αλλά και στα κοιμητήρια.

Μία άλλη από τις επιπτώσεις της παρακοής της Εύας ήταν να έχει ελάχιστο μερίδιο στις κληρονομίες, μια και ο άνδρας έχει περισσότερα δικαιώματα από τη γυναίκα, επειδή είναι υπεύθυνος για τη συντήρηση της οικογένειάς του. Ο Μωάμεθ αναφέρει ότι αν η γυναίκα που νυμφεύεται ένας άνδρας ήταν άπιστη πριν το γάμο τους και έγινε μουσουλμάνα για να τον νυμφευθεί, σε περίπτωση διαζυγίου ή θανάτου του ανδρός δεν έχει κανένα δικαίωμα κληρονομιάς.

Κατά τη νεότερη παράδοση, η γυναίκα που είναι πιστή μουσουλμάνα μπορεί να κληρονομήσει περιουσία ή χρήματα συγγενικού προσώπου και δεν είναι υποχρεωμένη να τα δώσει στο σύζυγο της, αλλά έχει κάθε δικαίωμα να πουλήσει ένα μέρος από αυτά ή και όλα, αν το επιθυμεί, χωρίς την άδεια του ανδρός της.

Η γυναίκα λόγω της παράβασης της θείας εντολής από την Εύα, τιμωρήθηκε με τη στέρηση του δικαιώματος να παίρνει μέρος στον «ιερό πόλεμο» εναντίον των απίστων και να κατατάσσεται στο στρατό. Μάλιστα η παράδοση αναφέρει ότι ο Μωάμεθ αρνήθηκε να επιτρέψει σε μια γυναίκα, η οποία του ζήτησε να προσφέρει νερό στους πολεμιστές και να περιποιείται τους πληγωμένους, γιατί η θέση της βρίσκεται μόνο στο σπίτι και πουθενά αλλού έξω από αυτό. Σύμφωνα όμως με μια άλλη παράδοση, μαρτυρείται ότι την εποχή του Μωάμεθ οι γυναίκες πήραν μέρος στο πόλεμο κατά των απίστων. Το Κοράνιο ωστόσο στο πρόσταγμά του «πολεμήστε με σταθερότητα», δεν καθορίζει σε ποιους αναφέρεται, άνδρες ή γυναίκες.

Η νεότερη ισλαμική παράδοση δεν απαγορεύει στη γυναίκα να πάρει μέρος στον «ιερό πόλεμο», με την προϋπόθεση όμως να έχει την έγκριση του συζύγου ή των γονέων ή των συγγενών της. Κατά τη συμμετοχή της στον «ιερό πόλεμο», της επιτρέπεται να προσφέρει τις υπηρεσίες της στους στρατιώτες. Στην περίπτωση αυτή η ενδυμασία της πρέπει να είναι λεπτή και άνετη, ώστε να μπορεί εύκολα να ασκεί τις εργασίες που απαιτούνται.

Στις ισλαμικές κοινότητες, όπως γίνεται και στη Δύση, τη δεύτερη Κυριακή του Μαΐου οι πιστοί γιορτάζουν τη γιορτή της

μητέρας. Όμως στους θρησκευτικούς κύκλους του Ισλάμ, επικρατούν δύο διαφορετικές μεταξύ τους αντιλήψεις γι'αυτή τη γιορτή. Η μία δεν την αποδέχεται και μάλιστα τη καυτηριάζει θεωρώντας τη επείσακτο έθιμο και ξένο προς τις ισλαμικές παραδόσεις, ενώ η άλλη την αποδέχεται, γιατί τη θεωρεί ιερή γιορτή, αφιερωμένη στη μουσουλμάνα μητέρα, η οποία σήμερα μπορεί να έχει δικαιώματα και είναι δίκαιο να της ανήκει μια μέρα του χρόνου. Ο νεωτεριστής συγγραφέας Ahmed Sahin, υποστηρίζει πως σ'όλη τη διάρκεια του χρόνου οι σχέσεις μητέρας και παιδιών είναι χαλαρές και πως η ημέρα αυτή, αν και συμβολική, είναι ιδανική, γιατί βοηθά στη στενότερη σύνδεση των προσώπων αυτών και στην καλλιέργεια αισθημάτων αγάπης των παιδιών προς τη μητέρα. Τονίζει μάλιστα ότι, το ωραίο πρέπει να γίνεται αποδεκτό, ανεξάρτητα από το αν προέρχεται από Εβραίους ή Χριστιανούς. (Καριώτογλου 1994)

B. Ενδυμασία- κάλυμμα κεφαλής.

Σήμερα οι γυναίκες της αστικής τουρκικής κοινωνίας και των υψηλότερων οικονομικών τάξεων έχουν εγκαταλείψει την παραδοσιακή αμφίεση και ενδύονται σύμφωνα με τα σύγχρονα ευρωπαϊκά ενδύματα. Ωστόσο οι γυναίκες των αυστηρών ισλαμικών οικογενειών και πλήθος άλλων γυναικών στα ενδότερα της τουρκικής χώρας δεν έπαυσαν να τηρούν απαρέγκλιτα τα ισλαμικά έθιμα και να ενδύονται με τα παραδοσιακά -μαύρα συνήθως- ενδύματα που καλύπτουν ολόκληρο το σώμα τους. Γι'αυτό η ισλαμική θρησκεία απαγορεύει στη γυναίκα να δείχνει τα μέλη του σώματος της σε ξένους άνδρες. Έτσι η ενδυμασία της περιορίζεται

σε σεμνά και σοβαρά ενδύματα. Το γυναικείο ένδυμα παρομοιάζεται με το θεμέλιο μιας οικοδομής.

Μεγάλο αμάρτημα θεωρείται η εμφάνιση της γυναίκας μπροστά σ' άλλους άνδρες με ενδύματα που δεν καλύπτουν τα χέρια, τις γάμπες και το κεφάλι της. Το ένδυμα της γυναίκας πρέπει να είναι λιτό αλλά καλής ποιότητας με μακριά μανίκια που φτάνουν μέχρι το καρπό του χεριού της. Το μήκος τους πρέπει να φτάνει μέχρι το πέλμα. Σε γιορτές, σε συναθροίσεις της κοινότητας και την ημέρα της Παρασκευής η γυναίκα πρέπει να εμφανίζεται ντυμένη επίσημα, αλλά να μην καυχιέται για την εξωτερική της εμφάνιση, γιατί η υπεροψία είναι η ρίζα κάθε κακού και δεν αρμόζει σε μια μουσουλμάνα. Κατά τη διάρκεια του συνοικεσίου, η γυναίκα πρέπει να φοράει τα καλύτερα ενδύματά της.

Η γυναίκα που μιμείται τον άνδρα φορώντας ανδρικά ρούχα ή επιδεικνύει τα κοσμήματα που φορά κάτω από τα ρούχα της, είναι καταραμένη από το Θεό και τον Προφήτη. Ανεπίτρεπτες πράξεις είναι ακόμα η εμφάνιση της με κοντές και μεταξωτές φούστες ή αντίθετα με μακριά ενδύματα που ακουμπούν στο έδαφος. Σύμφωνα με μια εκδοχή το μήκος της ενδυμασίας της γυναίκας ορίζεται μεταξύ του γονάτου και του πέλματος.

Ενώ ο καλλωπισμός με διάφορα αρώματα και καλλυντικά δεν επιτρέπεται, ο Μωάμεθ θεωρεί απαραίτητη ενέργεια τη βαφή της παλάμης των χεριών της γυναίκας με βαλσαμίνη (είδος βαφής) για να διακρίνεται από τους άνδρες. Σήμερα στις γιορτές και στους γάμους επιβάλλεται η χρησιμοποίηση της βαφής αυτής από τη γυναίκα.

Η γυναίκα που δεν ντύνεται σύμφωνα με το τυπικό της εποχής που ορίζει το Ισλάμ θεωρείται ότι έχει διαβρώσει την προσωπικότητά της και παρεκτρέπεται από την ιδιαίτερη θέση που της προσέφερε ο Θεός, γι' αυτό και η κρίση του είναι εξαιρετικά αυστηρή και η τιμωρία του εκδηλώνεται με το ένδυμα εξευτελισμού που της επιβάλλει να φορά. Τα κοσμήματα που φορά στο λαιμό της χαρακτηρίζονται όμοια με αυτά που φορά στο λαιμό του ο σκύλος. Εννοείται βέβαια ότι απαγορεύει στη γυναίκα να φορά ενδύματα Χριστιανών ή Εβραίων.

Σήμερα οι γυναίκες, εκτός από την κοινή ενδυμασία τους, όταν εξέρχονται της οικίας τους, φορούν πάνω από αυτή ένα άλλο ένδυμα, φτιαγμένο με τη χαρακτηριστική σεμνότητα που ορίζει το Κοράνιο και η ισλαμική παράδοση για την ενδυμασία. Είναι ένας ποδήρης μαύρος χιτώνας ο οποίος ονομάζεται φερετζές στη Τουρκία, αμπάγια στη Σαουδική Αραβία, τσαντόρ στο Ιράν και μπούρκα στο Αφγανιστάν.

Εικ. 3: Μουσουλμάνα με τον παραδοσιακό φερετζέ.

Το ειδικό αυτό ένδυμα παρομοιάζεται με τη σημαία του μουσουλμανισμού που κυματίζει και η γυναίκα που το φορά συμβάλλει με την παρουσία της, στη δόξα του ονόματός του Ισλάμ. Συμβολίζει την «απελευθέρωση» της γυναίκας και την είσοδό της στη δημόσια ζωή. Η γυναίκα, όταν φορά αυτό το ένδυμα που είναι ένα είδος χιτώνα, οφείλει να είναι ιδιαίτερα σοβαρή. (<http://66.102.9.104/search?q==cache:ulbg7iSpflsJ:www.iospress.gr/iow1997/iows15/6/2005>)

Οι μουσουλμάνοι θεολόγοι της εποχής μας υποστηρίζουν πως, ενώ πολλοί αντέδρασαν στην στατικότητα και τη συντηρητική δομή της μουσουλμανικής κοινότητας, κανένας δεν τόλμησε να αναιρέσει τα λόγια του Μωάμεθ που είναι γραμμένα στο Κοράνιο ή διασώζονται στην Ιερά Παράδοση, τα οποία αναφέρονται στη γυναικεία ενδυμασία, και πολύ περισσότερο κανείς δεν αρνήθηκε τα

λόγια του σχετικά με το κάλυμμα της κεφαλής. Την εποχή πριν την εμφάνιση του Ισλάμ, η οποία χαρακτηρίζεται «εποχή αμάθειας», το κάλυμμα της κεφαλής των γυναικών δεν κάλυπτε αυτήν τελείως, ενώ ο λαιμός και μέρος από τα μαλλιά της ήταν εκτεθειμένα. Το Ισλάμ, επειδή θεώρησε αυτό το είδος καλύμματος πολύ αποκαλυπτικό, επέβαλλε νέο που σκεπάζει όλο το κεφάλι της γυναίκας.

Η γυναίκα όταν συναντά ξένο άνδρα οφείλει να κατεβάζει στο πρόσωπο της το κάλυπτρο, πράξη που αποτελεί ένδειξη αρετής και σεμνότητας και της δίνει τη θέση που της αρμόζει. Το πρόσωπο της μπορεί να είναι ορατό μόνο στην οικογένειά της, στους συγγενείς, στους δούλους και υπηρέτες της, ενώ η ηλικιωμένη γυναίκα που δεν μπορεί να συνάψει γάμο έχει το δικαίωμα να βγάζει το πέπλο της στο σπίτι ή μπροστά σε άλλους. Η έγγαμη γυναίκα, απαραίτητα οφείλει να καλύπτει το πρόσωπό της, όταν συναντά φίλους και συγγενείς του συζύγου της.

Η θέση της νεότερης ισλαμικής παράδοσης σε ότι αφορά το κάλυμμα του κεφαλιού της γυναίκας, παραμένει αμετακίνητη και αυστηρή. Το κάλυμμα αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα κάθε εμφάνισης της. Σήμερα ακόμα και στην περίπτωση που η γυναίκα είναι υποχρεωμένη εξαιτίας σοβαρής ασθένειας να υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση, επιβάλλεται να έχει καλυμμένο το κεφάλι της. Κι αν ιατρικώς αυτό δεν ενδείκνυται, θα πρέπει να απαιτήσει να καλύψουν το κεφάλι της με «αποστειρωμένη γάζα». Οι γυναίκες που παραβαίνουν τη σοβαρή αυτή αρχή της ισλαμικής παράδοσης, πιστεύεται πως θα αντιμετωπίσουν την αυστηρή τιμωρία της κόλασης.

Ο Ισλαμισμός καταδικάζει αυστηρά το φαινόμενο του γυμνισμού, που εμφανίστηκε στον αιώνα μας, γιατί σύμφωνα με τη διδασκαλία του είναι προκλητικός. Μπορεί να ξυπνήσει πάθη και να παρασύρει τους άνδρες στην ανόσια πράξη της μοιχείας. Ο Μωάμεθ ελέγχει αυστηρά τις γυμνές γυναίκες και τις απειλεί με την τιμωρία της κόλασης. Αν δεν ακολουθούν τις αυστηρές προσαγές του, λέει, δεν θα κατοικήσουν στον παράδεισο και δεν έχουν καμία πιθανότητα να τον γευθούν.

Στα πλαίσια της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας που γίνεται σήμερα στη Τουρκία, δεν λείπουν και τα μέτρα που αφορούν την ενδυμασία των γυναικών. Μερικά από τα μεγαλύτερα πανεπιστήμια της Τουρκίας, ανακοίνωσαν ότι απαγορεύουν τη χρήση ισλαμικής καλύπτρας από τις φοιτήτριές τους. Το πολυτεχνείο Orta Dogu (Μέση Ανατολή), το πανεπιστήμιο της Άγκυρας, το πανεπιστήμιο Mimar Sinar (Μιμάρ Σινάρ) της Κωνσταντινούπολης και το πανεπιστήμιο Karadeniz (Μαύρη Θάλασσα) της Τραπεζούντας περιλαμβάνονται μεταξύ των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που απαγόρευαν την καλύπτρα. Πολλά από τα 28 πανεπιστήμια της Τουρκίας ανακοίνωσαν ότι δεν πήραν ακόμα απόφαση για το θέμα, ενώ ένα πανεπιστήμιο στο ανατολικό Erzurum (Ερζουρούμ), ανακοίνωσε ότι οι φοιτήτριες είναι ελεύθερες να φορούν καλύπτρα. Το ανώτατο εκπαιδευτικό συμβούλιο της Τουρκίας (Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu), στις αρχές του 1990, επέτρεψε στα πανεπιστήμια να καθορίσουν μόνα τους, τους ενδυματολογικούς κώδικες, καταργώντας από τους δικούς τους κανονισμούς διάταξη που προέβλεπε ποινές για όσους «δεν ενδύονταν με το σύγχρονο τρόπο». Η διάταξη ερμηνεύτηκε ως απαγόρευση της ισλαμικής

καλύπτρας που φορά μια μικρή μειονότητα φοιτητριών στην επίσημα μεν λαϊκή, αλλά στην πραγματικότητα κατεξοχήν μουσουλμανική Τουρκία. Πανεπιστημιακοί επίσημοι που ζήτησαν την ανωνυμία, δήλωσαν ότι η απόφαση του συμβουλίου ελήφθη μετά από «ισχυρές πιέσεις» από την κυβέρνηση, στην οποία συμμετείχαν πολλοί ζηλωτές μουσουλμάνου υπουργοί. Η πλειοψηφία του κυβερνώντος κόμματος Ana Vatan (Μητέρα Πατρίδα) στο Κοινοβούλιο είχε επιχειρήσει στο παρελθόν να άρει την απόφαση με νόμο, αλλά η απόφαση ακυρώθηκε το Μάρτιο του 1989 από το ανώτατο δικαστήριο ως αντισυνταγματική. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η ισλαμική ενδυμασία αντιβαίνει στις λαϊκές αρχές, που είναι ενσωματωμένες στο σύνταγμα. Ο πρόεδρος του πανεπιστημίου της Άγκυρας, Necdet Serin, δήλωσε στους δημοσιογράφους ότι οι διοικητικές αποφάσεις του συμβουλίου ή οποιοδήποτε πανεπιστημίου δεν μπορεί να είναι αντίθετες με τις αποφάσεις του συνταγματικού δικαστηρίου. «Επομένως, είναι ανοικτή και σαφής παραβίαση του συντάγματος, η είσοδος στα τμήματα με θρησκευτική περιβολή», δήλωσε ο Serin. Ωστόσο διαμαρτυρίες εκ μέρους αυστηρών μουσουλμανικών κύκλων δεν λείπουν και φοιτήτριες αφιερωμένες στο Ισλάμ δεν παύουν να παρουσιάζονται στα πανεπιστήμια ντυμένες με το παραδοσιακό ένδυμα, ιδίως στα τελευταία χρόνια που στην Τουρκία παρατηρείται μια αναζωπύρωση του Ισλάμ. (Στεφανίδης 1994)

Γ. Οι κρυφές όψεις του φερετζέ.

Ο «πόλεμος της μαντίλας» που συγκλονίζει σήμερα τις μεσογειακές χώρες του μουσουλμανικού κόσμου συσκοτίζει για μια ακόμη φορά τη θέση των γυναικών σ'αυτές τις κοινωνίες.

Γ1. Η δυτική μάχη του φερετζέ

Η απόφαση ορισμένων διευθυντών γαλλικών λυκείων να αποβάλλουν από το σχολείο τις μουσουλμάνες μαθήτριες που φορούν ισλαμική μαντίλα έχει θέσει τη γαλλική κοινωνία μπροστά σ'ένα δισεπίλυτο γρίφο: αν για τις «άλλες» – τις «μη δυτικές» κοινωνίες το ζήτημα λύνεται με τις συνήθεις απλουστεύσεις περί καταπίεσης των γυναικών από το «βάρβαρο ισλάμ», τι γίνεται όταν το πρόβλημα χτυπά τη δική μας τη πόρτα; Σπανίως ένα θέμα απασχόλησε –και δίχασε– τόσο πολύ τις αρμόδιες αρχές, τα ΜΜΕ και τους πάσης φύσεως διανοούμενους όσο αυτό των μικρών κοριτσιών που διώχνονται από το σχολείο τους επειδή εμφανίζονται με την παραδοσιακή ισλαμική μαντίλα. Γιατί τα πράγματα δεν είναι απλά: από τη μια μεριά προβάλλεται το προφανές ατομικό δικαίωμα στην επιλογή του τρόπου ένδυσης, από την άλλη υπογραμμίζεται η ανάγκη προάσπισης του γαλλικού δημόσιου σχολείου που, βασισμένο στις αρχές της γαλλικής επανάστασης, αρνείται κάθε θρησκευτική εκδήλωση ή επιρροή. Επιχειρώντας να λύσει το γρίφο, η αραβικής καταγωγής Γκαϊς Ζασέρ τονίζει ότι το ζήτημα μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ένας διπλός αποκλεισμός που επιβάλλεται στις μικρές μαθήτριες με το μαντίλι: ο πρώτος(το μαντίλι) τις απομονώνει ως γυναίκες, ο δεύτερος (η απαγόρευση να το φοράνε) τις απομακρύνει από τη δημόσια εκπαίδευση. Με την έννοια αυτή, η

Εικ. 4: Μουσουλμάνα με το παραδοσιακό τσαντόρ.

μόνη θέση που της φαίνεται ικανοποιητική είναι εκείνη που καταδικάζει τη μαντίλα ως σύμβολο της γυναικείας καταπίεσης, αλλά ταυτόχρονα επιτρέπει στα κορίτσια να εμφανίζονται στο σχολείο με καλυμμένα τα κεφάλια. «Η αναβίωση του καλύμματος των γυναικών σε ορισμένα σημεία του μουσουλμανικού κόσμου έχει τις ρίζες της στις αιωνόβιες πρακτικές καταπίεσης που επανέρχονται δυναμικά κάθε φορά που οι γυναίκες επιτυγχάνουν να βελτιώσουν την κοινωνική και πολιτική τους θέση», υποστηρίζει η Γκαίς Ζασέρ. «Η υπόθεση όμως της μαντίλας, όπως τίθεται στη Γαλλία, είναι μεταξύ άλλων η συνέπεια -ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία- μιας διαρκούς εχθρότητας ανάμεσα στη Δύση και τον μουσουλμανικό κόσμο. Μιας εχθρότητας που, ανάλογα με τις οικονομικές και πολιτικές κρίσεις της στιγμής, αποκτά διαφορετική ένταση και ποικίλους τόνους. Έτσι,

μπορεί κανείς να πει ότι η μαντίλα, εκτός από το ότι αποτελεί ένα κακό καθεαυτό, χρησιμεύει και σε ένα δεύτερο κακό, αφού στη Γαλλία προσφέρει την πρόφαση για εκδηλώσεις ξενόφοβες και ρατσιστικές.

(Ελευθεροτυπία, 9/3/1997)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

1. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

A. Γενικά χαρακτηριστικά.

Ορισμός: Χριστιανισμός είναι η κοινότητα όλων όσων πιστεύουν ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός ο Υιός του Θεού . Για πρώτη φορά στην Αντιόχεια επονομάστηκαν «χριστιανοί» οι πιστοί στον Ιησού Χριστό. Αργότερα πολιτογραφήθηκε η προσωνυμία «χριστιανισμός» ως συλλογική ονομασία της κοινότητας των πιστών του Χριστού ως συνώνυμο του προσφυέστερου όρου «εκκλησία» που συναντάτε περίπου 80 φορές στη Καινή Διαθήκη που δηλώνει τη σύναξη των πιστών σε ορισμένο τόπο για την τέλεση της θείας ευχαριστίας. Ο χριστιανισμός είναι εκκλησία, δηλαδή συσσωμάτωση των πιστών με τον Ιησού Χριστό, που λαμβάνει χώρα στην τέλεση του μυστηρίου της θείας ευχαριστίας, το οποίο ονομάζεται επίσης «θεία κοινωνία» προς δήλωση του θεμελιώδους χαρακτήρα της, που είναι η επι-κοινωνία του θείου και ανθρώπινου μέσα στο πλαίσιο της κοινωνίας των χριστιανών μεταξύ τους. (Θρησκευολογικό Λεξικό, Αθήνα 2000)

Χαρακτηριστικά: Ο χριστιανισμός δεν είναι ατομικός, αλλά κοινωνικός, τόσο σε οριζόντια διάσταση (άνθρωπος – συνάνθρωπος) όσο και σε κατακόρυφη διάσταση (Θεός- άνθρωπος) με τη διαμεσολάβηση του θεανθρώπου Χριστού. Το πρώτιστο χαρακτηριστικό γνώρισμα του χριστιανισμού που συνδέεται αμεσότατα με το όνομα και το γεγονός Χριστός είναι το θεανθρώπινο ή το θεανδρικό στοιχείο, όπως επίσης συνηθίζεται να λέγεται αλλιώς. Ο χριστιανισμός είναι « θεανθρωπισμός » :

πρόκειται για την πίστη και τη βίωση του Χριστού που είναι το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, ο Υιός του Πατρός, ο Λόγος του Θεού, ο Θεάνθρωπος, δηλαδή τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Η θρησκευολογική ιδιαιτερότητα του χριστιανισμού εντοπίζεται στην θεανθρωπινότητά του που υπερβαίνει τόσο το θεϊσμό, ο οποίος χαρακτηρίζει κάθε θρησκεία, όσο και τον ανθρωπισμό, που διακρίνει κάθε μορφή εκκοσμίκευσης. Με αυτή την έννοια προβάλλεται ο θεολογικός ισχυρισμός ότι ο χριστιανισμός δεν είναι θρησκεία, αλλά είναι εκκλησία που έχει επιπλέον και θρησκευτικά ιδιώματα, χωρίς όμως ποτέ να ταυτίζεται με τη θρησκεία.

Δεύτερο και εξίσου σημαντικό γνώρισμα του χριστιανισμού (εκτός από το θεανθρωπισμό) είναι η τριαδολογία. Ο Θεός των χριστιανών είναι τριαδικός: Πατήρ, Υιός και Άγιο πνεύμα, μια θεία φύση σε τρία θεϊκά πρόσωπα. Αυτό διαφοροποιεί το μονοθεϊσμό του χριστιανισμού έναντι κάθε άλλου μονοθεϊσμού, τόσο του ιουδαϊκού που προηγήθηκε του χριστιανισμού, όσο και του ισλαμισμού που ακολούθησε το χριστιανισμό. Η τριαδικότητα του θεού συναντάται αποκλειστικά στο χριστιανισμό, ο οποίος καινοτομεί θρησκευολογικά με τον τριαδολογικό μονοθεϊσμό, σε ρητή διαστολή προς το μοναδολογικό μονοθεϊσμό του ιουδαϊσμού και του μουσουλμανισμού. Η τριαδικότητα των προσώπων της τριάδος προβάλλεται έναντι της μοναδικότητας της θείας ουσίας

Τρίτο εξίσου σημαντικό διακριτικό γνώρισμα του χριστιανισμού από θρησκευολογική σκοπιά (πέρα από το θεανθρωπισμό και την τριαδολογία) είναι η εσχατολογία, δηλαδή η προτεραιότητα του

χρόνου και της ιστορίας, η πρόταξη των εσχάτων καιρών και του τέλους της ιστορίας με τη Δευτέρα Παρουσία του Μεσσία και την Τελική Κρίση της ανθρωπότητας. Οι τρεις μονοθεϊσμοί (ιουδαϊσμός, χριστιανισμός, μουσουλμανισμός) έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα την εσχατολογία, αλλά η διαφοροποίηση τους έγκειται ακριβώς στον τρόπο με τον οποίον κατανοούν αυτό το θεμελιακό γεγονός. Μόνο ο χριστιανισμός θεωρεί ως Μεσσία το Θεάνθρωπο Χριστό, ως τέλειο Θεό και τέλειο άνθρωπο, και όχι κάποιον άνθρωπο, υπεράνθρωπο (π.χ προφήτη) ή έστω ημίθεο. Επιπλέον ο χριστιανισμός πρεσβεύει τις δύο Παρουσίες του Μεσσία, την Πρώτη Παρουσία με την Ενσάρκωση και την Ανάσταση στο παρελθόν και την Δευτέρα Παρουσία με την Κρίση της ανθρωπότητας και τη Βασιλεία του Θεού στο μέλλον, σε αντίθεση με τους δύο άλλους μονοθεϊσμούς που δέχονται μία μόνο Παρουσία του Μεσσία στο μέλλον, στα έσχατα της ιστορίας. Με την εσχατολογία ο χριστιανισμός (όπως και οι υπόλοιποι μονοθεϊσμοί άλλωστε) διαφοροποιείται θρησκευολογικά από κάθε πολυθεϊσμό που πρεσβεύει την φυσιοκρατία, το «νατουραλισμό», δηλαδή την προτεραιότητα της φύσης έναντι της ιστορίας. (Θρησκευολογικό Λεξικό, Αθήνα 2000)

Το θεολογικό περιεχόμενο του χριστιανισμού θα μπορούσε να συνοψισθεί σε δέκα θεμελιώδεις προτάσεις που κωδικοποιούνται στο Σύμβολο της Πίστεως («Πιστεύω») των χριστιανών, το οποίο απαγγέλλεται στη θεία λειτουργία, όπου βιώνεται η θεία κοινωνία με το μυστήριο της θείας ευχαριστίας και την τέλεση του μυστηρίου του βαπτίσματος με το οποίο γίνεται μέλος της χριστιανικής κοινότητας. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος- Λαρούς- Μπριτάνικα, 1994)

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ (ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ)

§ Τριαδολογία

§ Θεολογία

§ Χριστολογία

§ Πνευματολογία

§ Κοσμολογία

§ Ανθρωπολογία

§ Εκκλησιολογία

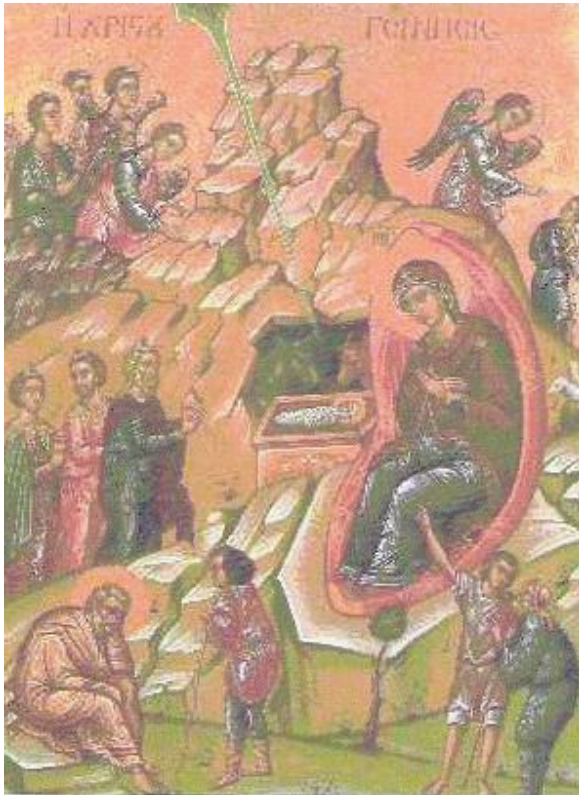
§ Σωτηριολογία

§ Γνωσιολογία

§ Εσχατολογία

2. Θεοτόκος: «Η πρώτη και μεγάλη γυναίκα του Χριστιανισμού».

Ο Κύριος θέλησε να γεννηθεί από μια γυναίκα. Η Μαρία, παρθένος και μητέρα, εκπληρώνει στον εαυτό της το γυναικείο πόθο της γονιμότητας. Στη Μαρία ενσαρκώνεται το ιδανικό της γυναίκας, γιατί έδωσε ζωή στον Κύριο της ζωής. Μέσω της Μαρίας η γυναίκα μπορεί να γίνει σύμβολο της πιστής ψυχής. Η παρθένος, κατέχει μια ξεχωριστή θέση στην εκκλησία και αυτό γιατί αποτελεί υπόδειγμα πιστής, που μέσω της πίστης και της χάρις του Θεού κλήθηκε να φέρει στον κόσμο τον Υιό του. (Ακανθοπούλου, 1995)

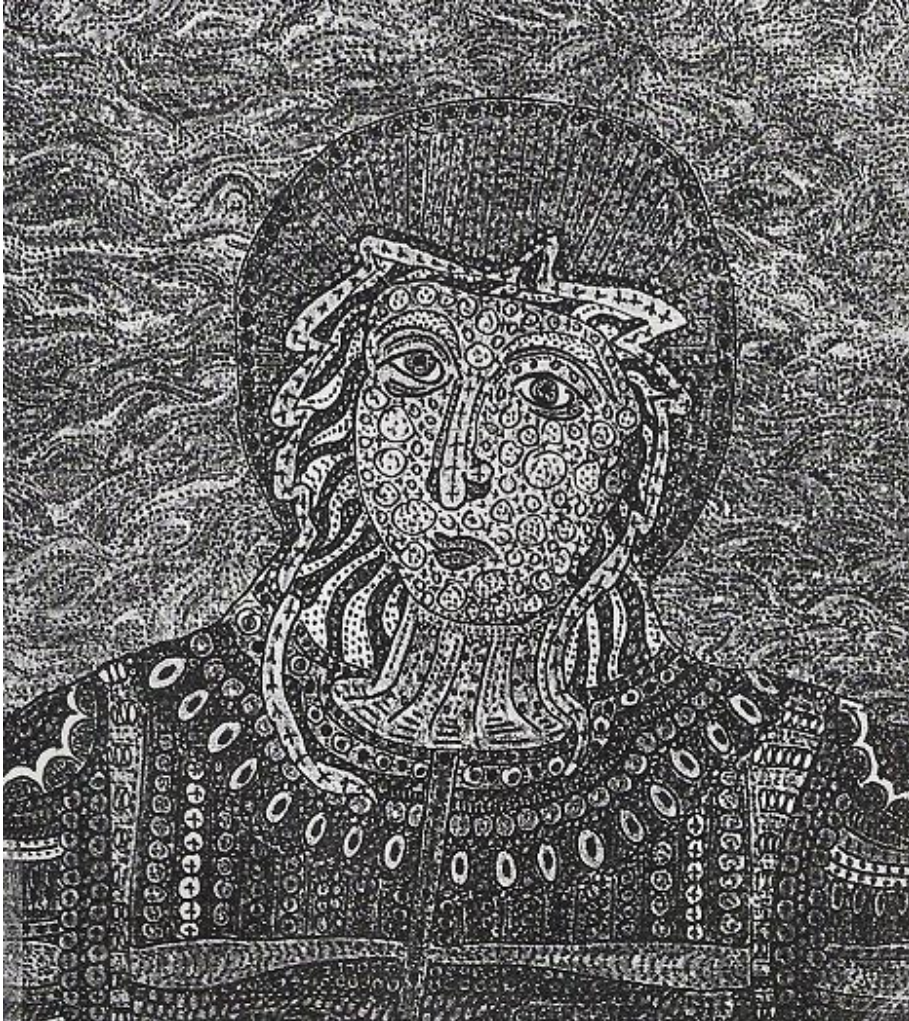
Εικ 5: « Η γέννηση του Ιησού Χριστού»

Οι ιεροί Ευαγγελιστές είχαν αναγνωρίσει και διακηρύξει ότι στο πρόσωπο της Μητέρας του Δασκάλου εκπληρώθηκε η προφητεία, εκείνη, για τη θαυμαστή σύλληψη από μια παρθένα γυναίκα και τη γέννηση του Θείου Λυτρωτή, ο οποίος θα επανέφερε τους

ανθρώπους πλησίον του Θεού, και θα καθιστούσε το Θεό ασπίδα και όπλο σωτηρίας για τον καθένα που θα το επιθυμούσε. «Ίδού ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται τὸν Υἱὸν καὶ καλέσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». (Ματθ 1.23. Ησαΐου 7, 14)

Η Μαρία είναι Μητέρα του Ιησού και αυτό με τη θέλησή της. Δέχεται να γεννήσει τον Υιό του Θεού για το λαό του Θεού, και ολόκληρο αυτό το λαό τον αντιπροσωπεύει και τον συνάπτει σ' αυτή την αποδοχή της σωτηρίας, που της προτείνει ο Θεός.

Η Μαρία ταυτίζεται με τη νέα Ιερουσαλήμ στο μητρικό της ρόλο. Αν η νέα ανθρωπότητα μπορεί να συγκριθεί με μια Γυναίκα, της οποίας ο Χριστός –Αρχηγός είναι ο πρωτότοκος, πως είναι δυνατόν να λησμονηθεί ότι ένα τέτοιο μυστήριο εκπληρώνεται κατά τρόπο συγκεκριμένο στο πρόσωπο της Μαρίας, ότι αυτή η Γυναίκα κι αυτή η Μητέρα δεν είναι απλό σύμβολο, αλλά ότι απέκτησε χάρη στη Θεοτόκο μια προσωπική ύπαρξη.

Εικ 6: «Η Θεοτόκος, Παρθένος Μαρία»

Ο δεσμός Μαρίας και Εκκλησίας εξαίρεται με τέτοια δύναμη ώστε η Παράδοση θεωρεί τη Θεοτόκο και την Εκκλησία μαζί ως «νέα Εύα», όπως ακριβώς ο Ιησούς είναι ο «νέος Αδάμ». (1^η Κορ. 11, 3)

Το πρωτευαγγέλιο αναγγέλλει ότι Γυναίκα είναι η μητέρα Αυτού, ο οποίος θα συντρίψει το κεφάλι του όφεως, και στο πρόσωπο της Θεοτόκου η προφητεία εκπληρώνεται .

Η Μαρία διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο ως «Θεοτόκος» και Μητέρα του Θεού. Λατρεύεται σε κάθε εποχή (χειμερινά «Εισόδια της Θεοτόκου», εαρινός «Ευαγγελισμός»,θερινή «Κοίμηση της

Θεοτόκου») και πανηγυρίζεται με λαμπρότητα κι ευαισθησία από τον λαό. Αξιοπρόσεκτη είναι η λατρεία της Μητέρας του Θεού στις τρεις χερσονήσους της Μεσογείου (ελλαδική, ιταλική, ιβηρική) με τρόπο που μολονότι διαφοροποιείται θεολογικά, ωστόσο προσομοιάζει λαογραφικά. Η καθολική λατρεία της Παναγίας δεν είναι βέβαια άσχετη από την προχριστιανική αφοσίωση στην Μητέρα-Θεά. Παρότι θεολογικά υπάρχουν τεράστιες ανομοιότητες, ωστόσο θρησκευολογικά επισημαίνονται εξίσου απειράριθμες ομοιότητες. Αξίζει τον κόπο να θυμίσουμε την θεολογική και μεταφυσική διαφορά τους. Η φύση και η θεότητα σε σχέση με αυτήν διακρίνουν τον προχριστιανικό από τον χριστιανικό κόσμο σε όλα τα επίπεδα. Η Μητέρα-Θεά ανήκει στην φύση και ταυτίζεται με αυτή. Εκφράζει την φυσική αρμονία, αλλά επίσης ενσαρκώνει την τυφλή υποταγή του ανθρώπου στην σκληρή αναγκαιότητα της φύσης που γεννάται κι αναγεννιέται, αλλά ποτέ δεν αλλάζει, ούτε καινοτομεί, μήτε πρωτοτυπεί. Η χριστιανική Μητέρα του Θεού εκφράζει την απόσταση της θεότητας από την φύση και δηλώνει την υπέρβαση της αναγκαιότητας του φυσικού σύμπαντος. Η φύση, που είναι σκληρή εξαιτίας της μοίρας και του νόμου («ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται»), αντικαθίσταται από την σχέση του ανθρώπου προς το θείο, η οποία είναι καρπός προσωπικής επιλογής, ελεύθερης βούλησης και αυτόνομης θέλησης. (Καλαϊτζίδης-Ντόντος, 2004) Ακόμα, πόσο σημαντική θέση κατέχει στο χριστιανισμό η Παναγία φαίνεται και από το γεγονός πως Αυτή μαζί με τον Ιωάννη τον Πρόδρομο εικονίζονται δεξιά και αριστερά του Χριστού στη γνωστή

«Δέηση» του τέμπλου. Γιατί είναι οι κορυφές της πνευματικότητας και πιστότητας στο θείο θέλημα.

Τέλος, το όνομα «Θεοτόκος» τι άλλο μπορεί να εκφράζει παρά τη συμμετοχή της γυναίκας στο γεγονός της σωτηρίας. Το ιερότατο πρόσωπο της Θεοτόκου διδάσκει, ότι «η γυναίκα προπαντός κατέχει το μυστικό μητρικό αυτό χάρισμα να γεννά τον Χριστό στις ψυχές των ανθρώπων».

Η Παρθένος Μαρία, επειδή έδωσε στον Χριστό την ανθρώπινη φύση, γίνεται μητέρα όλων των χριστιανών, που ως τέκνα της γίνονται δεκτικοί της θείας χάριτος και θεώνονται.

3. Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.

A. Η Στάση Του Χριστού.

Στην Κ. Διαθήκη η θέση της γυναίκας καταξιώνεται με την ανάδειξη της Μαρίας, της κόρης της Ναζαρέτ, σε Θεοτόκο και Παναγία. Είναι η «κεχαριτωμένη», διότι «εὔρε χάριν παρά τῷ Θεῷ». (Λουκ.1,30). Ότι καλύτερο είχε να προσφέρει η ανθρωπότητα στο έργο της σωτηρίας, αυτό ήταν μια γυναίκα, η Παναγία, το υπεροχότερο πλάσμα, που γνώρισε ποτέ ο κόσμος.

Η στάση του Ιησού Χριστού απέναντι στη γυναίκα είναι θετική και σε σχέση με τον άνδρα αντικειμενική. Ο Χριστός δεν διανοήθηκε να κάνει διάκριση μεταξύ ανδρών και γυναικών, μολονότι κινήθηκε σ'ένα σαφώς άγριο ανδροκρατικό περιβάλλον. Ο Κύριος ονομάζει τη γυναίκα αδελφή, θυγατέρα. Σε εποχή δε, που η φιλοσοφία συζητούσε το πρόβλημα, αν η γυναίκα έχει ψυχή, αν έχει καρδιά και νου, σε εποχή που της απαγόρευσαν την είσοδο στον ιερό χώρο της Εκκλησίας και το άγγιγμα της Αγίας Τράπεζας, ο Χριστός την ονομάζει άνθρωπο. (Καλογεροπούλου – Μεταλληνού 1992- Δαράκη 1995)

Ο Κύριος δεν μεροληπτεί υπέρ των ανδρών. Δεν αξιολογεί τον άνθρωπο με βάση το φύλο, αλλά με προϋπόθεση την ποιότητα του. Έτσι, ενώ βασανίζει τους Φαρισαίους, επαινεί τη χήρα, που προσφέρει το δίλεπτο (Μαρκ. 12,42-44) και δικαιώνει την πόρνη στο σπίτι του Φαρισαίου (Ματθ. 26, 6-13-Μαρκ. 14, 3-9), γιατί έδειξε αγάπη πολλή. Θαυματουργεί σε γυναίκες και δέχεται την πίστη της Χαναναίας (Ματθ. 15,21-28 , Μαρκ 7, 24-30). Βραβεύει την πίστη της Μάρθας και της Μαρίας, τις οποίες «αγαπούσε»και τους ανασταίνει

τον αδελφό τους (Λάζαρο). Ενώ ο νόμος απαγόρευε ως μολυσματική την οποιαδήποτε επαφή με γυναίκα αιμορροούσα, αφού καθιστούσε ακάθαρτο τον άνθρωπο, ο Χριστός τελικά την επιβραβεύει για την τόλμη της να αγγίξει τον χιτώνα του και τη θεραπεύει λέγοντας της ότι η πίστη της ήταν αυτή που την έσωσε. Η γυναίκα γίνεται συχνά το κύριο πρόσωπο των παραβολών Του. Καταδικάζει την εκμετάλλευση των χηρών και δείχνει συμπάθεια σε αδικημένες και αναξιοπαθούσες γυναικείες υπάρξεις. Δεν διστάζει να συζητήσει με τη συκοφαντημένη Σαμαρείτιδα και την αναδεικνύει σε ισαπόστολο. Χρησιμοποιεί, ακόμα, γυναίκες στις περιοδείες Του, «αίτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς». (Λουκ. 8,3) Βέβαια θα μπορούσε να πει κανείς, ότι τις χρησιμοποιεί σε κάτι υποδεέστερο. Μη ξεχνάμε όμως, ότι ο ίδιος ο Χριστός ονομάζει τον εαυτό Του διάκονο, που δεν ήρθε «διακονηθῆναι, αλλά διακονῆσαι». (Ματθ. 20,28) Στον Χριστιανισμό, ισχυρός είναι εκείνος, που μπορεί να υπηρετεί, να διακονεί τους άλλους. (Ματθ.20,26)

B. Η Στάση Του Αποστόλου Παύλου.

Ο Απ. Παύλος απ' την άλλη ασχολήθηκε, «καταπατίστηκε» και αυτός με την γυναίκα. Ο ίδιος αναφέρει τα ἑξῆς: «Κάθε γυναίκα.....με ακάλυπτη την κεφαλή εξευτελίζεται.....Διότι εάν η γυναίκα δεν καλύπτεται, ας κουρεύεται.....Εάν είναι αισχρό για τη γυναίκα να κουρεύεται ή να ξυρίζεται, τότε ας καλύπτεται.....Κάθε άνδραςέχων καλυμμένη την κεφαλή αυτού εξευτελίζεται.....Ο άνδρας δεν οφείλει να καλύπτει την κεφαλή αυτού, διότι υπάρχει ως εικὼν και δόξα Θεού. Δεν επλάσθη ο άνδρας για τη γυναίκα, αλλά η

γυναίκα για τον άνδρα.....Οι γυναίκες στις εκκλησίες ας σιωπήσουν. Δεν επιτρέπεται σ' αυτές να ομιλούν, αλλά να υποτάσσονται καθώς ο (μωσαϊκός) νόμος λέγει.....Αν θέλουν να μάθουν κάτι, ας ρωτούν στο σπίτι τους άνδρες τους» (προς Κορ., 1Α 4-12, 1Δ 31-40, 1Β 8-15).

Ισχυρίζεται, δηλαδή, ο Απ. Παύλος ότι κάθε γυναίκα που προσεύχεται με ακάλυπτο το κεφάλι της, εξευτελίζεται η ίδια. Ο άνδρας δεν οφείλει να καλύψει το κεφάλι επειδή είναι εικόνα και δόξα του Θεού ενώ η γυναίκα είναι δόξα του άνδρα. Και συνεχίζει λέγοντας ότι ο άνδρας δεν προήλθε από τη γυναίκα αλλά η γυναίκα από τον άνδρα και επειδή δεν δημιουργήθηκε ο άνδρας για τη γυναίκα αλλά η γυναίκα για τον άνδρα, ο τελευταίος μπορεί να προσεύχεται με ακάλυπτο κεφάλι. (προς Κορ., 1Α 4-12, 1Δ 31-40, 1Β 8-15)

Όσον αφορά στο ότι δεν πρέπει να κηρύττει η γυναίκα στην Εκκλησία, αλλά να ρωτάει τον άνδρα της στο σπίτι, φαίνεται πως ζητάει περισσότερα από την γυναίκα, σ' αντίθεση με τον άνδρα που τον θεωρεί περισσότερο ικανό και κατατοπισμένο να διδάσκει. Ο άνδρας, σύμφωνα με τον Παύλο, είναι «κεφαλή» της γυναίκας του. Το να είναι κάποιος «κεφαλή», δεν είναι θέμα αξίας στη Χριστιανική Εκκλησία. Είναι θέμα ευθύνης. Μόνο κάποιος που βλέπει τα πράγματα με υπερηφάνεια, βλέπει το θέμα της «κεφαλής» ως θέμα εξουσίας. Το ότι η γυναίκα πρέπει να «υποτάσσεται» στον άνδρα, δεν την κάνει κατώτερη. Εκτός αν η ίδια νιώθει έτσι λόγω υπερηφάνειας.

Ο Απ. Παύλος στην Α.Κορ., για λόγους ευταξίας, ζητεί από τις γυναίκες να σιγούν στη εκκλησία και αυτό το κάνει για τρεις κυρίως λόγους: (προς Κορ. 11-15)

Ο ένας και πρακτικός είναι ότι στην εποχή εκείνη, δεν ήταν δυνατόν οι γυναίκες στην Εκκλησία να φαίνονταν «αυτονομημένες» από τους άνδρες τους, γιατί οι κοινωνίες της εποχής εκείνης τις θεωρούσαν υποδεέστερες. Για παράδειγμα οι σημερινοί ειδωλολάτρες, κατηγορούν τους Χριστιανούς γιατί τα γράφει αυτά ο Παύλος, και «υποβιβάζει» δήθεν τις γυναίκες. Και οι ερμηνευτές των κειμένων αυτών απαντούν. Τότε όμως, οι τότε εθνικοί, αν έβλεπαν την γυναίκα ίση με τον άνδρα, πάλι θα κατηγορούσαν τους Χριστιανούς, γιατί δίνουν στις γυναίκες εξουσίες που δεν τους αρμόζουν. Έπρεπε οι γυναίκες να ακολουθούν τις συνήθειες της εποχής τους, για να μη γίνονται αιτία να κατηγορείται η Εκκλησία. Δες για παράδειγμα τι πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες για τις γυναίκες: «ὑποτάσσομαι μὲν γὰρ ἑαυτὰς τοῖς ἀνδράσιν ἐπαινοῦνται, κρατεῖν δὲ βουλόμεναι μᾶλλον τῶν κρατουμένων ἀσχημονοῦσι». (Πλουτάρχου «Ἠθικά» 142 Ε) Κατηγορούν οι πάγανες τους Χριστιανούς επειδή λένε τα ίδια μ' αυτούς. Και όταν μετά από 2000 χρόνια, έχει πια καταφέρει η Εκκλησία να περάσει στην κοινή γνώμη την αναγκαιότητα ισότητας της γυναίκας με τον άνδρα, έρχονται οι σημερινοί εθνικοί, και μας κατηγορούν για το αντίθετο, επειδή τότε ο Παύλος ζητούσε να γίνουν σεβαστές οι δικές τους κοινωνικές συνθήκες. Ένας από τους λόγους που έπρεπε να υποτάσσονται οι γυναίκες στους άνδρες τους, είναι ακριβώς αυτός. Να μην τις κατηγορήσουν οι έξω της Εκκλησίας ως αυθάδεις. Και μας κατηγορούν επειδή τους σεβαστήκαμε τότε, επί τη βάση της δικής μας επιτυχίας να ανυψώσουμε τη θέση της γυναίκας στον κόσμο σήμερα. Το ίδιο φαίνεται και σε ένα άλλο εδάφιο, στο Α Πέτρου 3/γ ,

όπου λέει: «αἱ γυναῖκες ἀναστροφῆς ἀνεῦ λόγου». Ο σκοπός δηλαδή, είναι να κερδίσουν τους άνδρες τους, κάτι που σημαίνει ότι και οι μη χριστιανοί, είχαν την ίδια κοινωνική αντιμετώπιση για τις γυναίκες τους, ότι δηλαδή ο άνδρας είναι κεφαλή της γυναίκας. Δεν πρόκειται δηλαδή για κάποια νοοτροπία που επέβαλαν οι Χριστιανοί κατά των γυναικών, κάνοντάς τις υποδεέστερες, αλλά για κάτι που ήταν γενικά αποδεκτό από όλους.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι η γυναίκα συμβολίζει την Εκκλησία, και ο άνδρας τον Χριστό. Και όπως η Εκκλησία υποτάσσεται στον Χριστό, πρέπει και η γυναίκα να υποτάσσεται στον άνδρα, και να μην σηκώνει μπαϊράκι. Βεβαίως αυτό δεν σημαίνει υποβιβασμό της γυναίκας. Γιατί και ο άνδρας χρωστάει να αγαπάει την γυναίκα του όπως ο Χριστός την Εκκλησία, για την οποία πέθανε.

Ο τρίτος λόγος είναι πρακτικός και αυτός. Σε ένα σπίτι, υπάρχουν πράγματα που πρέπει να αποφασιστούν από έναν, για να διατηρηθεί η ειρήνη στην οικογένεια. Ο Θεός επιλέγει τον άνδρα ως «κεφαλή» της οικογένειας, επειδή ο Χριστός ως Θεανδρικό πρόσωπο ήρθε στη γη, και επειδή σε αυτόν υποτάσσεται η Εκκλησία. Αν τηρηθεί αυτό, και αν και ο άνδρας είναι πρόθυμος να θυσιάσει για τη γυναίκα του, η ειρήνη του σπιτιού είναι πλήρης, και κανείς δεν αδικείται. Δεν είναι υποβιβασμός να έχει στην οικογένεια ο καθένας το ρόλο του. Είναι διαφορά ρόλων, και όχι διαφορά αξίας. (Καρζή 1989)

Επιπλέον, ο Απ. Παύλος έχει γράψει το γνωστό σε όλους μας «ή δὲ γυνή να φοβῆται τὸν ἄνδρα», το ρήμα «φοβάμαι», το μεταφράζουν άλλοτε σέβομαι και άλλοτε εκτιμώ. Αλλά ψάχνοντας

εμείς σχολαστικά σε σοβαρά λεξικά της ελληνικής διαπιστώνουμε πως δυστυχώς ή ευτυχώς τέτοια ερμηνεία δεν υπάρχει. Φοβούμαι σημαίνει φοβάμαι και στην αρχαία αλλά και στη νέα ελληνική. (προς Εφεσ. Έ 33).

Για τον Παύλο η γυναίκα δεν είναι καν άνθρωπος: «Είναι καλό ο άνθρωπος να μην αγγίζει γυναίκα» λέει. Οι γυναίκες είναι κατώτερες από το νόμο και τη φύση, υποκείμενες σε μια κατάσταση μόνιμης τιμωρίας για το προπατορικό αμάρτημα και ακάθαρτες. (προς Κορ. Ή 1)

Σχετικά, βέβαια, με το «κατ' εικόνα» Θεού ο Παύλος αναφέρει ότι η γυναίκα δεν είναι κατ' εικόνα Θεού και το δικαιολογεί. Η μελέτη και η ενασχόληση με το νόμο ήταν υπόθεση των ανδρών, με άμεση συνέπεια το κατ' εικόνα να είναι ανδρικό προνόμιο. Η γυναίκα με τις περιορισμένες θρησκευτικές υποχρεώσεις της για λόγους τεκνογονίας, ανατροφής των παιδιών και οικιακής εργασίας, αδυνατούσε να φθάσει στο μέτρο των ανδρών και έτσι παραχωρούσε τα θρησκευτικά προνόμια σε αυτόν, ώστε ο άνδρας να είναι ο εκφραστής της εικόνας και δόξας του Θεού. Δέχεται, λοιπόν, την γυναίκα ως εικόνα εικόνας η οποία έχει πλήρη συμμετοχή στην εικόνα και δόξα του άνδρα.

Ο Απ. Παύλος, ακόμα, θα μας δώσει το περίφημο εκείνο «ούκ ένι άρσεν και θήλυ». (Γαλ. 3,28) Και το ερμηνεύει: Δεν σημαίνει, φυσικά, κατάργηση των φύλων, αλλά ισότητα ενώπιον του Θεού στη δυνατότητα σωτηρίας, χωρίς να αναιρείται η λειτουργικότητα των φύλων. Ισότητα, λοιπόν, και όχι ισοπέδωση στη σχέση των φύλων.

Γ. Η Στάση Άλλων Πατέρων Της Εκκλησίας Και Ονόματα Γυναικών Που Έμειναν Στην Ιστορία.

Πέρα, όμως, από τον Παύλο υπάρχουν και άλλοι πατέρες της Εκκλησίας που τάσσονται είτε υπέρ είτε κατά των γυναικών. Ξεκινώντας, από το βιβλίο της Αποκάλυψης, βλέπουμε πως η γυναίκα για την Ορθόδοξη Εκκλησία είναι «μόλυνση». Η ερωτική συνεύρεση μαζί της αποτελεί εστία μόλυνσεως όχι μόνο για το σώμα αλλά και για την ψυχή. Αν δικαιολογήσετε το απόσπασμα αυτό επειδή μιλά για σεξουαλική συνεύρεση, μπορείτε να διαβάσετε και το άλλο που λέει (Ματθ.Ε 28) :Κι εγώ σας λέω ότι αυτός που βλέπει μια γυναίκα και την επιθυμεί, ήδη μοίχευσε μέσα στην καρδιά του.

Ο Θωμάς Ακινάτης, αποφαινεται ότι η γυναίκα στερείται λογικής εξαιτίας του φύλου της. Επομένως η κατωτερότητα της είναι φυσιολογική. Και συμπληρώνει: «Η γυναίκα δημιουργήθηκε κατώτερη από τον άνδρα και επομένως πρέπει να παραδέχεται την υποταγή της στον ανδρικό κόσμο».

Ο Γρηγόριος ο Νύσσης, που λατρεύεται από την Εκκλησία ως Πατέρας της και άγιος, έλεγε ότι «στον άνθρωπο μία βοηθός δίδεται από τον Θεό και στη γυναίκα μια κεφαλή εφαρμόζει»(δηλ. ο άνδρας). Άνθρωπος σημαίνει άνδρας, κατά τον άγιο.

Ένα άλλο μικρό παράδειγμα ανισότητας μεταξύ άνδρα και γυναίκας, είναι αυτό που αναφέρεται στη συζυγική απιστία. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Μ.Βασίλειο υπάρχει ένας κανόνας που γράφει :Αν μια παντρεμένη γυναίκα πλαγιάσει με έναν ξένο άνδρα, ο σύζυγος της έχει δικαίωμα να τη χωρίσει. Αν όμως ξενοκοιμηθεί ο άνδρας, ο Μ.Βασίλειος δεν αναφέρει ανάλογη ποινή γι' αυτόν.

Ο ιστορικός Πλίνιος, παρατηρεί στην « Φυσική Ιστορία » του, που έγραψε σε 37 τόμους: «Όταν η γυναίκα έχει τα έμμηνά της χαλάει το θερισμό. Καταστρέφει τους κήπους και τα Σκοτώνει. (Θεοδώρου 1989)

Συχνά οι Πατέρες της Εκκλησίας μας αναγκάζονται να υποστηρίξουν την ισοτιμία ανδρών και γυναικών, κάτι που δείχνει ότι ανισότητα των φύλων υπάρχει είτε το δέχονται είτε όχι και η οποία όμως καταδικάζεται από ορισμένους Αγίους, λ.χ στις αρχές του 19ου αιώνα λέγει ο άγιος Ιγνάτιος ο Θεοφόρος: «γυναίκας μὴ βδελύττου αὐται σε γὰρ γεγεννήκασι καὶ ἐξέθρεψαν». Ο Μ.Αθανάσιος επίσης διδάσκει, ότι στη βασιλεία των ουρανών δεν υπάρχει αρσενικό και θηλυκό, αλλά όλες οι γυναίκες που ευαρέστησαν τον Θεό, είναι σαν τους ευαρεστήσαντες τον Θεό άνδρες. Και ο Μ.Βασίλειος δέχεται, ότι στην αγιότητα μετέχει ισότιμα με τον άνδρα και η γυναίκα και γι' αυτό και η ανταμοιβή τους από τον Θεό είναι ίδια. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος στην ομιλία του στη Γέννηση του Χριστού λέει τούτα τα χαρακτηριστικά λόγια, για να τονίσει και αποδείξει την ισότητα των δύο φύλων: «Επειδή, λοιπόν, το γυναικείο γένος είχε υποχρέωση προς την ανθρωπότητα, μια και ο Αδάμ παρήγαγε τη γυναίκα χωρίς την συνδρομή γυναίκας, γι' αυτό ακριβώς σαν σήμερα γέννησε η παρθένος χωρίς την συνδρομή άνδρα, για να ξοφληθεί το χρέος της Εύας στους άνδρες. Προκειμένου δηλαδή να μην το πάρει πάνω του ο Αδάμ, πως παρήγαγε γυναίκα μοναχός του, γι' αυτό ακριβώς η Παρθένος γέννησε άνδρα ανύπαντρη, για να φανεί, με την αναλογία αυτή του θαύματος, η φυσική ισοτιμία των δύο φύλων». Η αντίληψη δε αυτή

της Εκκλησίας μας εκφράστηκε στην πράξη. Αρκεί να προσέξουμε το εορτολόγιο και την εικονογράφηση των ναών μας. Το συνεορτασμό, δηλαδή, άγιων ανδρών και γυναικών τις ίδιες ημέρες, όπως π.χ 4 Δεκεμβρίου: Η αγία Βαρβάρα προτάσσεται Ιωάννη του Δαμασκήνου και των άλλων ανδρών-αγίων. Οι δε ναοί μας είναι ιστορημένοι με τις άγιες μορφές όχι μόνο ανδρών, αλλά και γυναικών. (Θεοδώρου 1989, Μπούσαλη 1983)

Ανάλογη στάση τηρούν και οι Ευαγγελιστές. Ο Λουκάς, μάλιστα, χρησιμοποιεί πολύ θερμό τόνο στο λόγο του για τις γυναίκες. Στις διηγήσεις των Αποστόλων, ενώ αποκαλύπτεται η δειλία των μαθητών, οι γυναίκες επαινούνται για το θάρρος τους (μυροφόρες) και αξιώνονται να γίνουν πρώτες μάρτυρες της Αναστάσεως.

Ονόματα σπουδαίων γυναικών παρελαύνουν συχνά στις σελίδες της Κ. Διαθήκης, και μάλιστα καμιά φορά μπροστά από τους άνδρες τους, όπως και στην περίπτωση της Πρίσκιλλας, που προηγείται του συζύγου της Ακύλα. (Ρωμ. 16,3)

Θέλοντας να γίνει κατανοητό πως η ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων υφίσταται, παραθέτουμε ένα απόσπασμα από το Πηδάλιο, ένα απ' τα βιβλία του Χριστιανισμού το οποίο περιέχει τους κανόνες όλων των Ιερών Συνόδων (Τοπικών και Οικουμενικών) καθώς και τους κανόνες και τις επιστολές με οδηγίες των Πατέρων της Εκκλησίας. Μελετώντας το, λοιπόν, προσεκτικά προέκυψε πως για όλα τα αμαρτήματα και παραπτώματα υπάρχουν περί τους 450 κανόνες, οι 200 περίπου αναφέρονται σε ότι έχει σχέση με τη γυναίκα, το σεξ, το γάμο κ.λ.π. Οι υπόλοιποι 250 κανόνες αφορούν

όλα τα άλλα παραπτώματα μαζί (φόνος, κλοπή, συνωμοσία, συκοφαντία, τυμβωρυχία, δίψα για πλούτο, τοκογλυφία, ακράτεια στις υλικές απολαύσεις, σφετερισμό, αίρεση, επιορκία, ασυνέπεια, επίθεση, κατά αθώων, αισχρή διαγωγή, αλκοολισμό κ.λ.π.) Κατά τους Πατέρες, λοιπόν, τα αμαρτήματα περί τη γυναίκα και το σεξ αποτελούν τον κορμό των παραπτωμάτων, γι' αυτό και αφιερώνουν σχεδόν το 50 % της προσοχής τους σε αυτό το ζήτημα. Ακόμα, στον πίνακα περιεχομένων των κανόνων και ποινών του Πηδαλίου, για το λήμμα άνδρας έχουν αφιερωθεί μόνο 3 αράδες. Όμως για το λήμμα γυναίκα υπάρχουν γραμμένες 20 αράδες, που αναφέρονται στα « ελαπτώματά » της.

Επιπλέον, ο Χριστιανισμός, ως λατρεία- πίστη- θεωρία, εδράζεται στο πρόσωπο του Ιησού. Με το άνοιγμα δηλαδή της μεγάλης πόρτας του, υπάρχει ο Υιός του Θεού. Ο Υιός, όχι η Κόρη. Και βέβαια, μπορεί στα ευαγγέλια Ματθαίου, Μάρκου και Λουκά να επαναλαμβάνεται η ουδετερότητα των αγγέλων, τα αρσενικά όμως ονόματα τους παραμένουν για να μας θυμίζουν την κυριαρχία των ανδρών.

Τα ευαγγέλια (πλην του Λουκά, που αφήνει έναν υπαινιγμό για σοβαρή δουλειά εκ μέρους των γυναικών) αρκούντα στο να περιγράψουν δευτερεύουσες (κυρίως υπηρετικές) γυναικείες δραστηριότητες, όπως πλύσιμο ποδιών του Ιησού, παρασκευή μύρων κ.λ.π. Τέλος, εντύπωση προξενεί η εκ μέρους των ευαγγελίων παντελής αποσιώπηση της τύχης της μητέρας του Ιησού Μαρίας. Τα ευαγγέλια, ως κείμενα αφηγηματικά της ζωής του Ιησού αλλά, και των γεγονότων που σημάδεψαν την επί της γης παρουσία

του, αδιαφορούν για την τύχη της μητέρας του. Όλα τα ευαγγέλια τελειώνουν με την Ανάληψη του Ιησού. Μόνο το Πρωτευαγγέλιο του Ιακώβου ιστορεί τον θάνατο της, αλλά αυτό ανήκει στα προς μη ανάγνωση βιβλία, καθότι απόκρυφο (άρα απατηλό και νόθο, κατά τον Μ. Αθανάσιο). (Καλαϊτζίδης – Ντόντος 2004)

Αρκετές γυναίκες έμειναν και στην αρχαία πατερική γραμματεία γνωστές με τα ονόματά τους. Στον κύκλο των μαθητών του φιλοσόφου και μάρτυρα Ιουστίνου υπήρχε η Χάρις ή Χαριτώ. Ο Διονύσης Κορίνθου γράφει μια βαθυστόχαστη επιστολή στη Χρυσοφόρα, την «πιστοτάτην ἀδελφήν».

Στον κύκλο του Ωριγένους υπήρχαν μορφωμένες γυναίκες με φιλοσοφικά ενδιαφέροντα, όπως η Ηραΐς, η Μαρκέλλα κ.α. Στο σπουδαστήριο δε του Ωριγένους απαντούν γυναίκες ως αντιγραφείς και καλλιγράφοι. Στον αριθμό αυτό θα πρέπει να προσθέσουμε την Εμμέλεια και τη Μακρίνα (μητέρα και αδελφή του Μ.Βασιλείου), την Ανθούσα, μητέρα του Ι.Χρυσοστόμου, τη Νόννα, μητέρα του Γρηγορίου του Θεολόγου, τη Μόνικα, μητέρα του Ι.Αυγουστίνου. Πρότυπα γυναικών και μητέρων, αφού κι ο ίδιος ο ειδωλόλατρης φιλόσοφος Λιβάνιος θα πει: «Κοιτάξτε, ποιες γυναίκες έχουν οι Χριστιανοί». Σ' αυτές τις επώνυμες χριστιανές γυναίκες θα πρέπει να προσθέσουμε και το πλήθος των ανωνύμων, που διαδραμάτισαν όμως σημαντικότερο ρόλο στη ζωή της Εκκλησίας.

Η Ευωδία και η Συντύχη συνεργάζονται με τον Απ. Παύλο στην ίδρυση και οργάνωση της Εκκλησίας των Φιλίππων. Στη Λαοδίκεια διακρίνεται η Νύμφη. Η Ταβιθά είναι ευρύτατα γνωστή για το κοινωνικο-φιλανθρωπικό της έργο. Στην Αθήνα, ανάμεσα στους

άνδρες που δέχονται το κήρυγμα του Παύλου, δεσπόζει μια γυναίκα, η Δάμαρις. Ο λαμπρότερος εξ' άλλου ύμνος της γυναίκας συντίθεται στην Αποκάλυψη του Ιωάννου. Το πρόσωπο, που θριαμβεύει στο τέλος της ιστορίας, είναι μια γυναίκα, η προσωποποίηση της Εκκλησίας. Η Ιστορία αρχίζει, έτσι με τη δημιουργία του άνδρα, αλλά τελειώνει με το θρίαμβο της γυναίκας. Γενικά, μπορούμε να πούμε, ότι η εσχατολογική ατμόσφαιρα της πρώτης Εκκλησίας επιτρέπει αυτό το ευνοϊκό πνεύμα απέναντι στη γυναίκα. Ένα πνεύμα, που συνεχίζεται και μετά τον πρώτο αιώνα. (Μαντζαρίδης 1986)

4. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A. Η σχέση της γυναίκας με την Εκκλησία.

Στην ενότητα αυτή, θα ασχοληθούμε με θέματα πιο καθημερινά, θέματα που θέτουν οι γυναίκες και τα οποία αφορούν στη σχέση τους με την Εκκλησία και έχουν επίκεντρο το φύλο τους .

Ένα από τα πολλά ερωτήματα που θέτουν οι γυναίκες είναι γιατί εμποδίζονται να εισέλθουν στο Ιερό βήμα σε αντίθεση με τους άντρες. Ο 69ος κανόνας της ΈΣΤ Οικουμενικής Συνόδου μπορεί να μας διαφωτίσει: «Μὴ ἔξεστε τινὶ τῶν ἀπάντων ἐν λαϊκοῖς τελοῦντι, ἔνδον ἱεροῦ εἰσιέναι θυσιαστηρίου, **μηδαμῶς**, ἐπὶ τοῦτο τῆς Βασιλικῆς εἰργομένης ἐξουσίας καὶ ἀύθεντίας, ἥνικα ἂν βουληθεῖη προσάξαι δῶρα τῷ πλάσαντι, κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν»(ΠΗΔΑΛΙΟΝ). Σύμφωνα με αυτό κανείς δεν μπορεί να εισέλθει στο Ιερό Βήμα, παρά μόνο ο ιερέας. Ο χώρος του Ιερού Βήματος κατά την ΈΣΤ Οικουμενική Σύνοδο είναι τόπος των ιερών και η είσοδος σε αυτό δεν ανήκει στα δικαιώματα των ανδρών και επομένως ούτε στα δικαιώματα των γυναικών.

Στο θέμα αυτό αναφέρονται ο 44ος κανόνας της Συνόδου της Λαοδικείας ο οποίος απαγορεύει την είσοδο των γυναικών στο Ι. Βήμα, ο 15ος του Αγίου Νικηφόρου (ΠΗΔΑΛΙΟ) ο οποίος αναφέρει ότι μπορούν να εισέρχονται στο Ι.Βήμα οι μοναχές προκειμένου να το ευπρεπίζουν. Επομένως το πρόβλημα μας εδώ δεν είναι στο εάν μπορούν να εισέρχονται γυναίκες στο Ι.Βήμα αλλά στο να επανέλθει η αρχική τάξη, δηλαδή να μην εισέρχονται ούτε οι άνδρες όταν δεν έχουν λόγο διακονίας σε αυτό.

Μεγάλο κύκλο ερωτημάτων δημιουργούν και οι αντιλήψεις περί των προβαπτισματικών ευχών. Ιδιαίτερα της πρώτης και της τεσσαρακοστής ημέρας, επειδή θεωρεί τη γυναίκα ηθικά και θρησκευτικά ακάθαρτη. Στο παρελθόν πολλοί υποστήριξαν αυτή την άποψη. Δεν είναι όμως λίγοι και εκείνοι οι οποίοι με επιχειρήματα απέρριψαν την άποψη αυτή υποστηρίζοντας:

1. Συνδέεται με ιουδαϊκές θέσεις οι οποίες συνδέονται με διδασκαλίες και κατά καιρούς προσπάθησαν να εισέλθουν στην Εκκλησία, χωρίς όμως να γίνουν δεκτές με αποφάσεις Συνόδων.
2. Οι ευχές αυτές είναι αποτέλεσμα της ανάμειξης λαϊκών δοξασιών «άπο φθόνο ζήλου και οφθαλμόν βασκανίας» και του φρονήματος που θεωρεί τη γυναίκα ηθικά ακάθαρτη.
3. Οι ευχές οι οποίες αναφέρονται στην ακαθαρσία της γυναίκας είναι νεότερες.
4. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η μητέρα εκκλησιάζει το παιδί, δεν εκκλησιάζεται η ίδια. Επομένως, δεν υπάρχει λόγος εδώ να τίθεται στην ίδια διαδικασία και η μητέρα η οποία είναι βαπτισμένη.
5. Η προαναφερόμενη ευχολογία δεν απηχεί τη Θεολογία της Εκκλησίας μας, επειδή οι ευχές ζητούν τη συγχώρεση της νέας μητέρας σαν να διέπραξε κάποιο αμάρτημα, ενώ δεν υπάρχει μια λέξη ευχαριστίας.
6. Με τις αντιλήψεις που εκφράζονται από τις ευχές που μας απασχολούν, απομακρυνόμαστε από το «εκτήσαμεν άνθρωπον δια του Θεού». Αν αποκτάμε άνθρωπο δια του Θεού, πως δικαιολογείται η ακαθαρσία. Έχουμε την άποψη ότι το διάστημα της

κυοφορίας και οι ωδίνες του τοκετού είναι αρκετοί για να θυμίζουν, στη γυναίκα αλλά και στον άνδρα, ότι ο άνθρωπος υπόκειται στο γεγονός της πτώσης, αποτέλεσμα του οποίου είναι η επώδυνη γέννηση. Επομένως δεν τίθεται ζήτημα σωματικής ή ηθικής ακαθαρσίας. (Τσάμη 1998)

Υπάρχει ένα ερώτημα που αφορά στο σαραντισμό ή εκκλησιασμό. Γιατί δεν μπαίνει το κορίτσι στο Ι. Βήμα; Σύμφωνα με τη σημερινή πρακτική εισάγονται στο Ι. Βήμα μόνο τα αγόρια. Η παράδοση λέει ακριβώς το αντίθετο. Ο Αγ. Συμεών Θεσσαλονίκης αναφέρει ότι όπως το αγόρι έτσι και το κορίτσι μπαίνει από την νότια πύλη και εξέρχεται από τη βόρεια με την διαφορά ότι το κορίτσι προσκύνα τις τρεις μεριές της Αγίας Τραπέζης ενώ το αγόρι έρχεται και μπροστά. Ο Άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης δεν κάνει διάκριση αγοριών και κοριτσιών για την είσοδο τους στο Ι. Βήμα, αλλά μόνο βαπτισμένων βρεφών ή μη. Δηλαδή θεωρεί ότι μόνο τα βαπτισμένα έπρεπε να μπαίνουν στο Ι. Βήμα και όχι τα αβάπτιστα. Και εφ' όσον είναι αβάπτιστα και τα αγόρια και τα κορίτσια θα έπρεπε να είναι ενώπιον του Ι. Βήματος και όχι μέσα σ' αυτό. Από τη στιγμή λοιπόν που εμείς ακολουθούμε διαφορετική παράδοση από αυτή που μας αναφέρει ο Άγιος Συμεών και εισερχόμαστε στο Ι. Βήμα, τότε δεν πρέπει να υπάρχει διάκριση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.

Ένα πολύ ευαίσθητο πρόβλημα δημιουργείται με την ευχή που διαβάζεται στην γυναίκα που έχει αποβάλει. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο η ευχή αλλά και οι τιμωρίες που επιβάλλονται. Αναφορικά με την ευχή δεν χρειάζεται να επισημάνουμε ότι είναι σκληρή και ότι δεν είναι δυνατόν να υπονοούμε ότι η γυναίκα που έχει χάσει το παιδί

της μπορεί να είναι εκούσια ή ακούσια φόνισσα. Είναι σαφές ότι δεν μπορούμε να αντιμετωπίζουμε βιολογικές ή ιατρικές παρενέργειες με έναν τέτοιο τρόπο. Επομένως, πρέπει να ξαναδούμε το θέμα της ευχής επειδή είναι εξαιρετικά σκληρή αλλά και επειδή θεωρούμε ότι δεν έχει και καμία θεολογική βάση. Επίσης, οι τιμωρίες που επιβάλλονται στις γυναίκες που αποβάλλουν, είναι σκληρές. Καθημερινές περιπτώσεις προβλημάτων κύησης ιδιαίτερος σοβαρών, όπως αυτό της παλινδρόμησης του εμβρύου, που καταλήγουν στην αποβολή, συνήθως αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη σκληρότητα από τους πνευματικούς. Συνήθως, οι ταλαιπωρημένες από κάθε άποψη- σωματική, δηλαδή, και ψυχική- γυναίκες δέχονται και τη τιμωρία της ετήσιας ακοινωνησίας, σύμφωνα με τον 22ο κανόνα του Αγ. Ιωάννου του Νηστευτού, ο οποίος αναφέρει ότι η γυναίκα που έχει αποβάλει δεν πρέπει να κοινωνήσει για έναν χρόνο. Τίθεται το μεγάλο θέμα της ερμηνείας του κανόνα. Μόνο η γυναίκα είναι υπεύθυνη για το παιδί που κυοφορεί; (Καλαϊτζίδης – Ντόντος 2004)

Τέλος, ένα θέμα που απασχολεί ιδιαίτερα τις γυναίκες αφορά τη δυνατότητα της γυναίκας όταν βρίσκεται στην περίοδο της εμμήνου ρύσης να κοινωνεί και να λατρεύει το Θεό γενικότερα.

B. Το Άβατο του Αγίου Όρους και η θέση της γυναίκας.

Σύμφωνα με την παράδοση, απαγορεύουν ακόμα και σήμερα την είσοδο των γυναικών στο Άγιο Όρος, για να μην μολυνθεί τάχα ο ιερός χώρος, το περίφημο άβατο». Η παράβασή του, μάλιστα, επισύρει την ποινή φυλακίσεως το Άρθρο 186 Καταστατικού Χάρτη

Αγίου Όρους. (10-5-1924).(<http://www.Apologitis.com/gr/ancient/a-ginaika.htm>
29 / 6 / 2005)

Σύμφωνα, με τα λεγόμενα ενός αγιορείτη μοναχού για το «άβατο» στο Άγιο Όρος, στο «Περιβόλι της Παναγίας» όπως είναι γνωστό, γίνεται αντιληπτό πως οι εκεί μοναχοί ισχυρίζονται πως δεν υπάρχει θέμα μισογυνισμού, φανατισμού ή υποτίμηση των γυναικών αλλά η φυσική αγάπη προς το έτερο φύλο. Οι λόγοι απαγόρευσης αφορούν, αρχικά, στην αφιέρωση του στην Παναγία, της οποίας και

Εικ. 7: Ιερά Μονή Αγίου Όρους.

θεωρείται κήπος και περιβόλι και τιμάται ως η έφορος και ηγουμένη του, άρα άλλη γυναίκα δεν χωρεί. Υπάρχουν αγιορείτικες παραδόσεις, σύμφωνα με τις οποίες η Παναγία επεμβαίνει για να απομακρύνει γυναίκες που παραβιάζουν το άβατο. Επιπλέον, στο μη σκανδαλισμό των μοναχών, γιατί μοναχισμός είναι μια αναχώρηση από τον κόσμο, απόρριψη και απάρνηση όλων των κοινωνικών θεσμών, οικογένειας και συγγενών, πατρίδας και πολιτικών και άλλων ανθρώπινων σχέσεων. Και τέλος, στις μέρες της ακαθαρσίας της γυναίκας, που ασφαλώς ο έμμηνος κύκλος της γυναίκας δεν είναι καθόλου αμαρτωλό πράγμα, ούτε η τιμωρία για τη γυναικεία φύση, αλλά μια φυσική, θεόδοτη διαδικασία. Η απαγόρευση ισχύει για λόγους στοιχειώδους ευπρέπειας. Όπως, λοιπόν, λέει δεν είναι σωστό να μπαίνει κάποιος στον ναό με άλλες βρωμιές από σεβασμό προς τον Θεό, έτσι και οι γυναίκες τις ημέρες αυτές πρέπει από μόνες τους να καταλαβαίνουν ότι δεν είναι αξιοπρεπές να παρουσιάζονται έτσι βρώμικες ενώπιον του Θεού. (Μπαλάνου 1910)

Ο αποκλεισμός, λοιπόν, της γυναίκας μόνο με αυτές τις θέσεις, χωρίς άλλο επιχείρημα, δεν δικαιολογείται. Θεωρούμε όμως ότι είναι ανοικτό ζήτημα διότι πιθανόν να υπάρχουν και άλλα επιχειρήματα που να είναι βεβαίως συζητήσιμα και να μην τα γνωρίζουμε.

Γ. Γάμος Και Γυναίκα.

Ορισμός γάμου: Ορθόδοξος γάμος είναι ένα από τα μυστήρια της Ορθόδοξης Εκκλησίας, το οποίο τελείται με ιερολογία

επισκόπου ή πρεσβυτέρου και με το οποίο η Εκκλησία ευλογεί και εξυψώνει την εκούσια συζυγική ένωση δύο ετερόφυλων προσώπων, ενός άνδρα και μιας γυναίκας, στους οποίους κατέρχεται η αόρατη Θεία Χάρη και εξαγιάζει τόσο τη σύναψη του γάμου όσο και τον από αυτό απορρέοντα έγγαμο βίο των συζύγων, τους οποίους ενισχύει προς συγκλήρωση ολόκληρης της ζωής τους και εκπλήρωση τόσο των κατά Θεό επί μέρους σκοπών του γάμου όσο και του τελικού σκοπού που είναι η ψυχική σωτηρία τους.

Το μυστήριο του γάμου είναι θεόστατο, αφού τον γάμο συνέστησε ο ίδιος ο Θεός κατά την Δημιουργία των Πρωτοπλάστων. Περί αυτού, χαρακτηριστικότερα είναι τα γνωστά κλασικά χωρία περί Αδάμ και Εύας: «Ἄρσεν και θήλυ εποίησεν αυτούς και ευλόγησεν αυτούς ο Θεός λέγων. Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε και πληρώσατε την γην και κατακυριεύσατε αυτής». (Γεν. 1, 26-27) και «ένεκεν τούτου καταλείψει άνθρωπος τόν πατέρα αυτού και την μητέρα και προσκολληθήσεται προς τήν γυναίκα αυτού, και έσονται οι δύο εις σάρκα **μίαν**» (Γεν. 2, 22-24) σε συνδυασμό και προς την περικοπή της ευλογίας του γάμου από τον Ιησού Χριστό στην Κανά της Γαλιλαίας (Ιω. 2,1-11) και της περικοπής της προς Εφεσίους Επιστολής 5,22-32, όπου η στον ορθόδοξο γάμο ένωση ανδρός και γυναικός παρομοιάζεται προς τη μυστηριώδη ένωση μεταξύ του νυμφίου Ι. Χριστού και της νύμφης Αυτού Εκκλησίας και χαρακτηρίζεται ρητώς ως «μυστήριο» και μάλιστα «μέγα». (Χριστινάκη, 2004- Χριστινάκης, 2003)

Στην Καινή Διαθήκη, λοιπόν, φαίνεται πως δεν υπάρχει κανένα κώλυμα και καμιά διάκριση μεταξύ των φύλων, μεταξύ άντρα και γυναίκας και οι δύο είναι ίσοι μπροστά στο Θεό. Ακόμα και στο θέμα της παρθενιάς επιθυμεί και από τους δύο την απουσία προγαμιαίων σχέσεων. Στις μέρες μας, η γυναίκα είναι σε θέση να αποφασίζει από μόνη της για το σύζυγο που θα εμπιστευτεί και να επιλέγει τον άντρα που θέλει. Ξεφεύγει πια από τους κηδεμόνες της και αποκτά ανεξαρτησία και δικαιώματα επιλογής. Έπαψε να είναι αντικείμενο πώλησης. Το μόνο πρόβλημα είναι η απαγόρευση της σύναψης γάμου μεταξύ ορθόδοξου χριστιανού και απίστου, δηλαδή προσώπου που δεν πιστεύει στον Ι. Χριστό, αλλά σε άλλο Θεό ή σε κανέναν. Η διαφωνία, λοιπόν έγκειται στη διαφορά της θρησκείας και όχι του φύλου.

Ακόμα και στον πολιτικό γάμο, όπου πολλοί ιερείς πιστεύουν πως οι τελούντες τέτοιου είδους γάμο πρέπει να υποστούν ως τιμωρία τη στέρηση της εκκλησιαστικής τους κηδεία και σ' αυτό, το επιτίμιο είναι κοινό και για τους δύο. Δεν υπάρχει άλλη τιμωρία για τους άντρες και άλλη για τις γυναίκες.

Ολοκληρώνοντας το θέμα γάμος οφείλουμε να αναφέρουμε πως, εκτός από ορισμένους εκπροσώπους του Χριστιανισμού όπως ο Απ. Παύλος(ο ίδιος λέει: αυτός που παντρεύεται καλά κάνει, αλλά αυτός που δεν παντρεύεται κάνει πιο καλά) ή ο Μ. Αθανάσιος(για να διατηρήσουν το γάμο τους χρήσιμο, άνδρας και γυναίκα πρέπει απλώς να αρκασθούν να κοιτάζονται για όλη τη ζωή τους) που διαστρεβλώνουν λίγο τις αρχές του, ο Χριστιανισμός ως θρησκεία

πρεσβεύει πως και τα δύο φύλα είναι ισότιμα μπροστά στο Θεό, στο γάμο όπως και σ' όλες τις άλλες καταστάσεις.

Δ. Διαζύγιο Και Γυναίκα.

Ο Χριστιανισμός θέσπισε μια αλλού είδους ισότητα μεταξύ των δύο φύλων, ως προς το διαζύγιο, η οποία βασιζόταν όχι στην ισότητα του δικαιώματος αίτησης διαζυγίου, αλλά στην ισότητα ως προς την απαγόρευση αυτού. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Ι. Χριστός δίδαξε μέσα στο περιβάλλον της ιουδαϊκής κοινωνίας, όπου η θέση της γυναίκας ήταν υποδεέστερη του άνδρα σε πολλά ζητήματα και στο θέμα του διαζυγίου, αφού ο τελευταίος μπορούσε να την αποπέμψει μονομερώς, ενώ αυτή δεν είχε τέτοιο δικαίωμα. Ο Ι. Χριστός απαγόρευε τη λύση του γάμου και στους δύο συζύγους, χωρίς διάκριση, εκτός από την περίπτωση της μοιχείας και πορνείας που και πάλι ισχύει και για τους δύο συζύγους.

Μ' αυτό και ο ίδιος έδειξε τη δυνατότητα εξαιρέσεως από την αρχή του αδιάλυτου του γάμου. Από όσα αναφέρθηκαν, γίνεται αντιληπτό πως κατά την διαδικασία διαζυγίου και οι δύο σύζυγοι έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις. (Χριστινάκης, 2003)

Ε. Το Ζήτημα Της Χειροτονίας Των Γυναικών Και ο Θεσμός Των Διακονισσών.

Είναι γεγονός ότι το πρόβλημα της χειροτονίας των γυναικών στην ιεροσύνη δεν προέρχεται από την εμπειρία και ζωή των κατά

τόπους ορθόδοξων Εκκλησιών. Επειδή, όμως, η Ορθοδοξία διεξάγει διάλογο με δυτικές χριστιανικές κοινότητες, που καθώς είναι γνωστό προχώρησαν ήδη σε παρόμοιες χειροτονίες, το Πατριαρχείο συνεκάλεσε για το θέμα αυτό θεολογικό συνέδριο στη Ρόδο το φθινόπωρο του 1988, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η απάντηση της ορθόδοξης Εκκλησίας στην πρόκληση της χειροτονίας των γυναικών.

Σύμφωνα με τα τελικά συμπεράσματα του Συνεδρίου, το αδύνατο της χειροτονίας των γυναικών θεμελιώνεται σε πέντε στοιχεία:

1. Ο Ιησούς δεν επέλεξε καμία γυναίκα ως Απόστολο.
2. Η Θεοτόκος δεν άσκησε ιερατικό λειτουργήμα στην Εκκλησία, αν και αξιώθηκε να γίνει μητέρα του Χριστού.
3. Οι Απόστολοι ακολουθώντας το παράδειγμα του Κυρίου δεν χειροτόνησαν ποτέ γυναίκες στην Εκκλησία.
4. Απόψεις του Απ. Παύλου για τη θέση της γυναίκας στην Εκκλησία.
5. Το κριτήριο της αναλογίας, αν δηλαδή επιτρεπόταν η άσκηση ιερατικού λειτουργήματος στις γυναίκες, τότε πρώτη θα έπρεπε να το είχε ασκήσει η Θεοτόκος. (Καλαϊτζίδης – Ντόντος 2004)

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, ότι ο αποκλεισμός της γυναίκας από την ιεροσύνη στερείται οποιασδήποτε σαφούς αιτιολογίας.

Για όλα τα παραπάνω, ο ειδικός δογματολόγος καθηγητής Ι. Καρμίρης (1992) υποστηρίζει πως η Ορθόδοξη Εκκλησία ήδη έχει αντιμετωπίσει το θέμα της εισόδου της γυναίκας στις τάξεις του

κλήρου και απόδειξη αυτού είναι ο θεσμός των διακονισσών. Μ' αυτή την άποψη το πρόβλημα δεν είναι, αν η γυναίκα μπορεί να ενταχθεί στον κλήρο, αλλά μετατοπίζεται στο εάν μπορεί ανέλθει στο βαθμό του πρεσβύτερου και του επισκόπου.

Η τάξη των διακονισσών υπήρχε, από τους προχριστιανικούς χρόνους, μέχρι των τελευταίων αιώνων του βυζαντινού κράτους, όποτε αποκόπηκε από την ενοριακή ζωή και περιορίστηκε στα γυναικεία μοναστήρια. Για την προέλευση, την ηλικία και το έργο τους έχουμε σαφείς και αρκετές μαρτυρίες, γεγονός που δείχνει τη θέση αλλά και το ρόλο που διαδραματίζουν οι γυναίκες ως διακόνισσες. Η τάξη των διακονισσών συγκροτούνται με γυναίκες οι οποίες προέρχονται είτε από τις τάξεις των παρθένων, είτε από τις τάξεις των χηρών, είτε ακόμα από εξέχουσες έγγαμες γυναίκες. Βασική προϋπόθεση των προσερχόμενων στην τάξη αυτή, ήταν η πίστη, η εγκράτεια, με δύο λόγια η αγιότητα βίου.

Η ηλικία των διακονισσών σύμφωνα με το 'ΙΕ κανόνα της 'Δ οικουμενικής Συνόδου, τον 'ΙΔ της 'ΣΤ, την 123η νεαρά του Ιουστινιανού ορίζεται το τεσσαρακοστό, ενώ με κάποιο διάστημα του βασιλέως Θεοδοσίου και τον νομοκανόνα του Φωτίου προτείνεται το εξηκοστό έτος, χωρίς όμως αυτό να είναι απόλυτο, γιατί σε άλλο σημείο ο Φώτιος δέχεται την ηλικία των σαράντα ετών, εφόσον υπάρχει ανάγκη.

Η χειροτονία των διακονισσών και η εγκατάστασή τους στο αξίωμα, γινόταν φυσικά από τον Επίσκοπο. Στην επιτομή του ογδόου βιβλίου των Αποστόλων διαταγών σώζεται η ευχή χειροτονίας διακόνισσας καθώς επίσης και σε άλλους βυζαντινούς

κώδικες. Η χειροτονία αυτή μοιάζει με τη χειροτονία των κληρικών στα εξής σημεία:

- ü Γίνεται μέσα στο ιερό μπροστά στην Αγία Τράπεζα και κατά τη διάρκεια της θείας λειτουργίας, αμέσως μετά την Αγία αναφορά.
- ü Ο Επίσκοπος διαβάζει δύο ευχές, όχι μία όπως στις κατώτερες χειροτονίες.
- ü Η εκφώνηση «η Θεία Χάρις.....» αποτελεί γνώρισμα μόνο της χειροτονίας ανώτερων κληρικών.
- ü Η διακόνισσα κατά την χειροτονία περιβαλλόταν με το διακονικό οράριο φέροντας τις δύο άκρες μπροστά.
- ü Την ώρα της θείας κοινωνίας κοινωνούσε όπως ο διάκονος λαμβάνοντας το Άγιο Ποτήριο από τα χέρια του χειροτονούντος Αρχιερέως, αλλά δεν μετέδιδε Θεία Κοινωνία.
- ü Οι χειροτονημένες διακόνισσες κατατάσσονται στις τάξεις του ανώτερου κλήρου σύμφωνα με το βυζαντινό Εκκλησιαστικό Δίκαιο.

Το έργο των διακονισσών ήταν πολύπλευρο και ο σεβασμός προς το πρόσωπο τους καθολικός. Συνοπτικά το έργο τους αφορούσε :

- ü Στην άλειψη με λάδι των βαπτιζομένων γυναικών.
- ü Στην εποπτεία των γυναικών κατά την είσοδο τους στο ναό επιτελώντας χρέη θυρωρών.
- ü Στην ευπρέπεια του ναού, στην τήρηση της ευταξίας κατά την ώρα της λατρείας, στο συγχρονισμό των γυναικών στο «υποψάλλειν» και στη μετάδοση του ασπασμού της αγάπης με τον ανάλογο σεβασμό στις γυναίκες.
- ü Στην προπαρασκευή των συναντήσεων μεταξύ των γυναικών και Επισκόπων ή στη μεταφορά υποδείξεων επισκόπου, δεδομένου

ότι την εποχή εκείνη απαγορευόταν η είσοδος Ιερωμένων ανδρών στα δωμάτια των γυναικών εξαιτίας του σκανδαλισμού των εθνικών.

ü Στη φιλοξενία φτωχών ή πλουσίων ή ξένων γυναικών.

ü Στην επίσκεψη ασθενών, θλιβομένων γυναικών και όσων είχαν ανάγκη από παρηγοριά.

ü Στην κατήχηση ιδιαίτερα των θηλειών κατηχουμένων αλλά και γενικότερα των αρένων.

ü Στη μεταφορά και μετάδοση της θείας Κοινωνίας σε ασθενείς - γυναίκες οι οποίες δεν μπορούσαν να μεταβούν στο ναό.

ü Στην ανάληψη διαφόρων έργων για την άσκηση της χριστιανικής αγάπης.

Ολοκληρώνοντας, το λόγο του θα προβεί ακόμα σε μια παρατήρηση, η οποία μπορεί να αποτελέσει και απάντηση στις προκλήσεις περί χειροτονίας των γυναικών. Ο θεσμός των διακονισσών γυναικών είναι η πιο τρανή απόδειξη ότι η ορθόδοξη Εκκλησία από τα πρώτα της βήματα αντιμετώπισε την είσοδο της γυναίκας, στις τάξεις του κλήρου, διαφεύγοντας ταυτόχρονα πιθανές εκτροπές από την παράδοση.

Ο ίδιος, λοιπόν, υποστηρίζει πως όπως ο άνδρας είναι ιερέυς στην Εκκλησία έτσι και η γυναίκα είναι ιέρεια στην οικογένεια .Και όπως στην οικογένεια ο άνδρας γονιμοποιεί το σώμα της γυναίκας για να παραχθεί η βιολογική ζωή, το παιδί, έτσι και στην Εκκλησία, η γυναίκα, φτιάχνοντας το πρόσφορο και προετοιμάζοντας ότι είναι απαραίτητο για την Θεία Ευχαριστία ξαναδίνει το σώμα, που θα γονιμοποιηθεί με τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος και τις ενέργειες του ιερέα για να γίνει σώμα και ζωή Χριστού. Και συνεχίζει, εδώ νομίζω δεν υπάρχουν περιθώρια, για να αξιολογήσουμε περισσότερο ή

λιγότερο το ρόλο του άνδρα και της γυναίκας, έτσι όπως όλες αυτές οι πράξεις συντονίζονται μέσα στην αγάπη και αυτοπροσφορά, με τις οποίες ιερουργείται η Θεία Ευχαριστία, η σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου ολόκληρου. Οι κληρικοί δεν είναι οι άρχοντες για να παραπονιούνται οι γυναίκες, αλλά διάκονοι του εκκλησιαστικού σώματος δηλ. υπηρέτες. Όπως, λοιπόν, μια νεωκόρος γυναίκα κάνει εκκλησιαστικό έργο το ίδιο και οι κληρικοί κάνουν εκκλησιαστική διακονία. Αυτά όμως δεν μπορούν να τα κατανοήσουν δυστυχώς, όσοι σκέπτονται με κοσμικά κριτήρια. Ουσιαστικά, ούτε οι κληρικοί βλέπουν τις γυναίκες σαν υπηρέτριες, ούτε οι γυναίκες βλέπουν τους κληρικούς σαν άρχοντες και αξιωματούχους. Αλλά υπάρχει ο αλληλοσεβασμός, η αλληλοβοήθεια και η αλληλοεκτίμηση, δημιουργώντας ενότητα και συνεργασία στη μεγάλη οικογένεια της Εκκλησίας .

Συνοψίζοντας, λοιπόν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η ισχύουσα άποψη των ανώτερων κληρικών υποστηρίζει πως οι ίδιοι δεν είναι κατά των γυναικών, προβάλλοντας ως απόδειξη των θεσμών των διακονισσών, αλλά σύμφωνα με την Ιερά Παράδοση, οι γυναίκες δεν γίνονται πρεσβύτεροι και επίσκοποι. Κι αυτό γιατί ο Χριστός, ήρθε στη γη με Θεανδρική φύση. Έτσι, επειδή ο ιερέας είναι στη Θεία Λειτουργία εικόνα Χριστού, πρέπει να είναι άνδρας. Αν ερχόταν ως γυναίκα ο Χριστός, ιερείς θα ήσαν μόνο οι γυναίκες. Στην πραγματικότητα όμως, οι γυναίκες μπορούν να ανέβουν το πρώτο «σκαλί» της ιεροσύνης, δηλαδή μπορούν να γίνουν διάκονοι, άσχετα αν αυτή η πρακτική έχει δυστυχώς λησμονηθεί στις μέρες μας.

5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A. Η θέση της γυναίκας στην Χριστιανική κοινωνία.

Όταν εμφανίστηκε ο Χριστιανισμός βρέθηκε μπροστά σε τεράστια προβλήματα. Κυρίως όμως τα κοινωνικά προβλήματα ήταν πολλά και πολύπλοκα. Η δουλεία π.χ η θέση της γυναίκας και πολλά άλλα διατηρούνται επί αιώνες ως αυτονόητες και φυσικές καταστάσεις. Στόχος του Χριστιανισμού δεν ήταν η επίλυση αυτών των κοινωνικών προβλημάτων. Δεν απέβλεπε στο να δημιουργήσει ένα κοινωνικό σύστημα. Στόχος ήταν η βασιλεία του Θεού. Η σωτηρία των ψυχών. Όμως δεν αδιαφόρησε. Βοήθησε πολλές φορές άμεσα, αλλά και έμμεσα βοήθησε στη συνειδητοποίηση και επίλυσή τους.

Στο Ισραηλιτικό έθνος, κάτω από το φως της θείας αποκαλύψεως της Π. Διαθήκης, η γυναίκα είχε θέση που διακρινόταν αρκετά σε σχέση με τη θέση των ομοφύλων της στους άλλους λαούς. Ενώ η γυναίκα θεωρείτο και από τους Ισραηλίτες κτήμα του άνδρα, θεωρείτο παράλληλα και σεβαστός σύντροφός του. Η θεώρηση αυτή περί σεβασμού στηριζόταν πάνω σε πολλά χωρία των βιβλίων της Π. Διαθήκης. Γυναίκες όπως η Σάρα, η Ρεβέκκα, η Ραχήλ αποτελούσαν παραδείγματα. Έπειτα η Δεββώρα και μερικές άλλες στην εποχή των Κριτών, έπαιξαν ηγετικό ρόλο.

Σπουδαιότατο επίσης γεγονός για την γυναίκα ήταν το ιδεώδες της μονογαμίας. Η πολυγαμία δεν θεωρείτο παράνομη αλλά επαινείτο η μονογαμία, και αυτή ουσιαστικά επικρατούσε. Γι' αυτό και την υπόληψη της γυναίκας την ενίσχυε η αποστολή της ως

μητέρας. Πολλά βιβλία της Π. Διαθήκης παροτρύνουν τους νέους να ακούνε τις συμβουλές της μητέρας και να πιστεύουν πως η ευχή της όπως και του πατέρα στηρίζει «θεμέλια οίκων». Ο ίδιος ο Θεός, από την εποχή ακόμα του Μωϋσή παραγγέλλει με την 5η εντολή του δεκάλογου την τιμή προς τη μητέρα. «Τίμα τον πατέρα σου και την μητέρα σου». Στο ίδιο έθνος επίσης, η γυναίκα είχε συμμετοχή στη λατρεία, αφού μπορούσε να προσφέρει δώρα στη λατρεία, και μάλιστα με τρόπο σεμνό και κόσμιο, κι όχι όπως σ' άλλες θρησκείες όπου ως λατρεία στους ψευτοθεούς προσφερόταν η ατίμωση γυναικών. Οπωσδήποτε όμως και αυτά τα δικαιώματα λατρείας ήταν πολύ περιορισμένα. Ως προς τη σωτηρία τώρα, άνδρας και γυναίκα είχαν τις ίδιες υποχρεώσεις. Οι εντολές του Θεού απευθύνονταν και στα δύο φύλα. Οι δε συγγραφείς των ιερών βιβλίων της Π. Διαθήκης αν και ήταν άνδρες είχαν ασχοληθεί αρκετά και με τη γυναικεία ηθική. Δεν επαινούσαν μόνο την αγνότητα, τον πατριωτισμό, τη φιλοπονία, τη στοργή, τη διακριτικότητα, την οικονομία, τη νοικοκυροσύνη και άλλα τέτοια, αλλά καυτηρίαζαν και την απιστία η οποία μάλιστα είχε και συνέπειες, την πορνεία, το φθόνο, τη σπατάλη, την πολυτέλεια, την πονηρία, την αμαρτωλή ζωή, την ολέθρια επίδραση πάνω στον άνδρα.

Γενικά θα μπορούσαμε να πούμε, ότι οι γυναίκες του Ισραήλ δεν είχαν αστικά δικαιώματα. Ήταν υποδεέστερες των ανδρών, αλλά απολάμβαναν ανθρώπινα δικαιώματα και αναγνωρίζονταν ως προσωπικότητες. Αιτία της θέσεως των αυτής ήταν η πιστή και κατά το δυνατόν υπακοή στο νόμο του αληθινού Θεού. (Κιάντου – Παμπουκίδη 1989)

Η τύχη όμως της γυναίκας έμελλε να αλλάξει από τη στιγμή που ο αρχάγγελος Γαβριήλ έφερνε το χαρούμενο μήνυμα της σωτηρίας της ανθρωπότητας σε γυναίκα. Συγκεκριμένη γυναίκα την Παρθένο Μαρία, την Κεχαριτωμένη και «ευλογημένην εν γυναιξί» όπως την αποκάλεσε ο Ιερός απεσταλμένος. Ο αρχάγγελος, που εκτελεί εντολή του Θεού, συζητά με την Παρθένο. Κάνει διάλογο, απαντά σε ερωτήσεις και περιμένει να ακούσει την αποδοχή. Δεν την αντιμετωπίζει απλώς σαν ένα άβουλο όργανο που θέλει δε θέλει θα υπηρετήσει το μυστήριο της θείας ενανθρωπήσεως, αλλά σαν μια ελεύθερη προσωπικότητα και ενώ ξέρει ότι από την απάντηση της εξαρτάται η σωτηρία των ανθρώπων.

Με την ενανθρώπιση λοιπόν του Σωτήρος Χριστού γίνεται το πρώτο και μεγάλο βήμα για την εξύψωση της γυναίκας. Γυναίκα γίνεται, η μητέρα του Θεού, και στο πρόσωπό της η Εκκλησία εκφράζει την απέραντη αγάπη, ευγνωμοσύνη και σεβασμό. Στο πρόσωπό της μπορούσε στο εξής να καυχιέται κάθε γυναίκα. Και η τιμή που ο χριστιανικός κόσμος θα απέδιδε για πάντα στο πρόσωπό της θα ήταν ένα συνεχές κήρυγμα και μαρτυρία της αξίας της γυναίκας, που έγινε συνεργός του Θεού και γέφυρα της επανασύνδεσης Του με τον άνθρωπο. Ο Χριστός είχε στο στενό του περιβάλλον γυναίκες που τον διακονούσαν. Γυναίκες παρουσιάζονται την ώρα του πάθους, ενώ οι μαθητές φοβισμένοι κρύβονται και ο Πέτρος τον αρνείται. Την Ανάσταση, πρώτες οι γυναίκες τη μαθαίνουν. Στη Μαγδαληνή έκανε την τιμή να αναγγείλει πρώτη το γεγονός στους μαθητές.

Αλλά ο Χριστός εξυψώνει τη γυναίκα ακόμα περισσότερο προστατεύοντας την ηθικά. Γνώριζε τι γινόταν στα έθνη. Και οι μαθητές έπρεπε να ξέρουν τι θα κηρύξουν. Ζητά απόλυτο σεβασμό από τους άνδρες, δημιουργώντας σχέσεις τίμιες και καθαρές. Σχέσεις αξιοπρέπειας. Σχέσεις που θα αναθεωρούσαν τις άδικες αντιλήψεις.

Η ανύψωση της γυναίκας φαίνεται και στη δραστηριότητα της Εκκλησίας. Αμέσως από την αποστολική και μεταποστολική εποχή έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον φιλανθρωπικό και ιεραποστολικό τομέα. Στις συνάξεις των πιστών έπαιρναν μέρος ως ισότιμα μέλη της Εκκλησίας και είχαν το δικαίωμα ακόμα και να προφητεύσουν. Η πρωτοχριστιανική Εκκλησία αποκτά για ένα διάστημα γυναίκες διακόνισσες των οποίων τα καθήκοντα ήταν η εποπτεία των γυναικείων τομέων στις χριστιανικές κοινότητες, ο προσυλητισμός των γυναικών, η μέριμνα για τις άρρωστες ηλικιωμένες ή άπορες χριστιανές και η βοήθεια στους επισκόπους κατά την ιεροτελεστία της βάπτισης νεοφώτιστων γυναικών. Αθόρυβες διακόνισσες επισκέπτονται σπίτια ειδωλολατρών –όπου η είσοδος στους άνδρες ήταν απαγορευμένη- και προσηλύτιζαν ή καθοδηγούσαν τις σκλάβες τους, τις υπηρέτριες, τις κόρες τους. Πάντως η ενεργός συμμετοχή των γυναικών στην Εκκλησιαστική ζωή ήταν τόσο μεγάλη ώστε ο πολέμιος του Χριστιανισμού Κέλσος που έζησε τον 1^ο αιώνα καλεί το Χριστιανισμό θρησκεία των γυναικών, ο δε αυτοκράτορας Λικίνιος νόμισε ότι θα χτυπήσει την Εκκλησία αποφασιστικά, εκδίδοντας νόμο που θα απαγόρευε τη φοίτηση των γυναικών στους ναούς. Αλλά τη γυναίκα την εξύψωσε ακόμη ο Χριστιανισμός δίδοντας νόημα και ιερότητα στο γάμο που ως τότε ήταν μια αγοραπωλησία.

Ο Χριστιανισμός έκαμε το γάμο Μυστήριο Μέγα και ζήτησε αμοιβαία αγάπη, κατανόηση, εμπιστοσύνη και υπακοή από τους συζύγους. Η γυναίκα πια δεν θα παραμεριζόταν. «Οὐς ὁ Θεός συνέζευξε, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» (Ματθ. 10, 6). Ο Χριστός, θα επέτρεπε το διαζύγιο μόνο σε περίπτωση μοιχείας.

Σήμερα, η θέση της γυναίκας έχει σαφώς καλύτερη. Η ίδια μπορεί να συμμετέχει ενεργά στα κοινά χωρίς να δέχεται τα πάντα παθητικά και αποστασιοποιημένα. Πλέον, δεν είναι υποχρεωμένη να είναι εσώκλειστη με μοναδική ασχολία την ανατροφή των παιδιών και την φροντίδα του σπιτιού. Αλλά έχει την δυνατότητα να παρευρίσκεται σ' όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις χωρίς εξαίρεση. Διεκδίκησε και κατάφερε να αποκτήσει το δικαίωμα των ίσων ευκαιριών τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην επαγγελματική ζωή.

Στην εκπαίδευση, μικρό ποσοστό κοριτσιών είναι αναλφάβητο και αυτό λόγω ίσως προσωπικής επιλογής ή άλλων προβλημάτων και όχι εξαιτίας της αναχρονιστικής άποψης που επικρατούσε πως η μόρφωση αποτελεί μοναδικό προνόμιο των αρσενικών παιδιών. Όλες οι νέες, κυρίως, κοπέλες σπουδάζουν ώστε να είναι σε θέση να βγουν στην αγορά εργασίας και να μην εξαρτώνται από οικονομικής άποψης τουλάχιστον από τον σύζυγο ή τον πατέρα τους. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός πως έχει καταρρίψει τον μύθο των ανδροκρατούμενων επαγγελμάτων.

Ακόμα και σήμερα υπάρχουν σ' όλο τον κόσμο γυναικεία μοναστήρια, τάγματα γυναικών και αδελφότητες, που έχουν αφιερώσει τη ζωή τους στο φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας. Όλα τα ενοριακά φιλόπρωχα ταμεία γυναίκες τα έχουν αναλάβει. Για την

ευπρέπεια και καθαριότητα των ναών, γυναίκες συνήθως κοπιάζουν. Πολλά ιδρύματα της Εκκλησίας, γυναίκες τα διοικούν ή μέσα σ' αυτά διακονούν αφιλοκερδώς. Η μεγαλύτερη όμως, τιμή ήταν η αναγνώριση χιλιάδων γυναικών ως αγίων (μαρτύρων και οσίων) και αυτό έγινε αμέσως από τα πρώτα χρόνια του Χριστιανισμού. Οι αμέτρητοι ναοί που είναι αφιερωμένοι σε γυναίκες αγίες τονίζουν αυτή τη μεγάλη αλήθεια. Όσα γράψαμε πιο πάνω είναι μια αμυδρά εικόνα της προσφοράς του Χριστιανισμού προς τη γυναίκα. Η ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία αναγνωρίζει στη γυναίκα το σπουδαίο της ρόλο όχι μόνο ως προς τη συζυγία, τη μητρότητα, τη διακονία στην Εκκλησία κ.τ.λ. αλλά και την ελευθερία να συντελεί στην κοινωνική δραστηριότητα και προσφορά, την άσκηση επαγγελματιών που ταιριάζει στη φύση της, ακόμη και την κατάκτηση της εξουσίας. Ωστόσο όμως, η Εκκλησία καυτηριάζει τη γυναίκα όταν γίνει ασύδοτη και με τη θέλησή της προκαλεί εμπορευόμενη με ποικίλους τρόπους τη σάρκα της. Τα διάφορα φεμινιστικά κινήματα της εποχής μας που αγωνίζονται για δικαιώματα της γυναίκας και την επίλυση των προβλημάτων της όπως π.χ στον τομέα της εργασίας, πραγματοποιούν επιτυχίες εάν και εφόσον κινούνται στα πλαίσια της λογικής. Όταν υπερβάλλουν, παρουσιάζουν ένα σύμπλεγμα κατωτερότητας και ξεφεύγουν από τη χρυσή τομή που είναι «όχι καλλιέργεια της αντιπαλότητας, αλλά της συντροφικότητας». ([http:// clubs.patfinder.gr/saints/346384](http://clubs.patfinder.gr/saints/346384) 14 /4 /2005)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Μέσα από την μελέτη αυτή έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν και να συγκριθούν τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν τη θέση της γυναίκας στον Ισλαμισμό και στον Χριστιανισμό. Συγκεκριμένα, τον τρόπο με τον οποίο η θρησκεία επηρεάζει την οικογενειακή, την κοινωνική και τη θρησκευτική ζωή.

Αρχικά, και οι δύο θρησκείες είναι μονοθεϊστικές. Τα ιερά τους βιβλία, το Κοράνιο, η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη, αντανakλούν την ιστορία όλου του ισλαμικού και χριστιανικού κόσμου αντίστοιχα. Διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά όπως: διακρίνουν το επέκεινα σε κόλαση και παράδεισο, εμπειριέχουν τον Κατακλυσμό και την ιστορία του Νώε, τις Δέκα Εντολές, παραδέχονται την ύπαρξη του σατανά και η αναφορά στους αγγέλους γίνεται με αρσενικά ονόματα.....Επίσης παρουσιάζουν και διαφορές, για παράδειγμα ο Μουσουλμανισμός ονομάζει τους πιστούς υπηρέτες ενώ ο Χριστιανισμός δούλους. Το Κοράνι παραδέχεται τον Χριστό ως προφήτη χωρίς να του δίνει θεϊκή ιδιότητα, σ' αντίθεση με την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη που δεν γίνεται καμία αναφορά στο πρόσωπο του Μωάμεθ.

Αναφορικά με τον θεσμό του γάμου, και οι μεν και δε δέχονται αυτό το μυστήριο ως θεόστατο, με σκοπό τη δημιουργία οικογένειας και την ανατροφή των παιδιών. Και οι δύο θρησκείες απαγορεύουν τις προγαμιαίες σχέσεις και τη σύναψη γάμου μεταξύ απίστων. Πέρα όμως από τις ομοιότητες υπάρχουν και διαφορές: στον Ισλαμισμό, ως αναγνωρισμένο είδος γάμου βάση Συντάγματος, θεωρείται ο

πολιτικός ενώ ο θρησκευτικός είναι προαιρετικός, κάτι που έρχεται σ' αντίθεση με την εντολή του Αλλάχ και του Θεού. Στον Χριστιανισμό, και τα δύο είδη γάμου σύμφωνα με τους νόμους, έχουν την ίδια ισχύ με περισσότερο διαδεδομένο τον θρησκευτικό. Η μουσουλμάνα γυναίκα θεωρείται είδος εμπορικής συναλλαγής καθώς ο γαμπρός είναι προσωπική επιλογή του πεθερού και είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει σ' αυτόν κάποιο αντίτιμο προκειμένου να νυμφευθεί την κόρη του. Επιπλέον, απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύναψη χριστιανικού γάμου αποτελεί η παρουσία και των δύο μελλονύμφων κατά την διάρκεια των προετοιμασιών και στο μυστήριο, ενώ στο Ισλάμ η νύφη παραμένει κλεισμένη σε ένα δωμάτιο του σπιτιού και δεν εμφανίζεται πριν την έναρξη του μυστηρίου, με καλυμμένο πάντα το πρόσωπο της.

Σχετικά με το διαζύγιο τόσο ο Θεός όσο και ο Αλλάχ απαγορεύουν τη λύση του γάμου εκτός από τη περίπτωση μοιχείας, πορνείας..... Ένα ακόμη κοινό γνώρισμα είναι ότι το επίσημο τουρκικό και ελληνικό κράτος αναγνωρίζουν το διαζύγιο που εκδίδουν τα δικαστήρια. Τα σημεία διαφοροποίησής τους έγκειτο στο ότι στον Ισλαμισμό η πρωτοβουλία για την έκδοση διαζυγίου ανήκει αποκλειστικά στον άνδρα, συγκριτικά με τον Χριστιανισμό, όπου και οι δύο σύζυγοι έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις. Την επιμέλεια των παιδιών στο Ισλάμ αναλαμβάνει η σύζυγος για καθορισμένο χρονικό διάστημα(δηλ. το αγόρι έως το 7ο έτος της ηλικίας του και το κορίτσι μέχρι την εμφάνιση της έμμηνης ρύσης του). Αντίθετα στον Χριστιανισμό η επιμέλεια αποδίδεται στον γονέα που πληροί εκείνες τις προϋποθέσεις που θα εξασφαλίσουν στο παιδί ένα υγιές και σταθερό περιβάλλον. Ακόμη, στον

Μουσουλμανισμό κατά τη διάρκεια της αποπομπής ακολουθείται συγκεκριμένη τυπική διαδικασία ενώ κάτι ανάλογο δεν υφίσταται στον Χριστιανισμό.

Στην θρησκευτική ζωή, η μουσουλμάνα γυναίκα έχει αυξημένα θρησκευτικά καθήκοντα(π.χ υποχρεούται να προσεύχεται πέντε φορές την ημέρα) και περισσότερους περιορισμούς(π.χ επιτρέπεται η είσοδος της στο Τέμενος βραδινές ώρες και εφόσον έχει πάρει την άδεια του συζύγου της). Η Χριστιανή γυναίκα έχει επίσης έντονη θρησκευτική ζωή αλλά με περισσότερες ελευθερίες. Ακόμη τόσο στο Τέμενος όσο και στην Εκκλησία ορίζεται διαφορετικός χώρος προσευχής για τους άνδρες και τις γυναίκες. Η εμφάνιση και των δύο γυναικών στους χώρους λατρείας απαιτείται να είναι σεμνή χωρίς περιττά στολίδια. Επίσης, κοινό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η γυναίκα κατά την διάρκεια της έμμηνης ρύσης και κατά την περίοδο της λοχίας θεωρείται «ακάθαρτη», για το λόγο αυτό δεν της επιτρέπεται η άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και η σεξουαλική επαφή. Αναφορικά, με το λειτούργημα της ιεροσύνης και στις δύο θρησκείες παραμένει αποκλειστικά ανδρική υπόθεση, οι γυναίκες αποκλείονται από αυτό επειδή κάτι τέτοιο προκαλεί σκανδαλισμό και αναταραχή.

Στην κοινωνική ζωή, οι μουσουλμάνες περιορίζονται στην ανατροφή των παιδιών και στην φροντίδα του σπιτιού, τους επιτρέπεται να κάνουν επισκέψεις σπανίως και συνήθως σε συγγενικά πρόσωπα. Κατά την διάρκεια των εξόδων τους απαγορεύεται να συναναστρέφονται και να συνομιλούν με άνδρες. Γίνεται κατανοητό πως η γυναίκα στο Ισλάμ είναι αποκομμένη από

όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής. Στον επαγγελματικό τομέα, η εξέλιξη των γυναικών είναι περιορισμένη, πρώτον γιατί δεν υπάρχει στήριξη και ώθηση από το οικογενειακό τους περιβάλλον, δεύτερον γιατί απαιτείται η εργασία να είναι τίμια και ηθική και τρίτον γιατί οι περισσότερες θέσεις εργασίας καλύπτονται επί το πλείστον από τον ανδρικό πληθυσμό καθότι επικρατεί η νοοτροπία ότι μπορούν να ασκηθούν αποκλειστικά από αυτούς. Από την άλλη πλευρά, η χριστιανή δείχνει να είναι περισσότερο «απελευθερωμένη». Μπορεί να συμμετάσχει σ' όλες τις κοινωνικές εκδηλώσεις και να συναναστρέφεται με άτομα του αντιθέτου φύλου χωρίς καμία απαγόρευση. Επίσης, η έξοδος της δεν περιορίζεται μόνο σε επισκέψεις συγγενικών προσώπων αλλά αποτελεί προσωπική της επιλογή. Παρά το γεγονός ότι στο παρελθόν ορισμένα επαγγέλματα ήταν ανδροκρατούμενα, στις μέρες μας πλέον οι διακρίσεις αυτές τείνουν να εκλείψουν καθότι οι γυναίκες έχουν εισχωρήσει σε πολλά από αυτά και έχουν αναλάβει θέσεις ευθύνης.

Τέλος, σε γενικές γραμμές φαίνεται πως ο Μουσουλμανισμός, ως θρησκεία είναι περισσότερο συντηρητική και πως τα όσα έχει αποκτήσει η γυναίκα οφείλονται σε προσωπικούς αγώνες της οι οποίοι εκφράζονται μέσα από το φεμινιστικό κίνημα το οποίο παρόλο που αντιμετωπίζεται με περιφρόνηση από τους ζηλωτές της παράδοσης, αγωνιά να επιβιώσει και να δώσει τα αποτελέσματα των απελευθερωτικών του ιδεών. Αντίθετα, ο Χριστιανισμός είναι πιο ανεκτικός στην αντίληψη για τη θέση της γυναίκας και δέχεται αυτό που επιβάλλει η μόδα γιατί έβαλε «νερό» στην ιδεολογία του. Η αντιδραστική αντίληψη όμως για το γυναικείο φύλο υπάρχει στις

αποσκευές του και αποτελεί «εφεδρεία» σε περιπτώσεις
οπισθοδρόμησης του ανθρώπινου πνεύματος.

2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από την εκτενή μελέτη και καταγραφή των στοιχείων σχετικά με τους κανόνες και τις παραδόσεις που διέπουν τις μουσουλμανικές καθώς και ορθόδοξες χριστιανικές κοινωνίες καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο Μουσουλμανισμός επιβάλλει στη γυναίκα περισσότερες ποινές και περιορισμούς, καταδικάζοντας την σε μόνιμη και συνεχή κατάσταση αυθαίρετης καταπίεσης. Αυτή την «θεϊκή» υπεροχή και εύνοια τους εκμεταλλεύονται οι άντρες και ενεργούν σαν ανώτερα και εκλεκτά όντα του Θεού. Αν και θεωρητικά με τις μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ Ατατούρκ καταργήθηκε το ισλαμικό δίκαιο και εισήλθε στη χώρα νέος καταστατικός χάρτης, συντεταγμένος σύμφωνα με τα πρότυπα των Ευρωπαϊκών χωρών, παρόλα αυτά δεν έπαψαν να υπάρχουν συντηρητικοί-φανατικοί μουσουλμάνοι θεολόγοι, οι οποίοι διδάσκουν ακόμα και σήμερα τη κατώτερη θέση της γυναίκας έναντι του ανδρός. Η επίσημη πολιτεία σήμερα, αρνούμενη κάθε απόπειρα μετωπικής σύγκρουσης με το Ισλάμ, κρατά μια θέση ουδέτερη, σπανίως επικριτική, προς τους φανατικούς μουσουλμάνους, φοβούμενη τις διασπαστικές κινήσεις και την θρησκευτική αναταραχή που μπορεί να προκαλέσει. Εν τούτοις, προσανατολίζεται βαθμιαία σε μερική χειραφέτηση της γυναίκας από την αυστηρή ισλαμική παράδοση, αποβλέποντας έτσι σε μία ένωσή της με την Ευρωπαϊκή κοινότητα.

Στην κοινωνική ζωή, το σύγχρονο Σύνταγμα της Τουρκίας έβγαλε εν μέρει τη γυναίκα από το σπίτι, για να διαμορφώσει έναν νέο ρόλο σε τομείς όπως η επιστήμη, η εκπαίδευση, η τέχνη και η πολιτική. Στο χώρο της πολιτικής άρχισε να συμμετέχει ενεργά,

καταλαμβάνοντας ακόμα και υψηλές θέσεις σε κλίμακα δημοσίας διοίκησης. Αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί η Τανσού Τσιλλέρ η οποία διετέλεσε πρωθυπουργός της χώρας. Η σύγχρονη γυναίκα στην Τουρκία αγωνίζεται για την υπεράσπιση και την διασφάλιση των κεκτημένων και παραχωρημένων δικαιωμάτων, τόσο στο χώρο της δημόσιας ζωής όσο και μέσα στην οικογένεια. Αν και η παλαιότερη ισλαμική παράδοση απαγορεύει στη γυναίκα να εργάζεται έξω από το σπίτι, εν τούτοις σήμερα στους χώρους εργασίας επίσημα έχουν θεσμοθετηθεί νόμοι που προϋποθέτουν την ισότιμη μεταχείριση της με τον άνδρα κατοχυρώνοντας ένα δίκαιο εργατικό που της διασφαλίζει στοιχειώδης ευεργεσίες(τρόποι πληρωμής, χορήγηση αδειών κ.α.). Παρά ταύτα δεν θα έπρεπε να καταλήξουμε σε κάποια αισιόδοξα συμπεράσματα για τις αλλαγές που διαφαίνονται στη Τουρκία όσον αφορά τη γυναίκα και τη θέση της. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι στην σκληρή Ανατολή οι νόμοι του κράτους, το Σύνταγμα, είναι ψυχρά γράμματα, τα οποία για τους παραδοσιακούς μουσουλμάνους είναι δαιμονικές καινοτομίες. Οι αναφερόμενοι περιορισμοί, όπως η συμμετοχή της γυναίκας στις κοινωνικές εκδηλώσεις ή η συναναστροφή και η χειραψία με άλλους άνδρες δεν παύουν να ισχύουν. Το προηγούμενο αποδεικνύεται από την πρόσφατη άρνηση της κόρης του σημερινού πρωθυπουργού της Τουρκίας Ν. Ερντογάν στο χειροφίλημα του πρωθυπουργού της Ιταλίας Σ. Μπερλουσκόνι. Το συγκεκριμένο περιστατικό έλαβε χώρα στο γάμο της ανωτέρω.

Απ' την άλλη μεριά, ο Χριστιανισμός ως θρησκεία πρεσβεύει πως άντρας και γυναίκα είναι ίσοι απέναντι στο Θεό. Η ισότητα τους, δηλαδή, θεμελιώνεται στην ίδια τη δημιουργία τους, στην ίδια την

αρχή τους. Η διαφορά τους δεν είναι οντολογική, αλλά λειτουργική, εξυπηρετεί δε και προάγει την ενότητα του σώματος. Σ' αντίθεση, βέβαια, με ορισμένους εκπροσώπους που κήρυτταν ότι δεν είναι ίσοι. Οι ίδιοι, μάλιστα, υποστήριζαν την άποψη αυτή και την ενίσχυαν με λογικοφανή επιχειρήματα. Ανάμεσά τους ο Απ. Παύλος, ο Μ. Βασίλειος, ο Μ. Αθανάσιος κ.α. οι οποίοι επισήμαιναν, σε κάθε ευκαιρία, ότι η γυναίκα ήταν ικανή μόνο για την φροντίδα του σπιτιού και των παιδιών, χωρίς να θεωρούν απαραίτητη τη συμμετοχή της στις θρησκευτικές και άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις.

Στον Χριστιανισμό, η γυναίκα είναι θεωρητικά ίση με τον άντρα, στην πράξη, όμως φαίνεται ότι υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις π.χ το άβατο του Άγιου Όρους, χειροτονία, οι οποίες είναι ανυπερβλητες. Παρόλο που οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία των εκκλησιαζομένων, "παρακολουθούν" όσα συμβαίνουν στο χώρο της εκκλησιαστικής ζωής, χωρίς όμως να μπορούν να συμμετέχουν και να υπηρετούν την Εκκλησία σύμφωνα με τα χαρίσματα και τις ικανότητες που τους έχουν δοθεί. Η θρησκευτική δράση των γυναικών περιορίζεται σε κάθε είδους κοινωνική μέριμνα, την καθοδήγηση έγγαμων ζευγαριών και οικογενειών ή την προπαρασκευή για το βάπτισμα και άλλες τέτοιες δουλειές, χωρίς να κατέχουν θέσεις ευθύνης.

Με το Σύνταγμα του 1975 επήλθε η πλήρης νομική εξίσωση των δύο φύλων και η γυναίκα απέκτησε σειρά δικαιωμάτων όπως ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση, ισότητα στον επαγγελματικό τομέα, το δικαίωμα «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι», τη κατάργηση του θεσμού της προίκας, κοινωνική ελευθερία κ.α.

Παρά τη συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της γυναίκας στην καθημερινή πραγματικότητα οι ανισότητες συνεχίζονται και η προκατάληψη εις βάρος της δεν έχει εκλείψει. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ακόμη ότι η γυναίκα πρέπει να έχει ως κύρια και αποκλειστική απασχόληση τη φροντίδα του σπιτιού. Επιπλέον, πολλές γυναίκες δεν πραγματοποιούν τα επαγγελματικά τους όνειρα γιατί αφενός ασχολούνται περισσότερο με την ανατροφή των παιδιών και τη φροντίδα του σπιτιού, αφήνοντας απερίσπαστο το σύζυγό τους στην επαγγελματική του ανέλιξη.

Η διαπίστωση μας είναι ότι το βιολογικό φύλο της γυναίκας δεν μπορεί να προσδιορίσει το κοινωνικό της ρόλο αλλά αυτός διαμορφώνεται με βάση τις προσωπικές επιλογές της. Άρα είναι θέμα ελευθερίας και δεν προσδιορίζεται με βάση οποιαδήποτε στερεότυπα. Κάθε άνθρωπος, είτε άνδρας είναι είτε γυναίκα έχει το δικαίωμα της συμμετοχής στη ζωή και μπορεί να διαμορφώσει το ρόλο του σύμφωνα με τις ικανότητες και τις δεξιότητές του. Για το λόγο αυτό δεν υπάρχουν ρόλοι που απευθύνονται μόνο στους άνδρες και ρόλοι που απευθύνονται μόνο στις γυναίκες. Καθένας επιλέγει το ρόλο που θεωρεί ότι του ταιριάζει και οικοδομεί την προσωπικότητά του μέσω του έργου του και όχι μέσω του άνδρα της ή της γυναίκας του.

Η ιδιαίτερη ταυτότητα της γυναίκας πρέπει να μπορεί να είναι προσωπική υπόθεση, διαφοροποιημένη από στεγανά θρησκειών, παραδόσεων και νοοτροπιών. Στερεότυπα, ενδυμασία, αξίες, πρότυπα ζωής και συνήθειες συμπεριφοράς πρέπει να αποτελούν ζήτημα ελεύθερης επιλογής. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων των

γυναικών, η ισότητα των φύλων, αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες πολιτικές προκλήσεις της εποχής μας. Τα δικαιώματα των γυναικών, τα οποία προστατεύονται από διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις, δεν μπορούν να καταστρατηγούνται με το πρόσχημα θρησκευτικών ερμηνειών, πολιτισμικών παραδόσεων ή εθίμων.

Η βελτίωση της θέσης της γυναίκας δεν πετυχαίνεται μόνο με τη θέσπιση νόμων από τη πλευρά της Πολιτείας. Υπάρχει περίπτωση οι νόμοι να μείνουν γράμμα κενό, να καταστρατηγηθούν και να φαλκιδευθούν. Είναι περισσότερο θέμα νοοτροπίας και όχι νόμων. Επιβάλλεται οι άντρες να αλλάξουν την παραδοσιακή νοοτροπία του «άντρα-αφέντη». Η γυναίκα επίσης, πρέπει μόνη της, με υπευθυνότητα και σοβαρότητα να αναλάβει πρωτοβουλίες, να ξεπεράσει τη νοοτροπία της αποδοχής των αναχρονιστικών αντιλήψεων και να αποβάλλει τα συμπλέγματα που αναστέλλουν πρωτοποριακές δραστηριότητές της. Η εξίσωση, τέλος δε θα υλοποιηθεί στην πράξη, αν οι άντρες δεν αντιληφθούν ότι και η γυναίκα είναι άνθρωπος και έχει δικαιώματα και αν οι γυναίκες από την πλευρά τους δεν αποκτήσουν σιγουριά και αυτοπεποίθηση. Θα μπορούσαμε, γενικότερα, να πούμε πως ιεραρχικά οι παράγοντες εξίσωσης είναι οι εξής: οικογένεια, σχολείο, κοινωνία, η ίδια η γυναίκα.

«Χρέος όλων των ανθρώπων είναι να απορρίψουν τον μισογυνισμό ως στάση ζωής και να πορευτούν προς τη γλυκιά εκείνη «αναγέννηση» που οραματίστηκαν πολλά φωτισμένα μυαλά στο παρελθόν. Κι αυτό όχι για να πάρουν τα όνειρα εκδίκηση, αλλά για να αποκατασταθούν η τραυματισμένη

αξιοπιστία του Θεού και η σακατεμένη αξιοπρέπεια της γυναίκας».

3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αν θέλει τώρα κανείς να συμβάλει στο θέμα της προώθησης της ισότητας ανδρών και γυναικών στην κοινωνική και θρησκευτική ζωή είναι απαραίτητο να αποδεχθεί ορισμένες προϋποθέσεις και βασικές σύγχρονες αντιλήψεις .

1. Δεν πρέπει να υποστηρίζει ότι μέσα στην Εκκλησία ή στο Τέμενος δεν υπάρχουν διακρίσεις. Είναι προτιμότερο τα θέματα αυτά να αντιμετωπίζονται με ειλικρίνεια και αυτοκριτική και να διορθώνονται. Έτσι, πρέπει να παραδεχθεί την αρχή της συμμετοχής και ενεργοποίησης όλων, ανδρών και γυναικών, και να φροντίσει να την υλοποιήσει στην πράξη.

2. Η κοινωνία ως πραγματικό μέγεθος είναι πολύ ευρύτερη από την Εκκλησία. Επομένως, και αν ακόμη δεν υπήρχαν τέτοιου είδους ζητήματα ανισοτήτων λόγω φύλου στο εσωτερικό της, θα έπρεπε να δραστηριοποιηθεί γι' αυτά μέσα στη κοινωνία. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση να αποδεχθεί τις αντιλήψεις περί ισότητας που γίνονται δεκτές στη σύγχρονη κοινωνία και να αφήσει στην ιστορία τις αντιλήψεις της που είναι μειωτικές για τη γυναίκα, όπως λ.χ τα περί υποταγής της στον άνδρα, περί ακαθαρσίας, περί αιτίας όλων των κακών, κλπ.

3. Είναι απαραίτητο να γίνει αποδεχτό τόσο από την Εκκλησία όσο και από το Τέμενος ότι άνδρες και γυναίκες έχουν το δικαίωμα να προσδιορίζουν ελεύθερα τους κοινωνικούς τους ρόλους και να αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους και ότι αυτοί δεν προσδιορίζονται με βάση πολιτιστικά, θρησκευτικά ή κοινωνικά στερεότυπα.

4. Η ισότητα των ανθρώπων πρέπει να γίνει αποδεκτή ως οικουμενική αξία. Αυτό σημαίνει ότι ισχύει για κάθε άνθρωπο, άνδρα ή γυναίκα, ανεξάρτητα από το έθνος, τη θρησκεία, τη κουλτούρα.
5. Η Εκκλησία και το Τέμενος μπορεί να αποτελέσουν παράδειγμα για τη κοινωνία αν πραγματικά προχωρήσει πιο μπροστά από αυτήν και καθιερώσει την ισότητα μέσα στο δικό της πεδίο, θεωρητικά και πρακτικά.
6. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η ενεργοποίηση των άμεσα ενδιαφερομένων, δηλαδή των γυναικών και όχι το ενδιαφέρον κάποιων άλλων για λογαριασμό τους.
7. Η ισότητα πρέπει να αποτελεί μία δυναμική προσπάθεια μέσα στη ζωή. Δεν είναι κάτι που είναι δεδομένο αλλά κάτι που πραγματώνεται βαθμιαία με τον εντοπισμό των μορφών ανισότητας και την προσπάθεια υπέρβασής τους μέσω της δημιουργίας σχέσεων αλληλεγγύης, ελευθερίας και δημιουργικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αργυρίου Α., Κοράνιο και ιστορία, Εκδόσεις Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 1992.

Ακανθοπούλου Πρ., Κώδικας ιερών κανόνων και Εκκλησιαστικών νόμων, Β΄ έκδοση, Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσ/κη 1995.

Γιαννουλάτου Αναστ., Ισλάμ. Θρησκευολογική επισκόπηση, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1983.

Γιαχανατζής Γ., Ο θρησκευτικός μισογυνισμός, Εκδόσεις Αλμπύρο, Ραφήνα 2002.

Δαράκη Π., Το όραμα της ισότιμης γυναίκας, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1995.

Δρίτσα Δ.Λ., Μόσχου Δ.Ν., Παπαλεξανδρόπουλου Στυλ.Λ., Χριστιανισμός και θρησκευόμενα, Εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1998.

Ζιάκα Δ. Γρ., Ιστορία των θρησκευμάτων ΄Β το Ισλάμ, Εκδόσεις Πουρνάρα, Θεσ/κη 1981.

Ζιάκα Δ. Γρ., Προφητεία, αποκάλυψη και ιστορία της σωτηρίας κατά το Κοράνιον, Εκδόσεις Πουρνάρα, Θεσ/κη 1976.

Ζερβός Διον., Ευρώπη- Άτομο, Εξουσία- Γυναίκα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Θεοδώρου Δ. Ευαγ., Χριστιανισμός και φεμινισμός, Αθήνα 1989.

Καλαϊτζίδης Παντ.- Ντόντος Ν.(επιμέλεια-συντονισμός ύλης), Ιερά Μητρόπολη Διηγητριάδος, Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, Φύλο και θρησκεία- Η θέση της γυναίκας στην εκκλησία, (χειμερινό πρόγραμμα 2002-2003), Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2004.

Καλογεροπούλου-Μεταλληνού Β., Η γυναίκα στην καθ' ημάς ανατολή, Εκδόσεις Άρμος, Αθήνα 1992 .

Καρζή Θ. Η γυναίκα στον μεσαίωνα. Χριστιανισμός - Ισλαμισμός, Αθήνα 1989.

Καριώτογλου Αλ., Ορθοδοξία και ισλάμ, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1994.

Κιάντου-Παμπουκίδη Ε., Η γυναίκα εις την διδασκαλία των τριών Ιεραρχών, Θεσ/νίκη 1989.

Κολομπόβα Κ.- Οζερετσκαικά Κ. Η καθημερινή ζωή στην Αρχαία Ελλάδα, Αθήνα 1998.

Λαμπροπούλου Βασ., Η τελευταία σφραγίδα του Θεού (Το Ισλάμ), Εκδόσεις Κονιδάρη, Αθήνα 1997.

Μαντζαρίδη Γ., Μαθήματα χριστιανικής ηθικής, Θεσ/κη 1986.

Μαντζαρίδη Γ., Κοινωνιολογία του χριστιανισμού, Έ Έκδ., Εκδόσεις Πουρνάρα, Θεσ/κη 1995.

Μαντζαρίδη Γ., Χριστιανική ηθική, Δ Έκδ., Εκδόσεις Πουρνάρα, Θεσ/κη 2000.

Μπαλάνου Δημ., Η θέση της γυναίκος εν ταις θρησκειίς και ιδίως εν τω Χριστιανισμώ, Αθήνα 1910.

Μπρούσαλη Π., Η ισότητα, Μια θεολογική προσέγγιση στο θέμα, Εκδόσεις Χατζηνικολή, Αθήνα 1983.

Παπανούτσος. Ε.Π., Πρακτική φιλοσοφία, Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννενα 1984.

Πεντάκης-Καριώτογλου, Τα Ιερά Κοράνιο, Εκδόσεις ΑΠ.Α.Χαρίσης, Αθήνα 1994.

Στεφανίδης Αθ., Η γυναίκα στο Ισλάμ-Μύθος και πραγματικότητα, Εκδόσεις Τέριος, Κατερίνη 1994.

Τσάμη Δ., Θεομητορικών-Ανθολόγιον εκκλησιαστικών κειμένων και εικόνων προς τιμήν της υπεραγίας Θεοτόκου Μαρίας, τόμος α, Εκδόσεις Λυδία Θεσ/κη 1998.

Χριστινάκη Ελ., Ιστορική πορεία της γυναίκας στη Βίβλο και ισότητα των δύο φύλων, Αθήνα 2004.

Χριστινάκης Παν., Οικογενειακό δίκαιο και ισότητα των δύο φύλων(πανεπιστημιακές παραδόσεις), Ο ορθόδοξος γάμος, τόμος α, Αθήνα 2003.

Φούγια Μεθ., Το ελληνικό υπόβαθρο του Ισλαμισμού, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 1994.

Καινή Διαθήκη. Έκδοση της Αδελφότητας Θεολόγων Ο ΣΩΤΗΡ. Σύνομη ερμηνεία Παν.Ν.Τρεμπέλα.

Παλαιά Διαθήκη. Έκδοση Στουτγάρδης από την Βιβλική Εταιρία για λογαριασμό της Αποστολικής Διακονίας της Ελλάδος. Επιστημονική επιμέλεια: Prof. D. Dr. Alfred Rahlfs.

Το Κοράνιον, Πνευματική υπευθυνότητα: Ζωγράφου-Μεραναίου, Εκδόσεις Σ. Δαρεμά, Αθήναι 1958.

Πηδάλιον, της νοητής νηός της μιας Αγίας Καθολικής και Αποστολικής των Ορθοδόξων Εκκλησίας. Υπό Αγαπίου Ιερομονάχου και Νικοδήμου Μοναχού. Εκδόσεις Αστήρ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Christ P. Carol- Plaskow Judith, Womanspirit rising, A feminist reader in religion, 1979.

Wadud Am., Qur'an and Woman, 1999.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Boyardieu P., Ανδρική κυριαρχία, Εκδόσεις Στάχυ, επιμέλεια Παναγιωτόπουλος Ν., Αθήνα 1999.

Muhsen Zana, Crofts Andrew, Πουλημένες, Εκδόσεις Το κλειδί, μετάφραση Κόκκινου Β.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ

Εγκυκλοπαίδεια της γυναίκας, Εκδόσεις Σόκολης, Αθήνα 1977, τόμος 4ός .

Παγκόσμια Εγκυκλοπαίδεια 2002, Εκδόσεις Μπουσνάκης, Αθήνα, τόμος 8ος.

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος- Λαρούς- Μπριτάνικα, Αθήνα 1994.

Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, Εκδόσεις Γ.Αξιωτέλλης&Σία Ε.Π.Ε. Αθήνα 1990, τόμος 8ος.

Θρησκευολογικό Λεξικό – Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, επιμέλεια Μπεγτός Μ.

ΠάτσηΧ., Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήναι 1972-1975.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ- ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Πεμππουσία» :πολιτισμός –επιστήμες –θρησκεία, Αυγ –Νοεμ 2000, τόμος Α, σελ.12.

National Geographic, Αρκτική, Αποστολή στους πάγους, τόμος 12, Νο 1, Ιανουάριος 2004, σελ.37.

«Δαυλός», Επτά αναθεματισμοί κατά του Ελληνισμού ψάλλονται σήμερα στις ελληνικές εκκλησίες, τεύχος 247.

Εφημερίδες: Ελευθεροτυπία, Τα Νέα, Το Βήμα της Κυριακής και Επαρχιακός Τύπος της Αλεξανδρούπολης

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

[http://www. Apologitis.com/gr/ancient/a- ginaika.htm](http://www.Apologitis.com/gr/ancient/a-ginaika.htm), 29 / 6 /2005.

<http://66.102.9.104/search?q=cache:4mHG3Q3-rw8J:www.iospress.gr/ios> 3 /7 /2005.

<http://216.239.59.104/search?q=cache:eyV5eqMBaOJ:www.xkatsikas.gr/epistimonika>, 20 /4 /2005.

[http://66.102.9.104/ search?q=cache:ulbg7iSpflsJ:www.iospress.gr/ios](http://66.102.9.104/search?q=cache:ulbg7iSpflsJ:www.iospress.gr/ios), 15 / 6 /2005.

<http://www.imd.gr>, 17 /5 /2005

<http://66.102.9.104/search?q=cache:gKkWNgy0j88J:www.oodegr.com/oee.>

14 / 4/ 2005

[http:// alex. duth. gr.philocosmia.\21.htm](http://alex.duth.gr/philocosmia.\21.htm). 17 /5 /2005

[http:// clubs.patfinder.gr/saints/346384](http://clubs.patfinder.gr/saints/346384), 14 / 4/ 2005.